

MCHT L7

Az Igazságügyi Minisztérium
Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoksága

**MÓDSZERTANI
FÜZETEK**

1984 4

Belső használatra

MÓDSZERTANI FÜZETEK

AZ
IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
BÜNTETÉSVÉGREHAJTÁS
ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁGA

Kézirat gyanánt

Szerkeszti:
a szerkesztő bizottság

Elnök:
Nagy Tibor bv. vezérőrnagy

Tagjai:
Fejes Imre bv. őrnagy,
dr. Illovsky Vladimir bv. ezredes,
Kudor Zoltánné bv. őrnagy
dr. Márton János bv. ezredes,
Palotás Miklós bv. ezredes,
Tusják János bv. ezredes,
Vincze Tamás bv. ezredes.

Szerkesztő: Bánki Erika

Szerkesztőség:
1054 Budapest V., Steindl Imre u. 8.

A fotókat készítette:
Doba Károly, Tolnay Julianna,
Zimmermann Béla

84—5510. Szikra Lapnyomda,
Budapest

Felelős vezető:
Csöndes Zoltán vezérigazgató

TARTALOM

-
- 1 *Csermely Péter—Maschl Géza: A munka- és tűzvédelem társadalmasítása*
-
- 10 *Dr. Raska László: Alkoholizmus és neurózis*
-
- 17 **FÓRUM**
-
- 17 *Dr. Vörös Ferenc: A nevelési koncepció végrehajtása Baracskán*
-
- 25 *Módos Tamás: Gondolatok a szervezetről*
-
- 28 **TAPASZTALATCSERE**
-
- 28 *Nagy Lajos: Az ismeretterjesztő előadások szerepe az elítéltek nevelésében*
-
- 33 *Greminger Zsuzsanna—dr. Rudisch Tibor—dr. Vasadi Anna: A befogadás problémái Nagyfán*
-
- 37 *Nagy István: Megint a technika*
-
- 39 *Juhász Andrásné: A pedagógus szemével*
-
- 40 *Garami Lajos: Még egyszer a bv. pszichológiáról*
-
- 42 **TÁJÉKOZTATÓ**
-
- 42 *Dr. Magyar Miklós: Semmelweis-nap '84*
-
- 52 *Révész Mária: A fiatalok szakmai konferenciája*
-
- 55 **KITEKINTÉS**
-
- 55 *Filemon Tivadar: Néhány szó a szovjet büntetésvégrehajtásról*
-
- 59 **SZEMLE**
-
- 59 **Nemzetközi tapasztalatok**
-

A munka- és tűzvédelem társadalmasítása

Az élet egyre több területén válik aktuálissá a társadalmasítás. Egyre több embert vonunk be a társadalmi tulajdon védelmének különböző formáiba, hogy termelt értékeink óvását minden magyar állampolgár kötelességének érezze.

A társadalmi tulajdon védelmének egyik fontos területe a munka- és tűzvédelem. A tüzek megelőzése, olyan körülmények kialakítása, amelyek kizárják a balesetek keletkezését, a tervezési, szervezési feladatok munkavédelmet és tűzvédelmet is figyelembe vevő végrehajtása biztosíthatja ilyen irányú céljaink elérését.

A tűz elleni védekezés optimális esetben sem jelentheti azt, hogy nem következnek be tüzek, a munkavédelem sem lehet 100 százalékos. Gondoskodnunk kell az ilyen veszélyforrások időbeli lokalizálásáról¹ és az azonnali intézkedések biztos és szakszerű végrehajtásáról.

A hatályos jogszabályok előírásainak végrehajtását a felsorolt feladatok igen vázlatosan fogalmazzák meg. Az életből vett példák azt bizonyítják, hogy a munkavédelem és a tűzvédelem területén a feladatok jóval sokrétűbbek.

Az Országos Munkavédelmi Főfelügyelőség és az Állami Tűzoltóság tapasztalatai szerint a VI. ötéves tervidőszak eltelt részében, a tűz elleni védekezés és a munkavédelem területén szembeűnő az állampolgári fegyelem lazulása, a balesetek, tüzesetek számának növekedése, a sérülések, tűzkárok rohamos emelkedése, és egyre nagyobb a gyújtogatások száma. Ezek a tapasztalatok azt igazolják, hogy az emberek jóérzésére hivatkozva hozzá kell nyúlnunk rejtett tartalékainkhoz, segítséget kell kérnünk mindenkitől, aki képes és alkalmas arra, hogy részt vegyen a munkavédelem és a tűz elleni védekezés nemes munkájában.

Az Igazságügyi Minisztérium és a felügyelete alá tartozó intézmények munka- és tűzvédelmének neuralgikus pontja² a büntetésvégrehajtás, és ezen belül is a büntetésvégrehajtási vállalatok. Miután a tárca területén termelő tevékenységet a büntetésvégrehajtási vállalatok folytatnak, érthető, hogy a technológiák, a tárolt anyagok és a dolgozó fogvatartottak nagy száma jelenti az elsőrendű veszélyt. „A munkáltatás közbeni őrzést és felügyeletet — figyelemmel a fogvatartottak veszélyességére — a munkavégzés jellegével, körülményeivel, a munkavédelmi és tűzvédelmi szabályokkal összhangban kell megszervezni.”³

Az ipar átlagától általában elmaradó műszaki színvonalú géppark, a tárolt anyagok mennyiségéhez és tűzveszélyességéhez viszonyítottan szűk és elavult raktárrendszer, valamint az elítéltek szakmai felkészületlensége és emberi hozzáállása miatt a tárca területén is szaporodnak a tűzkárok, növekszik a balesetek száma.

¹ lokalizál: valaminek a hatókörét bizonyos helyre korlátozza

² neuralgikus pont: az a hely, ahol a nehézségek leginkább kiütöknöznek

³ A Bv. Órszolgálati Szabályzat 118.§-ából

A büntetésvégrehajtási vállalatok munkáltatási szerkezete viszonylag szűk, ezért behatárolt a lehetőség — még szakképzettek esetében is — az egyéni adottságokhoz, képességekhez igazodó munkakörök biztosítására. Nem ritka jelenség, hogy férfiak varrnak, szőnek. A munkáltatás termelési szerkezete olyan, hogy az elítéltek egy része az itt szerzett szakmai ismereteit és gyakorlottságát a szabad életben nem tudja közvetlenül hasznosítani.

A jelzett ellentmondásokkal együtt is a büntetésvégrehajtási munkáltatás rendszere megfelelően működik, nem oldja meg azonban teljes értékűen a társadalmi beilleszkedést elősegítő feladatait. A munkáltatási rendszer alapjainak fenntartása mellett szükséges, hogy megőrizve a népgazdasági hasznosságot, gazdaságosságot, és fenntartva a teljes körű foglalkoztatást, a nevelési célok teljesebben érvényesüljenek.

Összefoglalva: a tűzvédelem és munkavédelem társadalmasításának elő kell segítenie a folyamatos, fegyelmezett munkavégzés elsajátítását és gyakorlását; a munkakörülményekhez, teljesítménykövetelményekhez szükséges képességek fejlesztését; a biztonságos munkavégzést; a társadalmi tulajdon megővését a tüzek-től; az egészség és a testi épség védelmét.

A megfogalmazott célkitűzések elérése — feltételezésünk szerint — azt fogja eredményezni, hogy a büntetésvégrehajtási vállalatoknál foglalkoztatott elítéltek nevelése eredményesebb lesz, javul az egészség és testi épség védelme, valamint emelkedik a tűz elleni védekezés színvonala.

A társadalmasítás büntetésvégrehajtási tapasztalatait felhasználva lehetőség nyílik majd arra, hogy a későbbiekben az Igazságügyi Minisztérium más területén — bíróságoknál, szakértői intézeteknél és egyéb igazságügyi szerveknél — hasonló fejlesztéssel kísérletezzünk.

A munkáltató örök nevelési, felügyeleti és munkavédelmi feladatai

A munkavédelem társadalompolitikai jelentősége egyre nő. A technika fejlődésével ugrásszerűen emelkedett a veszélyforrások száma. A védekezés eszközeinek, módszereinek és hatásfokának fejlődése ugyanakkor nem tartott lépést a veszélyek növekedésével. Nem fejlődött kellően a dolgozók veszélytudata sem. Egyes területeken megbomlott, illetve létre sem jött a szükséges összhang a veszélyek és a védekezés között. Ezt érzékenyen jelzi a balesetek számának növekedése, az egészségromlás gyorsuló üteme. Az összhang helyreállításáért, megvalósításáért folyó küzdelem a munkavédelmi tevékenység keretében zajlik. Ennek eredményességében a szűkebb és tágabb közösség, a család, a munkahely és a társadalom egyaránt érdekelt.

A szervezett munkavédelmi tevékenység létrejöttében döntő szerepet játszott a megelőzéshez fűződő társadalmi érdekek felismerése, továbbá az a tény, hogy a balesetek, egészségkárosodások kivédhetők a munkavédelem tudományosan megalapozott közrendszerével, módszereivel.

Az idők szava azt követeli, hogy a biztonságtechnikától jussunk el a biztonságos technikáig. Ez utóbbi a gazdasági ráfordítások miatt jelenleg teljes mértékben nem valósítható meg.

A büntetésvégrehajtásnál az elítéltek munkáltatásának kettős célja van. Noha az alapfeladat a nevelés céljainak segítése, ezt úgy kell végrehajtani, hogy a népgazdaság is profitáljon⁴ belőle. Ennek érdekében a büntetésvégrehajtási testület teljes körű foglalkoztatás megvalósítására törekszik, miközben biztosítja a szükséges biztonsági, nevelési és termelési feltételeket.

⁴ profitál: anyagi hasznot húz, előnyt szerez valamiből

A büntetésvégrehajtáson belül a legfőbb veszélyforrás az elítéltek szakmai felkészületlensége és emberi hozzáállása. A nevelésfejlesztési koncepcióból is kitűnik, hogy a büntetésvégrehajtásnál foglalkoztatott elítéltek túlnyomó többsége szakképzetlen, és nem szokott hozzá a rendszeres és folyamatos munkavégzéshez.

Az elmúlt években erősödött a munkavédelmi nevelőmunkában az a felfogás, hogy csak az összmunka teljességének tudata és emberformáló hatása képes a társadalmi nevelés hatékony részévé válni. Az oktatásnak, nevelésnek rendkívül nagy a jelentősége.

A nevelésfejlesztési koncepció szerint: „Az elítéltekkel közvetlenül foglalkozó őrök, munkáltatók is rendszeresen, csoportos formában foglalkoznak a rájuk bízott elítéltekkel. A foglalkozások hatékonyságának fokozására, az adott területen megvalósítható nevelési célok elérése érdekében, számukra is biztosítani kell a szükséges ismereteket.”

A munkahelyi vezetők feladata a dolgozókkal, az elítéltekkel megértetni, hogy nemcsak a társadalomnak, hanem az egyénnek is joga, sőt kötelessége a testi épség és az egészség védelme. Jogszabály írja elő, hogy a munkahelyi vezetők kötelesek rendszeresen gondoskodni az alábbiakról.

— A munkahelyeknek és a termelőeszközöknek meg kell felelniük a munkavédelmi követelményeknek.

— A dolgozóknak a munkájukkal összefüggő ismereteket el kell sajátítaniuk, az előírásokat meg kell tartaniuk, és a szükséges védőeszközöket használniuk kell.

— A vezetőknek ellenőrizniük kell, hogy az irányításuk alá tartozó munkahelyeken rend és fegyelem van-e.

Problémát okoz az intézetekben, hogy egy munkáltató néha 5-6, egymástól viszonylag távol eső munkahelyen felügyel. Az egymástól távol eső csoportokat

őrzésbiztonsági szempontból munkáltató örök felügyelik. Sajnos az a gyakorlat, hogy a munkáltató távollétében az elítéltek sokszor megszegik a magatartási szabályokat, nem tartják be a munkavégzésre vonatkozó előírásokat. Az ilyenkor bekövetkező súlyosabb balesetek jelentős anyagi károkat okoznak a büntetésvégrehajtásnak. A munkáltatók a munkáltatás során nevelési feladatokat is kötelesek ellátni. Az 5-6 munkahelyen felügyelő, irányító munkáltatók ellenőrzési kötelességüknek nem tudnak teljes mértékben eleget tenni. Ezért meg kell oldani, hogy a munkáltató örök a munkáltató távollétében részt vállaljanak a nevelési feladatokból, és a büntetésvégrehajtás érdekeit egyéni érdekeik elé helyezték. A munkáltató örök akkor tesznek eleget nevelési feladataiknak, ha a munkáltató távollétében biztosítják a fegyelmet, a rendet, továbbá azt, hogy az elítéltek ne végezzenek más munkát, mint amivel megbízták őket.

Ennek érdekében a munkáltató öröknek munkakezdekor figyelemmel kell kísérniük a munkáltató által az elítéltek részére tartott eligazítást.

Az őrzés-nevelés körleten kialakult együttműködéséhez hasonlóan a munkahelyen is ki kell alakítani az őrzés-nevelés-munkáltatás szoros kapcsolatát.

A munkáltatás közbeni őrzést és felügyeletet az Országos Szabályzat előírásai szerint kell biztosítani.

Az öntevékeny szervezetek közreműködése a súlyosabb üzemi balesetek ismertetésében

A Magyar Népköztársaság védi az állampolgárok életét, testi épségét, egészségét. Betegség, munkaképtelenség, öregség esetén támogatja őket.

A Munka Törvénykönyve úgy fogalmaz, hogy az egészséges és biztonságos munkavégzés feltételeinek biztosítása a munkáltató feladata.

A munkavédelemről szóló minisztertanácsi rendelet szerint az üzemi balesetet és a jogszabályban külön meghatározott foglalkozási betegségeket be kell jelenteni, ki kell vizsgálni, nyilván kell tartani, és az előidéző okokat fel kell tárni.

Az üzemi balesetek kivizsgálásával kapcsolatos tennivalókat az Országos Munkavédelmi Bizottság irányelve alapján a minisztériumok és az országos hatáskörű szervek szabályozzák.

Az üzemi balesetek kivizsgálását — függetlenül a külső szervek vizsgálatától — a gazdálkodó szervezet vezetője által kijelölt személyek végzik. Köztük van hivatalból az adott szervezet szakszervezeti bizottságának munkavédelmi felügyelője is.

A teljesen biztonságos technika az anyagi ráfordítások jelentős volta miatt jelenleg még nem valósítható meg, ezért különösen nagy szerepe van a magatartási szabályok betartásának. Az üzemi baleseteknél megnőtt a gazdálkodó szervezet felelőssége. A társadalombiztosítás igyekszik a munkáltatókra áthárítani az üzemi balesettel kapcsolatos költségeket.

Az utóbbi években a büntetésvégrehajtás közelített az általános előírásokhoz, és csak a speciális büntetésvégrehajtási szempontok miatt tér el a helyi szabályozás. A büntetésvégrehajtásnál az elítéltek üzemi baleseteinek kivizsgálása a 101/1981. (IX. 2.) IM számú utasítás mellékletének 350—354. §-ai szerint történik. A büntetésvégrehajtásnál a súlyosabb üzemi balesetek kivizsgálásában részt vesz a területileg illetékes munkavédelmi felügyelőség képviselője. Részvételére azért van szükség, mert ha a sérült munkaképessége csökken, akkor olyan külső szakember megállapításaival kell rendelkezünk, akinek pártatlanságához nem fér kétség. A munkavédelmi felügyelő megállapításait, javaslatait jegyzőkönyvben kell rögzíteni.

Az üzemi balesetek kivizsgálásának legfőbb célja, az előidéző okok részletes feltárása alapján, a szükséges intézkedések megtétele hasonló balesetek megaka-

dályozására. A bekövetkezett súlyosabb üzemi baleset tapasztalatait a következő havi munkavédelmi oktatáson, az adott munkahelyen az oktató ismerteti. Más munkahelyeken az elítéltek csak egymástól értesülnek a balesetről. Súlyosabb esetekben előfordul, hogy az elítéltek között a többszöri áttétel miatt valótlán híresztelések terjednek el, melyek sértik a büntetésvégrehajtás tekintélyét, kételyeket támasztanak a balesetek reális kivizsgálásával kapcsolatosan.

A büntetésvégrehajtás nevelésfejlesztési koncepciója célul tűzte ki az elítélteknél az önkormányzati elemek ésszerű alkalmazásával, a demokratikus vonások erősítésével a közösségi élet normáinak elsajátítását, a felelősségérzet kibontakoztatását és megerősítését.

E célok elérésének egyik eszköze lehet az öntevékeny szervezet illetékes vezetőjének bevonása a súlyosabb üzemi balesetek kivizsgálásába. Lehetőleg az öntevékeny szervezet termeléssel foglalkozó képviselője vegyen részt az intézet, vállalat által történő kivizsgálásban. A későbbiekben pedig ismertesse a baleset okait, a kivizsgálás tapasztalatait az elítéltekkel. Ez a ténykedése növelni fogja az elítéltek veszélytudatát, s elősegíti a magatartási szabályok és munkavédelmi előírások betartását. Ugyanakkor várhatóan csökkenni fog az üzemi balesetek száma és súlyossága. Kedvező tapasztalatok esetén az elítéltek öntevékeny szervezetének közreműködését ki lehet bővíteni más munkavédelmi, munkáltatással kapcsolatos feladattal is.

A munkavédelmi felelősök feladatai

A dolgozók biztonságos munkakörülményeiről való gondoskodás, az üzemi balesetek megelőzésével kapcsolatos teendő a gazdálkodó szervezetek vezetőinek a feladata. A konkrét előírások betartása és betarttatása a munkahelyek vezetőinek a feladata, ám a vezetők e feladataikat csak a dolgozók részvételével tudják eredményesen megoldani. E felismerés vezérelte azokat a dolgozókat, akik a munkavédelmi örmozgalom megalakítását kezdeményezték. A Szakszervezetek Országos Tanácsának felhívására a munkavédelmi örmozgalom tömegmértű szocialista mozgalommá fejlődött. A munkavédelmi ör rendszeres tevékenységet folytat azért, hogy biztonságosabbá, kulturáltabbá váljanak a munkakörülmények, hogy folyamatosan csökkenjen a balesetek száma.

A Büntetésvégrehajtási Szabályzat végrehajtására kiadott 101/1981. (IX. 2.) IM számú utasítás mellékletének készítői a munkavédelmi örmozgalomhoz hasonló célból hozták létre az elítélteknél a munkavédelmi felelősök rendszerét. A vonatkozó jogszabály 339. §-a kimondja, hogy az elítéltek közül gépenként, gépcsoportonként, illetőleg brigádonként munkavédelmi felelősöket kell kijelölni. Így a büntetésvégrehajtás nevelésfejlesztési koncepciójának szellemében növeljük a megbízatással rendelkező elítéltek számát, valamint azokat, akik felügyelnek a biztonságos munkavégzésre. Az elítéltek ilyen megbízatása hasznos, mert növeli felelősségérzetüket. A büntetésvégrehajtási intézeteknél, vállalatoknál a munkavédelmi felelősök kijelölése általában megtörtént. A munkavédelmi felelősök nagy része tisztában van feladataival. Előfordul, hogy munkavédelmi felelőssé a brigádvezetőket nevezik ki, akiknek egyébként is feladata a vonatkozó előírások betarttatása. A külső gazdálkodó szervezetekhez hasonlóan nálunk is szükséges, hogy a munkavédelmi felelős feladatával ne az egyébként is túlterhelt brigádvezetőket bízzák meg, hanem olyan elítélteket, akik szellemileg és munkájuk alapján alkalmasak a feladat ellátására.

Az üzemi balesetek nagy hányada a munkafegyelem és ezen belül a biztonsági fegyelem — esetenkénti vagy sorozatos — megszegésével összefüggésben következik be. A munkavédelmi felelős a brigádvezetővel együttműködve min-

denekelőtt a nevelő-, meggyőzőmunka erősítésével olyan munkahelyi légkör kialakítását szorgalmazza, amely elítéli a biztonságos munkavégzést veszélyeztető figyelmeztetlenkedőket.

Az üzemi balesetek zöme olyan dolgozókat érintett, akik csak rövidebb ideje dolgoztak munkakörükben. A balesetek az ismeretek, a gyakorlottság hiányával vagy nem kielégítő színvonalával függnek össze. A munkavédelmi felelősök segítenek társaiknak a betanulásban, a megfelelő fogások elsajátításában. Figyelmeztetik, nevelik elítélttársaikat, hogy a védőberendezéseket rendeltetésszerűen használják. A munkáltatónak tett javaslataikkal segítik a megfelelő biztonságot nyújtó védőberendezések kialakítását. A munkavédelmi felelősök ügyelnek az üzem rendjére és a tisztaságra, eredménytelen figyelmeztetés esetén pedig jelentést tesznek a munkáltatónak.

A munkavédelmi felelősök eredményes tevékenységének feltétele a feladataikhoz szükséges ismeretek, az adott munkahelyre vonatkozó szakmai és munkavédelmi előírások elsajátítása. A munkavédelmi felelősöknek munkavédelmi vizsgával kell rendelkezniük. A munkavédelmi feladatok ellátásával írásban kell őket megbízni, és a feladataikat tartalmazó leírást át kell nekik adni.

A munkavédelmi felelősök segítik a munkáltató (művezető) munkáját, ezért támogatni kell őket tevékenységükben.

A munkavédelmi felelősök aktív munkájával növelhető a munkavégzés biztonsága, és csökkenthető az üzemi balesetek száma és súlyossága.

Tűzvédelmi felelősök

Célszerűnek látszik, hogy a munkacsoportok, brigádok tagjai közül egy elítéltet jelöljenek ki tűzvédelmi felelősnek, akinek feladata elsősorban az ellenőrzésre, a figyelemfelhívásra terjedne ki. Ezzel növeljük a megbízatással rendelkező elítéltek számát, és elősegítjük az egyik legveszélyesebb tűzkeletkezési ok — a dohányzási fegyelem megsértése — kiszűrését is. Köztudott, hogy a dohányzási korlátozások megszegésére az elítéltek a legeludogottabb helyeket — raktárak hátsó tereit, bálaközöket stb. — használják. Épp ott dobálják el a csikkeket, ahol azok a legnagyobb veszélyt jelentik.

A 115/1977. (IX. 10.) IM számú utasítással kiadott IM Tűzvédelmi Szervezeti és Működési Szabályzat 10. §-ának harmadik bekezdése szerint: „Nem függetlenített tűzvédelmi megbízottat kell kijelölni — minden műszakban — az intézet, vállalat egyes üzemi, szervezeti egységeinél (például: irodaház, raktár, szerezőcsarnok).”

A tűzvédelmi megbízottak feladataikat ellátják, de elfoglaltságuk nem teszi lehetővé, hogy teljes körű felügyeletet gyakoroljanak a munkahelyeken a tűz elleni védekezés érdekében.

Az ellenőrzési tapasztalatok szerint az elítélt dolgozók tűzvédelmi felügyelete csak részlegesen oldódott meg a tűzvédelmi megbízottak kijelölésével. Több esetben tapasztaltuk, hogy az elítéltek közül sokan rendelkeznek tűzvédelmi ismeretekkel, és felelősséget is éreznek a tüzek megelőzésére, illetve elhárítására. Ebből a megfontolásból kiindulva minden büntetésvégrehajtási vállalatnál a munkacsoportok és a brigádok tagjai közül is ki kell jelölni egy-egy fő tűzvédelmi felelőst.

Az elítélt tűzvédelmi felelősök tevékenységének meghatározásánál a polgári élet tapasztalatait vettük alapul. Jó munkájuk feltétele, hogy az előírt és kötelező oktatáson felül színvonalas képzésben részesüljenek, és segítséget kapjanak a szabad munkavállalóktól.

Az elítélt tűzvédelmi felelősök feladatai:

— kísérik figyelemmel a tűzvédelmi szabályok, előírások betartását, tegyenek javaslatot hiányosság esetén intézkedésre;

— ellenőrzik a napi munka befejezése előtt a Tűzvédelmi Utasítás alapján a tűzvédelmi használati szabályok megtartását;

— nyújtsanak segítséget a dolgozóknak, hogy azok megismerjék a tűzvédelmi szabályokat, előírásokat;

— ellenőrzik a dohányzási előírások betartását;

— negyedévenként vegyenek részt rendszeres tűzvédelmi oktatásban.

A feladatok ellátása érdekében az elítelt tűzvédelmi felelősöknek elsősorban a tűzriadóterveket és a tűzvédelmi utasításokat kell oktatni. Az ellenőrzések tapasztalatai alapján megállapítottuk, hogy a tűzriadótervek általában nem naprakészek, a mellékelt helyszínrajzok hiányosak, vagy nem felelnek meg a célnak. Lényeges kérdés az is, hogy a tűzriadótervekből, tűzvédelmi utasításokból csak olyan részleteket kell a felelősök tudomására hozni, amelyek szükségesek a műhely, üzemszertűzoltásához — gondolva az őrzésbiztonsági szempontokra.

Az elítelt tűzvédelmi felelősök kijelölése előtt felül kell vizsgálni a tűzriadóterveket, és ebbe a munkába célszerű bevonni a hozzáértő fogvatartottakat is.

A tűzvédelmi felelősök munkájának irányítása a vállalat tűzvédelmi előadójának a feladata.

A tűz elleni védekezés területén dolgozó elítéltek munkájának elbírálásakor figyelembe kell venni ilyen irányú tevékenységüket, és a tűzvédelmi előadó elbírálása alapján — kiemelkedő munkájukért — célszerű őket jutalomban részesíteni.

Tűzoltócsoportok szervezése

A csoportmunka fejlesztésének egyik lehetősége a tűz elleni védekezés másodlagos feladataihoz kapcsolódik.

A tűzvédelmi feladatokat az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

- elsődleges feladat a megelőzés (a tervbírálattal, a helyszíni bejárás, szakvélemény a használatbavételi engedélyhez stb.),
- másodlagos feladat az oltás, a kárelhárítás, az ár- és a belvízvédelem,
- harmadlagos feladat pedig a tűzvizsgálat.

Ezek a feladatok — értelemszerűen — ilyen kategorikusan csak elméletben választhatók szét. A végrehajtás során a felsorolt feladatok a megelőzést szolgálva összekapcsolódnak.

A bv. vállalatok tűzvédelmi ellenőrzései igazolták, hogy az intézmények többségében tudatosult az az alapelv, miszerint a tűzoltás már kényszerhelyzet. A feladat elsősorban a tüzek megelőzése, olyan munkakörülmények kialakítása, amely kizárja a tüzek keletkezésének lehetőségét.

Mérsékelt beruházási lehetőségeink korlátozzák fejlesztési elképzeléseink megvalósítását. Az adott feltételek mellett kell eleget tennünk a tűzvédelmi követelményeknek. Ez indokolja, hogy fokozott figyelmet fordítsunk a propagandára, az oktatásra, a versenyekre, minél jobban felkészítve a dolgozókat egy esetleg bekövetkező tűz oltásánál való szakszerű tűzvédelmi egységeket állítsanak fel. A vállalati tűzoltóságok és a csökkentett létszámú tűzvédelmi egységek kialakítása, megszervezése és működtetése — feltételezve az állami tűzoltóság hathatós segítségét — garantálja a büntetésvégrehajtási vállalatok tűzoltási felkészültségét.

A vállalati tűzoltóságok szervezéséről és működtetéséről a 3/1980. (VIII. 30.) BM számú rendelet így határozott: „Vállalati tűzoltóságot a tűzvédelem érdekében a 4. számú mellékletben foglalt elvek alapján a Tűzvédelmi Szervezeti és Működési Szabályzatban meghatározott vállalatoknál kell szervezni.” A bv. vállalatok közül nyolcnál az igazságügy-miniszter egyetértésben a belügyminiszterrel lehetővé tette, hogy a vállalati tűzoltóságok helyett — az állami tűzoltóság községe miatt — csökkentett létszámú tűzvédelmi egységeket állítsanak fel. A vállalati tűzoltóságok és a csökkentett létszámú tűzvédelmi egységek kialakítása, megszervezése és működtetése — feltételezve az állami tűzoltóság hathatós segítségét — garantálja a büntetésvégrehajtási vállalatok tűzoltási felkészültségét.

A BM Tűzoltóság Országos Parancsnoksága a közelmúltban azt javasolta, hogy érdemes lenne visszaállítani a vállalati tűzoltóságokat a csökkentett létszámú tűzvédelmi egységek helyett az összes bv. vállalatnál. Indítványukat a tüzesetek és gyújtogatások számának emelkedésével, az állami tűzoltóság igénybevételenek megnövekedésével támasztották alá. Előfordulhat, mondják, hogy a segítségkérés időpontjában más tüzek oltásával, illetőleg más károk elhárításával vannak a tűzoltók elfoglalva, megérkezésükig így a vállalat kénytelen saját erejére támaszkodni. A BM Tűzoltóság Országos Parancsnokságának tapasztalatai alapján az IM Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnokságának vezetői értekezlete úgy határozott, hogy az összes büntetésvégrehajtási vállalatnál vállalati tűzoltóságokat kell létrehozni.

Meg kell vizsgálni az elítéltek öntevékeny szervezeteinek mintájára létrehozandó, elítéltekből álló tűzoltócsoportok megszervezésének lehetőségeit. Ezek a csoportok a megszokott munkahelyükön bekövetkező tüzesetek gyors lokalizálásával, a helyszínen levő kézi tűzoltókészülékek, fali, illetve altalaji tűzcsapok kezelésével kivehetnek részüket az úgynevezett első beavatkozás rendkívül fontos feladatából. Meg kell szervezni számukra a tűzoltókészülékek gyakorlati oktatását, aztán tűzoltási gyakorlatot, fecskendőpróbát kell tartani.

Miután a vállalati tűzoltóságok tagjai az elítéltekkel közvetlenül foglalkozók köréből kerülnek ki, célszerű, ha ők irányítják a tűzoltócsoport tagjainak oktatását, gyakorlatoztatását. A biztonsági szempontokat nem szabad figyelmen kívül

hagyni. Tehát az elítélt csoporttagok kijelölésénél csak olyanok jöhetnek számításba, akiknek csoportos mozgatása nem veszélyezteti az őrzésbiztonsági érdekeket.

Az elítélt-tűzoltócsoporthatékony működése érdekében — végleges megszervezésük és kialakításuk előtt — célszerű minden büntetésvégrehajtási vállalatnál egy-egy kísérletet végrehajtani. A kísérlet ajánlott időtartama egy év. Ez idő alatt a kiképzés, a gyakoroltatás meghozhatja azokat a tapasztalatokat, amelyek alapján megfelelő módon ki lehet alakítani ezeket az egységeket.

A feladat végrehajtása érdekében minden büntetésvégrehajtási vállalatnál:

- létre kell hozni egy-egy, hat elítéltből álló kísérleti tűzoltócsoporthat;
- a csoport megszervezésénél figyelembe kell venni a nevelési és őrzésbiztonsági szempontokat;
- támaszkodni kell a vállalati tűzoltóság szervezési előírásaira és tapasztalataira;
- az oktatás és gyakorlatoztatás során a csoport tagjai elméleti és gyakorlati képzést kapnak;
- a csoport tevékenységét (az oktatás, gyakorlatoztatás időpontját, időtartamát stb.) úgy kell megszervezni, hogy azok ne veszélyeztessék az alapvető termelési érdekek elérését;
- a tűzoltócsoporthat működésének anyagi feltételeit (a gyakorlatnál elhasznált tűzoltókészüléket, az esetleges jutalom díját stb.) a vállalati eszközökből kell előteremtteni;
- az anyagi eszközöket a vállalat vezetője biztosítja, a tűzoltóságot pedig a tűzvédelmi előadó szervezi meg.

Csermely Péter—Maschl Géza

| Alkoholizmus és neurózis

Az iszákosság és alkoholizmus egyértelmű terjedése világszerte komoly probléma. A megelőzésével és eredményes gyógykezelésével kapcsolatos feladatok mindenütt gondokat okoznak.

E jelenségkört a maga környezetében mindenki jól érzékeli. A különböző nemzetközi szervezetek, az egyes országok felmérései, statisztikai adatszolgáltatásai egyre inkább igazolják az alkoholizmus népbetegség jellegét, melynek pusztító, károsító hatása egészségügyi, gazdasági, munkaügyi, családi stb. téren megmutatkozik.

A hatvanas években az Egészségügyi Világszervezet (WHO) adatai szerint 25 millióra tehető az alkoholbetegek száma (ez azóta természetesen jelentősen emelkedett), s csupán az Egyesült Államokban 5 millió alkoholistával számoltak. A morbiditási¹ adatok országonként általában 1,6—2% között (Norvégia 1,6%, Svédország 2%) mozognak. Kimutatott tény, hogy Franciaországban a lakosság 5-8%-a naponta 3-4 liter bort fogyaszt.

A szocialista országokban sem jobb a helyzet. Egy felmérés szerint az alkoholisták száma Bulgáriában 1,8%. 1967-ben Jugoszláviában 400 ezer alkoholistával számoltak, és ettől jóval kedvezőtlenebb helyzetet találtak Lengyelországban. Magyarországon 1965—66-ban a Jellinek-formula alapján (a számítás a májzsugorodásban elhaltak számából indul ki) 110 ezerre, 1975-ben 140 ezerre, 1982-ben pedig 300 ezerre becsülték az alkoholisták számát.

Tudományosan bizonyított, hogy az alkoholfogyasztás mértéke és az alkoholizmus között szoros összefüggés van. Az ún. Ledermann-modell alapján kiszámítható az egy főre jutó teljes alkoholfogyasztás megoszlása. Így az 1981. évi 1 főre jutó 100%-os alkoholfogyasztást alapul véve Magyarországon napi több mint 10 centiliter 100%-os alkoholt fogyaszt körülbelül 630 ezer, napi több mint 15 centiliter 100%-os alkoholt fogyaszt körülbelül 500 ezer, 20 centiliter 100%-os alkoholt fogyaszt körülbelül 200 ezer és 30 centiliter 100%-os alkoholt fogyaszt körülbelül 80 ezer ember. Eszerint ma hazánkban körülbelül 500 ezer ember naponta másfél dl 100%-os alkoholt fogyaszt. Ha ezt átszámítjuk például 40%-os töményszeszre, ez napi 3 és fél-4 dl pálinka, konyak, rum stb. fogyasztást jelent.

Tehát körülbelül 500 ezer ember életében okoz az alkohol már valamilyen problémát és ezen belül ma (mind a Jellinek-, mind a Ledermann-képlet alapján számolva) közel 300 ezer ember szenved súlyos alkoholfüggőségben. Így míg korábban azt mondtuk, hogy Magyarországon az alkoholisták száma meghaladja az 1%-ot, az újabb adatok szerint a már 1,5—2%-os arány is igen szerénynek tűnik.

A településvizsgálatoknál például úgy találták, hogy kisebb létszámú településeken 4,2%, míg Budapesten 3,1%-os az alkoholisták előfordulása.

¹ morbiditás: megbetegedések arányszáma

Alkoholfogyasztásunk növekedési üteme, különösen az utóbbi években meggyorsult. Minden 1% jövedelememelkedés azonos mértékben fokozza az alkoholtartalmú italok vásárlására fordított kiadásokat. 1971-ben a lakosság összes fogyasztásának 10,2%-át fordította alkoholtartalmú italok vásárlására, 1978-ban már 10,7 %-át. Minden tizedik forintunkat tehát alkoholra költjük. Sőt, ami még ijesztőbb: az alkoholra fordított kiadások folyamatos növekedése — minden bizonnyal — csak a biológiaiilag értékes élelmiszerek rovására érvényesülhetett a családok egy részénél.

Nemzetközi összehasonlításban az 1970-es évet véve alapul, az égetett szeszes italok fogyasztásában Magyarország az ötödik, borfogyasztásban (38 liter/fő) a kilencedik, sörfogyasztásban (60 liter/fő) a tizenötödik volt, ugyanakkor az abszolút, 100%-os szeszre számított (egy főre jutó 9,1 liter) fogyasztás alapján a nyolcadikak voltunk. Alkoholfogyasztásunk azóta is fokozatosan emelkedett. 1970 és 1978 között 70%-kal nőtt a töményszesz-fogyasztás (9,22 liter/fő), 1978 óta az összfogyasztás világlistáján 11,5 liter abszolút szesz/fő fogyasztással pedig a hetedik helyet foglaljuk el.

Alkohol és bűncselekmény

A túlzott alkoholfogyasztás társadalmi hatásait tekintve elmondható, hogy az alkoholfogyasztás közrejátszásával elkövetett bűncselekmények száma és az összesethez viszonyított arányuk növekedett, különösen túlnyomó az alkoholos befolyásoltság aránya az olyan bűncselekményeknél, mint a hivatalos személy elleni erőszak, garázdaság, izgatás, rongálás, emberölés vagy annak kísérlete, közbiztonság és közrend elleni bűncselekmények.

A közlekedési vétségek esetében az alkoholos befolyásoltság előfordulási aránya 78-80%. Feltűnő az iszákosság és alkoholizmus részvétele az öngyilkosságok esetében is. 1969. évi szociológiai vizsgálatok szerint a férfi öngyilkosok 53%-a, a női öngyilkosok 14%-a volt alkoholista. Jelenleg az öngyilkossági statisztikában hazánk az elsők között van. Az esetek 40%-a az alkoholizmussal függ össze. Ugyanez a helyzet a válásoknál is.

Az alkoholfogyasztásnak funkciója van a társadalom életében . . . Kellemesé teszi a szórakozást, a társas együttlétet, könnyíti a társaságban való feloldódást. Az alkoholos állapot feszültségeket old, a szociális ivás pedig megkönnyíti az emberekkel való kapcsolat kialakítását. Így az alkohol a társas érintkezés jellegzetes kenőanyaga, amely mintegy olajozza a kommunikációs csatornákat, ugyanakkor a társadalmi feszültségektől való menekülés eszköze is. Az alkoholban az a legveszélyesebb, hogy hozzá lehet szokni, tartós és rendszeres fogyasztás esetén szenvedélybetegséggé válik.

Az alkoholfogyasztók túlnyomó többsége marad az alkalmi társasági ivás, a szociális ivás szintjén és csak kisebb hányad lesz alkoholista. A WHO adatok alapján a fogyasztók 10-15%-a válik iszákossá és várhatóan ezek egyötöde, tehát az összfogyasztók 3-5%-a lesz alkoholistává.

Íme, a WHO-séma az emberek szeszes ital iránti beállítottságának jellemzésére:

- I. nem ivó, „absztinens” (20%)
- II. ivó (80%)
 - alkalmankénti társasági ivó (40%)
 - rendszeres ivó (40%)
 - mérsékletes ivók (25%)

- ritkán mértéktelenül ivók, házibulizók (8%)
- sokszor mértéktelenül ivók, nagyivók (2%)
- mértéktelenül ivók, kontrollt vesztők
részegek-iszákosak (3,5%)
- mértéktelenül ivók, dependens alkoholisták (1,5%)

} alkohol-
betegek
} veszélyeztetettek

Az alkoholizmus fogalom meghatározása évtizedek óta vita tárgya a betegség soktényezős természete, folyamatjellegének progresszív volta és bonyolult szociális vonatkozásai miatt. Legalább 60 definíció ismeretes. Ezek közül néhányal érdemes megismernedni.

Az Egészségügyi Világszervezet megfogalmazásában alkoholisták azok a mértéktelen ivók, akiknek alkoholdependenciája² olyan szintet ér el, amely már észrevehető mentális zavart okoz, amely már károsítja testi-lelki egészségüket, társas kapcsolataikat, és többé-kevésbé egyenletes társadalmi-gazdasági tevékenységüket. Más megfogalmazás szerint az alkoholizmus a központi idegrendszer alapvető zavara által jellemezhető krónikus betegség, mely bizonyos testi tünetcsoportok megnyilvánulása révén az azokkal együttjáró ivásvágnak parancsoló jellegét ad. A közvélemény azt tartja alkoholistának, aki olyan sokat iszik, hogy megzavarja vagy megakadályozza családjá vagy önmaga boldogulását, sikeres életvitelét, ugyanakkor az italozásnak ezen hatását nem ismeri föl, vagy ha mégis felismeri, ivását kontrollálni, korrigálni képtelen. Aki alkohol nélkül nem tud szembenézni az étellel, és mindaddig nem tud hozzá alkalmazkodni amíg nem iszik, az alkoholista.

Talán az alkoholizmus lényegét az alábbi definíció fejezi ki leginkább: az alkoholizmus olyan magatartási rendellenesség, amely olyan mennyiségű alkoholtartalmú ital ismételt fogyasztásával jár, hogy a fogyasztó magatartása bizarrá, abnormálissá, deviáns³ válik (vagy ennek gyanúját kelti), és károsul egészsége, esetleg munkaképessége. Az alkoholizmus bizonytalan etiológiájú⁴, nem lokalizált krónikus betegség.

A tapasztalat azt mutatja, hogy az alkoholizmus hosszú évek folyamataként alakul ki, s ahhoz, hogy valaki krónikus alkoholistává váljon, számos külső, környezeti és belső, testi-lelki (részben örökölt) tényezőnek kell összejárnia.

Ilyen tényezők lehetnek:

- az egyén szocializációs folyamatát akadályozó események, amelyek a személyiség fejlődését maradandóan károsítják,
- a társadalmi beilleszkedéssel járó tartós feszültségek, amelyeket a károsodott személyiség nem tud levezetni,
- olyan viselkedési minták, amelyek az alkoholfogyasztást sugalmazzák, különös tekintettel a feszültségek levezetésére.

A szocializáció zavarai

A társadalomtudományok szerint a személyiség úgynevezett szocializációs folyamatban alakul ki és veszi fel közvetlen emberi környezetének — és azon át tágabb társadalmi helyzetének — sajátos jegyeit. E folyamatban különféle zavarok léphetnek fel, amelyek a személyiség strukturális károsodásait hozhatják létre. Az alkoholizmus szempontjából fontosak lehetnek az aspecifikus⁵ károsodások és a specifikus személyiségtorzulások egyaránt. Az alkoholizmus maga a

² alkoholdependencia: alkoholfüggőség

³ deviáns: a társadalmi normáktól eltérő

⁴ etiológia: kóroktan

⁵ aspecifikus: nem specifikus

személyiségfejlődési folyamat egy későbbi fázisában alakul ki. Valószínű, hogy a szocializáció aspecifikus hibái a személyiségfejlődés korai, családon belüli fázisában jönnek létre. E hibák később a személyiség adaptivitását⁶, önmegvalósító képességét, érzelmi rugalmasságát és feszültségfeldolgozó kapacitását csökkentik. A személyiségkárosodás közvetlen oka a család patológiás⁷ volta.

A családban eltöltött gyermekkor a személyiség kialakulásának legkritikusabb szakasza. A család patológiája e korban a személyiség fejlődésére negatív hatást gyakorol, s különösen károsító hatású tényezők:

- a családi közösség felbomlása (például válás, elhalálozás),
- a szülők közötti gyakori vagy állandó konfliktusok,
- a szülők szeretet nélküli, durva, elhanyagoló magatartása a gyermekkel szemben,

— a szülők alkoholizmusa.

Az utóbbi különösen erős hatással van a gyermekekre, annak későbbi szeszital-fogyasztására, mert ilyen környezetben természetes viselkedési mód az alkoholfogyasztás, s a gyermek az ivási szokásokat spontán elsajátítja.

A családi környezetben látott cselekvési, ivási minták, hallott nézetek, normák látásához hozzáadódik a felnőttkori barátok, munkatársak, környezet befolyása, s a gyermekkorban kialakult alkoholizmusra való hajlamot a felnőttkori feszültségek tovább mélyíthetik. Tudományos vizsgálatok igazolták, hogy a különböző interperszonális⁸ kapcsolatok tényezőire visszavezethető és szorongással járó neurotikus állapotok nagymértékben felelősek az alkoholizmus kiszélesedéséért.

Az ember társas kapcsolatainak diszharmoniaja⁹ a mai világban felismerhető izolálódást¹⁰, insufficiencia-érzést¹¹, túlzott aktivitást és szubdepressziót¹² vált ki az egyénből. Önmagában egyik tényező sem kóros, de egy szerencsétlen szituáció bármelyik pillanatban elindítója lehet a neurozishoz, a pszichoszomatikus¹³ tünetképződésnek. Így válik felelőssé az alkoholizmus a drogdependencia¹⁴ nagymértékű kibontakozásáért, s a suicidium¹⁵ emelkedéséért.

Az alkoholizmus kibontakozásában — figyelembe véve és elfogadva az alkoholtartalmú italok fogyasztásának szorongásoldó, s ezáltal bizonyos fokon védelmet adó szerepét — különösen két tényező emelhető ki a neurotikus folyamatokban:

- anyagi jólét,
- a társasághoz való tartozás igénye.

A társadalom gyors változásaival, átszervezésével járó szorongást előidéző neurozist megsokszorozó tényezők számosak; ilyen maga a nagyobb társadalmi mobilitás¹⁶, az iparosodásból származó életmódváltozás (több műszak, utazgatás, családtól való elszakíthatóság, a nők szélesebb körű foglalkoztatása), az értékrendek zavarai, az urbanizáció¹⁷, s mindezekkel összefüggésben számos bizonytalansági tényező.

Az életszínvonal emelkedése, a szabad idő helytelen felhasználása, az egyén kulturális igénytelensége, az ellentétes előjelű információ-dömping, esetenként

⁶ adaptivitás: a változó életkörülményekhez való alkalmazkodás

⁷ patológiás: kóros, beteges

⁸ interperszonális: személyek közötti

⁹ diszharmonia: a harmónia hiánya

¹⁰ izolálódás: elkülönülés, elszigetelődés

¹¹ insufficiencia: elégtelenség

¹² szubdepresszió: kisebb mértékű búskomorság

¹³ pszichoszomatikus: lelki okok következtében beálló testi elváltozás

¹⁴ drogdependencia: kábítószer-függőség

¹⁵ suicidium: öngyilkosság

¹⁶ mobilitás: egy másik társadalmi csoportba kerülés

¹⁷ urbanizáció: városiasodás

képességet, felkészültséget meghaladó munkakörök ellátása is az alkoholizmus-neurózis irányába hathat.

A társadalomban jelenlevő szokványos konfliktusok (házastársi, családi összeütközések, lakáshelyzet, több generáció együttélése, sikertelenség, túlterhelés, stb.) ugyancsak könnyen vezethetnek szorongásos állapothoz. A neurotikus feszültség mellett az ivásvágy kiváltásában a negatív érzelmi állapot, az idült nyhe depresszió jelentős szerepet játszik.

A neurózis társadalmi jelentőségére utal nagy előfordulási aránya. Egy zárt földrajzi közösségben, egy kis magyar faluban mentális zavarban szenvedett 1961-ben a 15 évesnél idősebb lakosság 30,1%-a, 1970-ben pedig 42,2%-a. Ezen adatok valóságát megerősíteni látszanak hasonló irányban végzett külföldi vizsgálatok is. Így egy amerikai faluban a neurotikusok és más mentális zavarban szenvedők aránya 57%, a New-York-i Manhattanben pedig ugyanezek aránya 81,5%.

Deviáns viselkedési módok

A szociológia modern irányzatai, az anómia¹⁸ koncepció az alkoholizmust a deviáns viselkedésmódok közé sorolja. Ilyen társadalmi beilleszkedési zavar még az alkoholizmus mellett az öngyilkosság, a bűnözés (különösen a fiatalkori, valamint a felnőttkori, nem hasznoszerzésre irányuló bűnözési formák), a mentális zavarok (elmebetegségek és neurózisok), valamint mindezek előzményeként és következményeként a gyermekkori és ifjúkori veszélyeztetettség.

A társadalmi feszültségek vonatkozásában az alkoholizmus mint magatartás, menekülő, visszavonuló deviancia, míg a bűnözés lázadás a célok elérhetlenségével szemben. Az egyes devianciaformák rokonságban vannak egymással, mivel háttérükben társadalmi eredetű frusztrációk¹⁹ állnak. A rokonságot a különböző deviáns viselkedésmódok egymásba való átalakulása és együttes előfordulása tanúsítja.

Az alkoholizmus társadalmi veszélyességét, az ellene való küzdelem jogosságát és szükségességét bizonyítja, hogy a legproduktívabb korosztály munkaképességét csökkenti. Az alkoholisták döntő részben a 30—49 évesek közül kerülnek ki, vagyis a legmunkaképesebb, legalkotóbb korban levő korosztályból. Ugyanakkor jól követhető e betegség fiatalodása, mivel az alkoholisták kétharmada 40 éven aluli. Ezt nagyfai vizsgálataink is megerősítik.

Kedvezőtlen az alkoholista nők arányának emelkedése, valamint az a tény, hogy a leszázalékolásra kerültek 20%-a (átlagéletkoruk 44 év!) szintűgy alkoholista. Számos vizsgálat és statisztikai adat dokumentálja az alkoholbetegek korai elhalálozását is. Az alkoholizmus súlyos egészségkárosító hatása mellett 10 milliárd forintot meghaladó anyagi kárt okoz a társadalomnak.

Az alkoholizmus nem csupán az egyén, a közel 300 000 alkoholista és velük együtt összesen a mintegy 500 000 mértéktelenül ivó és veszélyeztetett betegsége, hanem ezek családjaié is. Gondoljunk az alkoholizmus családot károsító hatásaira, a házastárs, a gyermekek neurózisára, depressziójára, öngyilkosságára, testi-lelki, erkölcsi és anyagi veszélyeztetettségére stb. Ha családban gondolkodunk, akkor legalább másfél-kétmillió embert érint közvetlenül az alkoholizmus, ha figyelembe vesszük a társadalmi károkat, akkor közvetve a társadalom egészét sújtó betegség. E tényből adódóan a felelősség nem csak az egyéné, hanem a társadalomé is — mind a megelőzésben, mind a gyógykezelésben.

¹⁸ anómia: a társadalmi normától való eltérés, törvénytelenység

¹⁹ frusztráció: kellemetlen, bénító élmény

A társadalmak történeti fejlődésük során bizonyos deviáns jelenségeket, így az alkoholizmust különösképpen ítélik meg. Volt, amikor az ilyen megnyilvánulásokat a társadalom pozitív tulajdonságnak tartotta, volt amikor megbüntette. Előfordult, hogy szentté avatta, előfordult, hogy megégette a deviáns módon viselkedő embert. Majd pedig betegséggé nyilvánította, egészségügyi problémává minősítette, úgymond medikalizálta a kérdéskört. Érdekes, például, hogy az alkoholizmussal kapcsolatos magatartás mindhárom megítélése — és a vele kapcsolatos attitűd — ma is jelen van gondolkodásunkban és gyakorlatunkban.

Vannak olyan vélemények, melyek szerint a medikalizálás talán több kárral járt az egyén (a beteg) és a társadalom számára, mint haszonnal. Más oldalról viszont már lassan közhelyszerűvé válik annak sűrű hangoztatása, hogy az alkoholizmus elleni küzdelem, az alkoholizmus felszámolása nem csupán egészségügyi, hanem nagyon komoly és sokrétű össztársadalmi feladat. (Ez utóbbi részletes kifejtése meghaladja e tanulmány terjedelmi kereteit.)

Az alkoholista beteg testileg, lelkileg és szociálisan is károsodott, ezért gyógykezelése — az összetett kóreredetnek megfelelően — maga is összetett, a testi, a lelki és a szociális oldal egyaránt kezelendő. A terápia — amelynek csupán kezdete és feltétele az absztinencia²⁰ beállítása — célja az optimális egészségi állapot és a szociális beilleszkedés elérése, a beteg közvetlen környezete másodlagos károsodásának rendezése.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az alkoholizmus szenvedélybetegség, melynek lényege egy állandóan jelenlevő vagy időszakosan fellépő készletelés, kényszeres vágy az alkohol fogyasztására. Mivel az alkoholbeteg élvezi betegségét — mert az ital euforizálja²¹, oldja szorongását, súlyosabb állapotban pedig a már kellemetlen, kízó elvonási tüneteit —, eleinte nincs gyógyulási szándéka.

Többnyire nem vállal, vagy csak vonakodva vállal önkéntes kezelést, kényszernek, sérelmesnek tartja a hozzátartozó, illetőleg a társadalom segítő beavatkozását. Úgy érzi, hogy el akarják venni tőle azt a jó közérzetet, biztonságot, amely személyiségének egyensúlyához a támasztékot adja, ezért igyekszik tiltakozni és ellenszegülni minden erejével. A kezelés kényszerítése (a kényszergyógyítás) és a vele járó korlátozás a személyiségben súlyosan traumatizálódott alkoholbeteg neurotikus feszültségét többnyire tovább növeli.

Pszicho- és szocioterápia

Mindenféle gyógykezelés legelső feltétele a kényszer érzetének és ezáltal az ellenállásnak az oldása. Az orvosnak, a gyógyító személyzetnek még kényszerkezelés esetén is önkéntes elhatározássá, belsőleg felismert szükségszerűséggé kell alakítania a gyógyítás tényét. A beláttatásban az ésszerű, lélektani és pedagógiai ráhatások eszközrendszerét komplexen és következetesen kell alkalmazni. Az egyoldalú, merev tiltással szemben az egyénnek önmagával és a társadalommal szembeni felelősségtudatára kell építeni.

Miután az alkoholizmus az egész személynek, mégpedig a társadalmi környezetbe ágyazott személyiségnek a betegsége, a szükséges szomatikus absztinenciát megalapozó tüneti kezelések mellett ezért elsőrendű fontossága, kiemelt szerepe van a pszichoterápiának és a szocioterápiának (a megfelelő társas viszonyok kialakításának) mint igazán oki kezelésnek.

Az alkoholista beteg gyógykezelése során a pszichoterápiának is be kell tartania a neuroziskezelés minden szabályát. A terápia egyik alapvető célja nem a

²⁰ absztinencia: önmegtartóztatás

²¹ euforia: megokolatlan jókedv

bűntudat és az önvád erősítése, hanem a betegségtudat, a helyes önismeret és önértékelés, valamint az önbizalom erősítésén keresztül a gyógyulásba vetett hit kialakítása. Az akaratgyengeség, az önáltató hazudozás és az állhatatlanság nem szükségszerűen irreverzibilis²² velejárai az alkoholizmusnak.

Az esetenkénti renitencia²³, a kezeléssel szembeni ellenállás nem jelent gyógyíthatatlanságot, hanem csupán azt jelzi, hogy még nem találtuk meg azt a terápiás kulcsot, amelyre a beteg megnyílik. Más szóval, ha az alkoholbeteg nem akar gyógyulni, ettől nem kevesebb, hanem inkább több az alkohológus szakember, a gyógyító személyzet feladata.

A szocioterápia nem nélkülözheti a beteg élethelyzetének egyéni, családi, társadalmi, munkahelyi viszonyainak ismeretét. Ennek alapján a szociális gondozást és gondoskodást, az alkalmazkodási készséget fejlesztő, egészséges, kulturált szabadidő-töltési mintákat, a közösségi és klubterápiát, valamint a nélkülözhetetlen munkaterápiát. A szocioterápia alkalmazása során a társadalmi élet normáinak megfelelő, ahhoz hasonló követelményeket és életszerű terápiás körülményeket kell kialakítani, valamint ápolni és erősíteni kell a betegtársak (családi és munkahelyi) kapcsolatait.

A szocioterápia célja a beteg személyiségfejlődésében jól kimutatható károsodások utólagos korrekciója, a szocializáció zavarának csökkentése és a beteg munkába állítása, rehabilitációja. Ez csak egy szakszerűen kialakított orvos—beteg kapcsolat mellett, hosszú távú, pszichoterápiásan orientált betegvezetéssel oldható meg, egy többlépcsős progresszív betegellátás rendszerében.

Az alkoholbetegségek gyógyításában az orvostudomány nem nélkülözheti más tudományágak (így a pszichológia, a pedagógia, szociológia stb.) segítő jelenlétét. Az alkoholizmus medikalizálódása után az ellene való küzdelemnek, a gyógyító munkának is szükségszerűen társadalmasodnia kell. A gyógyító teambe és láncolatba más szakterületek képviselőit (pszichológusokat, pedagógusokat, szociológusokat, jogi szakembereket és népművelőket), valamint segíteni akaró társadalmi munkásokat (és szervezeteket) egyaránt be kell fogadni.

Az orvos pedig az elfogadáson túl legyen nyitott és fogékony a társtudományok iránt. Szakképzettségét egyre inkább ki kell egészítenie korszerű pszichológiai, pedagógiai és szociológiai ismeretekkel. Ez elengedhetetlen feltétele egyfelől a kóroktani szempontból soktényezős alkoholbetegség gyógykezelésének, másfelől annak, hogy elfogadott vezetője legyen a társtudományok képviselőit is magában foglaló gyógyító csoportoknak (teameknek).

Összefoglalóképpen megállapítható, hogy a magyar igazságügy, és ezen belül a büntetésvégrehajtás az alkoholizmus elleni küzdelemből, mint társadalmi szintű feladatkonglomerátumból — saját profilját jelentősen meghaladóan — vállalja és teljesíti a ráháruló teendőket.

Dr. Raska László

²² irreverzibilis: vissza nem fordítható, irányában meg nem változtatható folyamat, művelet

²³ renitencia: ellenszegülés, engedetlenség, makacskodás

A nevelési koncepció végrehajtása Baracskán

A nevelési koncepció elnevezéssel és immár mindennapos használatával tovább gazdagodott a büntetésvégrehajtás személyi állományának szakmai, fogalmi apparátusa. Ma már elmondhatjuk, hogy erőfeszítéseink a koncepció megismertetésére, értő elfogadtatására, nem voltak hiábavalók. A céltudatosan végzett oktató-nevelő munka, a témában szervezett konzultatív tanácskozások nemcsak a szűk szakmai közvélemény, hanem a testület széles rétegeinek figyelmét is a nevelésfejlesztési koncepcióra irányította. Célszerű ébren tartani, kihasználni ezt az érdeklődést, ezt a szemléletváltoztatási készséget, mert a munka talán még nehezebbnek nevezhető része hátra van. Hiszen a dokumentum, mint minden koncepció, végül is a gyakorlatban méretik meg, a gyakorlat igazolhatja vissza megállapításainak helyességét.

Intézeteinkben most nem lehet időszerűbb feladat, mint az, hogy a helyi adottságok és lehetőségek reális számbavételével haladéktalanul hozzájárassunk a nevelésfejlesztési koncepció konkrét megvalósításához. Ennek a kötelességünknek igyekszünk mi is, a Baracskai Fogházban eleget tenni. Hozzáteszem mindjárt, hogy nem feltétlenül követendők az itt elmondottak. Csupán egy általunk helyesnek vélt megközelítésről van szó. De azért remélem, hogy az alábbiakban kifejtett gondolatokra is alkalmazható az az ismert mondás, miszerint „a legolcsóbb befektetés a tapasztalatcsere!”

A nevelésfejlesztési koncepcióval kapcsolatban már több színvonalas és hasznos értékelést ismertünk meg. Nem akarom ezek számát szaporítani, csupán arra gondolok, hogy a végrehajtás megtervezése gyakorlati szempontú megfontolást is igényel. A koncepció jelentőségét három fő témakörben vélem összegezhetőnek:

- elemezte a szabadságvesztés végrehajtásának neveléstörténetileg kialakult feltételrendszerét,
- kidolgozta az elítéltek nevelésének pedagógiai távlatait,
- megállapításait nyitottság és a továbbfejlesztés igénye jellemzi.

A következőkben néhány tartalmi kérdéstről, annak értelmezéséről és a belőle fakadó konkrét teendőkről fejtem ki véleményemet.

Történetileg kialakult feltételrendszer

A koncepció, az elítéltek nevelésének történetileg kialakult feltételrendszeréből, mint alaprealitásból indul ki és fogalmaz meg követelményeket. Ez a megközelítési mód nagyon jelentős a gyakorlat embere számára, legalább két lényeges

szempontból. Egyrészt — elismeri a koncepció előtti időszak pedagógiai eredményességét és érdemeit. Másrészt a történeti fejlődés összegzésével, bizonyos szelekciót¹ is elvégez. Eldönti mit tart értékesnek, haladónak és közli, mi szorul korrekcióra² vagy éppen újraértelmezésre.

A koncepció feltételrendszeréből is kitűnik a nevelési folyamat komplexitásának igénye. Ezt úgy is meg szoktuk fogalmazni, hogy a bv. intézet egész működési mechanizmusának a nevelési célkitűzéseket kell szolgálnia. Ezen az úton pedig csak akkor haladhatunk előre, ha intézkedési terveink az egyes szakterületek feladatait is előírják. A koncepció ezen is túlmegy, amikor rámutat a bűnüldöző és igazságügyi szervek közös felelősségére a nevelés hatékonyságának kérdésében. Példaként hadd említsem az ittas járművezetésért elítéltek helyzetét, amely az utóbbi időben egyre nagyobb érdeklődést vált ki. Mint köztudott, az ittasan elkövetett súlyosabb közlekedési bűncselekmények esetében a Btk. börtönfokozatban letöltendő szabadságvesztés kiszabását rendeli el. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben a szabadságvesztés végrehajtása során végzett nevelés alig képes ellensúlyozni a börtönkörnyezet kiváltotta káros hatásokat. A kérdés megnyugtató rendezése — véleményem szerint — csak az érdekelt szervek együttes intézkedése nyomán válhat lehetségessé.

Nézzük ezután, hogy a nevelési koncepció történeti feltételrendszerének nevezett témakör elemzéséből milyen gyakorlati következtetésekre jutottunk. A Baracska Fogház az ország egyetlen felnőtt férfifogháza. Ennek a nyilvánvaló ténynek az említésével sajátos helyzetünket szándékozom hangsúlyozni.

Intézetünkben a nevelés tárgyi feltételei összességükben kedvezőek. Az elítéltek elhelyezésére szolgáló épületek — körletek — közül három 15–20 éve épült. Kettőt, konyhával és étteremmel, négy éveadtunk át. Jelenleg építik a háromszáz férőhelyes szálláskörletet. Ennek átadását ez év végére, illetve a következő év elejére tervezzük.

Az épületek műszaki színvonala jó, az elhelyezési körletek megfelelnek pedagógiai elképzeléseinknek. A 10–15 fős zárkák nevelési szempontból optimális³ nagyságú csoportok elhelyezését teszik lehetővé. A körletek egyéb méretei, adottságai is jól szolgálják a másodlagos csoportok — közösségek — kialakítását.

Nem ilyen kedvező a helyzet, ha az elítéltek oktatásának, képzésének helyiségi igényét vesszük figyelembe, noha a tanulás az egyik legszélesebb érzelmi hullámmal kísért folyamat. Minden gyakorló pedagógus tudja és tapasztalhatta, hogy oktató-nevelő munkát sokféle helyen lehet végezni. Maradva a mi területünkön: zárkában is, de akár kabinetszerű iskolaépületben is. Nem szorul különösebb bizonyításra, melyik, milyen hatékony.

Az elmondottak alapján, átérezve a kérdés pedagógiai fontosságát, számba vettük lehetőségeinket: miként tudunk az oktatás számára iskola jellegű elhelyezési feltételeket kialakítani. Úgy látjuk, néhány funkcióját vesztett — kevés költséggel átalakítható — helyiségünk azért van. Ilyenek mindenekelőtt az úgynevezett fekete-fehér öltözők. Mindenki tudja, hogy ezek börtönviszonyok között nem használhatók, ennek ellenére — és most mégis szerencsénkre — szorgalmasan építettük és építjük őket. Végleges és optimális megoldás persze egy iskola építése lenne. Ennek azonban az anyagi erőforrások szűkös volta miatt még távlati tervezésben sem adott a lehetősége.

A koncepció elismeri a nevelői létszám fejlesztésének szükségességét. Sőt, országos szinten évi 5-10 fős növekedést irányoz elő. Remélem, megbocsátható,

¹ szelekció: kiválasztás

² korrekció: helyreigazítás, helyesbítés

³ optimális: a legkedvezőbb

ha azt mondom, hogy mi is szeretnénk feliratkozni az igénylők listájára. Az utóbbi 10 évben nem nőtt a nevelők létszáma Baracskán, holott a fogvatartottaké — nem számítva a jelenlegi rekordot — egyharmaddal megnövekedett. Így az egy nevelőre jutó elítéltek száma — figyelmen kívül hagyva a nevelők esetleg tartós betegségét — meghaladja a 150—160 főt.

A bűnözés jelenlegi helyzete, s a prognózisok⁴ nem ígérnek az említett arány javulását. Amíg a nevelői létszám növekedése és az elítéltek számának csökkenése is csak remény, addig a koncepció szellemének megfelelően tovább kell keresnünk azokat a lehetőségeket, amelyekkel az elítéltek jobban bekapcsolódhatnak életrendjük szervezésébe. Célunk az, hogy ne csak a „felülről” kapott utasításokat hajtsák végre, hanem igyekezzenek feladatokat, tevékenységi területeket találni maguknak.

Nem szeretnénk az általános megállapítások szintjén maradni, ezért úgy gondolom, hogy mind a kezdeményezés, mind pedig a feladatvégrehajtás konkrétabb megfogalmazást érdemel. Az előbbi érzékeltetésére nézzünk egy példát. Az elítéltek kezdeményezésére kialakult intézetünkben egy versenymozgalmot. Ennek lényege, hogy bizonyos kritériumok teljesítése esetén az elítélt „példamutató” címet kaphat. A mozgalom jelentős eredményeket ért el a közösségi magatartás fejlesztésében. Új ötletekkel, és nem kevés társadalmi munkával teszik szobárába, lakályosabbá környezetüket. Immár komoly hagyományaink vannak a feladatok végrehajtásának az említett felfogásban megvalósuló gyakorlatára. Intézetünkben elítéltek látnak el külső-, belső- és munkáltatói feladatokat. Tapasztalataink felhasználásával azt vizsgáljuk, hogy a konkrét nevelési feladatok közül melyek azok, amelyekbe — az önkormányzat, a javaslatétel, a véleményezés vagy akár a döntés szintjén is — a jogszabályokat nem sértve bevonhatók.

Úgy véljük, a közelmúltban korszerűsített irányító munka lehetővé teszi az elképzelés megvalósulását. Éppen a koncepció megjelenésével egyidőben javult a nevelési szolgálat szervezeti rendszere is. A biztonsági-nevelési helyettesek és a csoportvezető-nevelők kinevezése a korábbinál kedvezőbb feltételeket biztosít a nevelőmunka számára.

A koncepció több helyütt is elemzi az elítéltek öntevékeny szervezeteit, sőt feladatokat tűz ki ezek fejlesztésére. Ettől indítva úgy ítéltük meg, hogy az intézetünkben működő önkormányzat szervezete már annyira megszilárdult, hogy alkalmassá vált a börtönkörlet öntevékeny szervezeteinek integrálására⁵.

A börtönben létrehozott öntevékeny szervezet vezetőinek megválasztása után az éves — januári — közgyűlésen már valamennyi elítélt részt vett. Itt választották meg az egységes vezetői tanács tagjait. Az önkormányzat színvonalát, erejét bizonyítja, hogy a demokratikusan megszervezett választáson a lelépő öntevékeny szervezet vezetőségének javaslatával szemben az elítéltek más, általuk alkalmasabbnak tartott személyt választottak meg.

Az önkormányzat kiterjesztésével egységesebbé vált az intézet egész területén az elítéltek belső életének szervezése és irányítása. A börtönkörleten lévő elítéltek — mintegy 350-380 fő — fegyelme észrevehetően javult. A közösségvezetők feladataikat általában jól látják el, a követelményeket eredményesen közvetítik a fogvatartottakhoz.

A börtön öntevékeny szervezetének megalakításával egyidejűleg a belső őrség személyi állománya a nevelési szolgálat közvetlen irányítása alá került. Ettől — a biztonság fenntartása és (talán) javítása mellett — pedagógiai célkitűzéseink hatékonyságának növekedését várjuk. Az se elhanyagolható körülmény, hogy az intézkedés az őrszolgálati létszám megtakarítását is jelenti.

⁴ prognózis: meghatározott adatokon alapuló előzetes számítás

⁵ integrál: egységesít, összevon

Az önkormányzat az 1982-ben kiadott működési szabályzat szerint végezte munkáját. Az eltelt idő tapasztalatai s a börtönkörleten létrejött öntevékeny szervezet indokolták az új működési szabályzat elkészítését.

Talán nem túlzás azt állítani, hogy az öntevékeny szervezetek fejlesztése területén, a koncepció megjelenését követően, viszonylag rövid idő alatt számottevő eredményt sikerült elérnünk. Igaz, egyrészt feltételeink kedvezőek voltak, másrészt a koncepció megjelenése ösztönzően hatott a munka folytatására. Természetesen nem akarom azt mondani, hogy a nevelésfejlesztési koncepció öntevékeny szervezetekre vonatkozó kitételét máris teljesítettük.

Az önkormányzat tartalmi kérdéseinek ismételt átgondolása, összevetése a gyakorlattal további lehetőségeket kínál. Érdemes erről is néhány szót ejteni. A koncepció ugyan az öntevékeny szervezetről mint pedagógiai eszközről és módszerről beszél, de nem zárja ki annak pedagógiai célként való értelmezését sem. Az öntevékeny szervezet egy bizonyos fejlődési szinten már az önkormányzat bizonyos ismérveivel is rendelkezik. Az önkormányzat keretei között végzett nevelési tevékenység pedig tartalmában változtatja meg a nevelési folyamatot. Más a működési mechanizmusa annak a körletnek, ahol őrség dolgozik és annak, ahol elítéltek látják el ugyanezt a munkát. A szakkör is másképp működik, ha a felügyelet vezeti, másképp, ha az elítélt. A sort még hosszan folytathatnánk. Természetesen „más” minőségi eltérést értek, nem a tevékenységet minősítem. Ezen az úton, a koncepció kívánalmaival összhangban létrehozott öntevékeny szervezet, majd az ebből kifejlesztett önkormányzat útján kialakítható egy, a többi fokozattól tartalmában is elkülönülő büntetésvégrehajtási típus.

Pedagógiai távlat

A nevelésfejlesztési koncepció másik nagy érdeme a büntetésvégrehajtási nevelés távlatának kijelölése. Az elítéltek nevelése is, mint minden nevelési tevékenység, célok és részcélok bonyolult folyamatán keresztül valósul meg. Ez utóbbi fogalom helyett a dokumentum a — a szakirodalomban inkább elterjedt — feladat kifejezést használja.

A koncepció támpontot, irányt ad a gyakorlati munka számára. Hadd bizonyítsam be ezt a szocialista büntetésvégrehajtás történetéből vett példával. Voltak időszakok, amikor a szabadságvesztés végrehajtásának egyetlen célja az elítélt társadalomtól való elszigetelése volt. Néhány kollégám viszont még emlékszik arra, amikor az elítéltekből szocialista embertípust szerettünk volna nevelni. Teljesen világos, hogy mind a minimális, mind a maximális célból hiányzott minden pedagógiai realitás, ezért mindkettő eleve kudarcra volt ítélve. Ugyanakkor rengeteg időt és energiát emésztett fel, és a nevelők a rossz célt mint munkájuk értelmetlenségét élték át.

A koncepció részletesen és differenciáltan rögzíti az elítéltek nevelésének közeli és távlati feladatait. Az elérni kívánt nevelési célkitűzéseket a szabadságvesztés időtartama és a kriminalitás foka szerint is tárgyalja.

A dokumentum alapján tisztázott, hogy a csoportokat jogszabályi és pedagógiai kritériumok szerint kívánatos szervezni. Érdemes megemlíteni, hogy minden közösség — iskola, üzem, hivatal stb. — valamilyen kényszerkörülmeny hatására jön létre. A kényszerjelleg a börtönben, más szervezethez képest, csak kvantitatív⁶ különbséget jelent. A börtönben is egyéni döntés kérdése a pusztá együttlétezés vagy a közösségi élet választása. Egyéni döntés kérdése az öntevékeny szervezet elfogadása, az azzal való azonosulás is. Természetesen ezt akkor

⁶ kvantitatív: mennyiségi

választják többen, ha a szervezetnek van elfogadható célja, van hierarchikusan⁷ felépített státuszrendszere és feladatköréből adódó szerephálózata. Börtönviszonyok között is áll az önkormányzat tevékenységével kapcsolatban, hogy annyi felöltséget éreznek a résztvevők iránta, amennyi beleszólási joguk van a működésébe. Ma már aligha vitatott, hogy a társadalom céljai, érdekei és normái jelentős részben a csoportok útján jutnak el az egyénhez és válnak individuális értéké, magatartássá. Az alapvető jogi és erkölcsi szabályok, a társadalomban éléshez szükséges ismeretek a szocializálás folyamatában jutnak el az egyénhez és válnak — vagy nem válnak — személyisége részévé. A szocializálás folyamata pedig jó részt csoportokban, illetve azok közreműködésével megy végbe. Bárhogy különböznek is egymástól az egyes eliteltcsoportok tagjai, felismerhetjük bennük azt a közös vonást, hogy szocializálási folyamatuk sikertelen volt. Azok a csoportok — család, iskola, munkahely —, amelyekben éltek: vagy nem, vagy hibásan közvetítették feléjük a társadalmi formákat.

A személyiségformálás, a helyes életfelfogás erősítése — a szabadságvesztés végrehajtásának célja — csak akkor teljesíthető, ha olyan eliteltcsoportokat, közösségeket tudunk létrehozni, amelyek hatása e törekvés szolgálatában áll. Ezért intézetünkben olyan átfogó csoportos foglalkozási rendszert tervezünk, amely részleteiben meghatározza az egyes foglalkozások tartalmi és formai követelményét és nyomon követi az egyes csoportok neveltségi szintjének változását is.

Kultúránkban az intelligencia a társadalmi értékek megszerzésének egyik fontos eszköze, az iskola pedig a társadalmi mobilitás⁸ legszélesebb csatornája. Csak az általános iskola elvégzése után lehet valaki például szakmunkás vagy középiskolai tanuló, és így tovább. Ezért a koncepció az értelmi nevelés fő eszközét az iskolarendszerű oktatás fejlesztésében jelöli meg.

Intézetünkben e téren az a probléma, hogy az általános iskolai oktatásra kötelezettek száma évről évre csökken. Tulajdonképpen azok nem végezték el az általános iskolát, akik értelmi fogyatékoságuk miatt erre nem voltak képesek. Legfontosabb törekvésünk a gyógypedagógiai oktatás feltételeinek mielőbbi megszervezése. Ezért vettük fel a kapcsolatot a Velencei Kisegítő Iskolával. Reméljük, számíthatunk a segítségükre.

Az általános iskolát végzettek számára háromféle oktatási formát szeretnénk bevezetni.

— Kiszélesítjük a szak- és betanított munkásképzés lehetőségét, szorgalmazzuk az ebben való részvételt.

— Azok számára, akik elvégezték ugyan az általános iskolát, de tárgyi tudásuk komoly pótlásra szorul, ismétlő tanfolyamokat szervezünk az általános iskola tananyagából.

— Szándékaink szerint növeljük, egyéni tanulás keretében, a középiskolai, főiskolai és egyetemi tanulmányokat folytatni kívánó elitelték körét.

Az iskolarendszerű oktatás továbbfejlesztése érdekében nem tudunk gazdagabb programot készíteni, mivel intézetünk meglehetősen távol esik az iskolai centrumoktól. A hozzánk közelebb lévő iskolák maguk is tanerőgondokkal küszködnek. Ennek ellenére úgy ítéljük meg, hogy a vázolt rendszer biztosítani fogja az értelmi nevelés hatékonyságának javulását.

A sport- és szakköri munka fejlesztésekor elsősorban ezek számszerű növelésére, tömeges elterjesztésére gondolunk. Az elitelték érdeklődési körét figyelembe véve több új szakkört tervezünk. Célunk az, hogy minden elitelt legalább egynek tagja legyen. Két szakkörtípusról, úgy gondolom, érdemes e helyütt is említést tenni.

⁷ hierarchikus: rangsor szerinti

⁸ mobilitás: egy másik társadalmi csoportba kerülés

Az egyik a színjátszó kör, amely tulajdonképpen egyidős a szabadságvesztés-büntetés megjelenésével. Az utóbbi időben mégis, mintha vesztett volna népszerűségéből, pedig kedvező pedagógiai hatásai tagadhatatlanok.

Időigényes elfoglaltság, fegyelmet és kitartó munkát kíván. Olyan képességeket, adottságokat hozhat felszínre, amelyekről talán birtokosa se tudott. Növeli tagjai általános műveltségét, szórakoztatva tanít.

Intézetünkben hosszas vajúdás után sikerült színjátszó kört szerveznünk. Igaz, ebben sokat segített, hogy jelenleg van egy hivatásos színész elíteltünk is. Ugy hiszem azonban, hogyha nem a produkció művészi színvonalát, hanem az említett nevelési célkitűzéseket helyezjük előtérbe, akkor a színjátszó körök sikerrel működtethetők intézeteink többségében.

A szakkörök másik — általam fontosnak vélt — típusa az, amelyik segíti az elítéltek kreativitásának kibontakozását. Az elítéltek intelligenciája több vizsgálat szerint alacsonyabb, kreativitása viszont magasabb az átlagénál. Ezért, amikor a nevelés fejlesztéséről beszélünk, az intézet adottságaihoz képest biztosítanunk kell a kreativitás kiélésének lehetőségét. Így az elítéltek a rezsim követelményrendszerét jobban elfogadják és szabadulásuk után is igényük lehet ilyen tevékenység folytatása. A szabadságvesztés végrehajtásának gyakorlata azt igazolja, hogy a legszigorúbb rendszabályok fennállása esetén is készültek olyan tárgyak, amelyeket az elítéltek használatra vagy emlékek szántak. Ezek készítését hosszú időn keresztül tiltották, tartva a biztonsági követelmények megsértésétől. Miután a kreativitás, a „fusi” reálsan létező igényből fakad, célszerű technikai és képzőművészeti szakkörök szervezésével, szabályozott formában ezt a tevékenységet is a nevelés szolgálatába állítani.

Attól tartok, nem állok egyedül azzal a véleményemmel, hogy az egyéni nevelés kérdése, helyesebben fejlesztésének lehetősége okozza a legtöbb fejtörést az intézetek szakembereinek.

Az egyéni nevelés személyi és tárgyi feltételeit, alkalmazandó főbb módszereit jogszabályok, és most már a nevelésfejlesztési koncepció is tartalmazza. Az előírások korszerűek és tág lehetőséget, kellő önállóságot biztosítanak a kezdeményezésre. De a nevelés feltételrendszerének alakulásánál már szóltam arról, hogy hány elítelt jut egy nevelőre Baracsán. Nem nehéz kiszámítani, hogy a nevelő és az elítelt közvetlen interakciójára havonként egy-másfél óra jut csupán. Pedig, mint tudjuk, az eredményes közvetlen ráhatás elengedhetetlen előfeltétele a nevelni kívánt személyiség alapos megismerése. Erre annál is inkább szükség lenne, mert a nevelő a heteroanamnézisére se támaszkodhat, hisz a rendelkezésre álló büntetőiratok, ítéletkiadványok igen szegényes információt szolgáltatnak.

Az egyéni neveléssel kapcsolatban szeretnék még egy problémával foglalkozni, mivel közvetett formában — a nevelők polgári öltözetének felvetésével — a koncepció is érinti ezt a témát. Arról van szó ugyanis, hogy semmiféle nevelési folyamatból nem hiányozhat az auktoriter személy hatása. Mint tudjuk, a családban ez az apa, ritkább esetben az anya vagy más családtag. Az iskolában a tanár a befolyásos, tekintélyes személy. A büntetésvégrehajtásban a nevelőnek kellene ennek az auktoriter személynek lennie. A bv. intézetek kötöttségei — annak ellenére, hogy a jelenlegi jogszabályok minden korábbinál nagyobb hatáskört biztosítanak a nevelőnek — megkérdőjelezzik ezt az auktoritást. A vele való identifikálódás⁹ gyakorlatilag lehetetlen. Bármilyen kiválóak a nevelő emberi tulajdonságai, bármennyire példamutató a magatartása — esetleg polgári ruhát is visel — a börtön körülményei között az elítelt nem tud vele azonosulni.

Ezek figyelembevételével az egyéni nevelés fejlesztése érdekében intézkedési tervünkben a következő feladatokat fogalmaztuk meg.

⁹ identifikálódás: azonosulás

— Bővíteni szeretnénk a nevelők pszichológiai és szociológiai ismereteit. A képzést elsősorban azért tartjuk szükségesnek, hogy megfelelő jártasságot szerezzenek a megismerést segítő kérdőíves módszerek gyakorlati alkalmazásában.

— Ugyancsak a megismerés javítása érdekében olyan gyakorlatot célszerű kialakítani, amely lehetővé teszi azt, hogy bármely testületi tag — munkáltató, őr stb. — elítéltről szerzett ismeretei eljussanak a nevelőhöz. Az elítéltek különféle közösségekben — zárka, munkabrigád, szakkör stb. — töltik idejük nagy részét. Felmerült, hogy célszerű lenne e csoportok tagjainak véleményét is felhasználni.

— Végül az egyéni nevelés hatékonyságának növelése érdekében módszerbeli változtatást is tervezünk. Szeretnénk elérni, hogy az elítélt keresse fel a nevelőt, kérje tanácsát, kezdeményezze a vele való „egyéni foglalkozást”. Könnyű belátni, hogy ez a szituáció minőségileg más nevelési alaphelyzetet hoz létre, mint ha utasításra történe. Nagymértékben oldja azokat a pszichés gátakat is, amelyek a nevelő auktoritása kérdésénél említettem.

Nyitottság és továbblépés

Talán vannak, akik úgy gondolják, hogy a nevelésfejlesztési koncepció gyakorlati végrehajtásáról szólván nincs értelme a dokumentum nyitottságáról beszélni. Azt hiszem, ez a vélemény csak látszatra igaz. Minden koncepciónak az ad értelmet, hogy hosszabb időre — jelen esetben, mintegy 15—20 évre — meghatározza, mit kell tenni és hova kell eljutni a gyakorlatban, többé-kevésbé körvonalazva azokat a határokat, amelyek között a gyakorlat emberei dolgoznak, illetőleg dolgozhatnak.

A nevelésfejlesztési koncepció egyik nagy eredménye, hogy nem fogalmaz mereven, nem állít szigorú tilalomfákat, nem mondja, hogy ami nem lehet, az nincs. Utolsó fejezetében pedig kifejezetten hangsúlyozza, hogy nem lezárt rendszer, igényli és feladatul tűzi ki saját megújulását is. Számomra ez a megközelítés — remélem, véleményem nem minősül magánügynek — meggyőzővé, hitelessé, elfogadhatóvá teszi megállapításait.

A koncepció és a hozzá kapcsolódó végrehajtási terv foglalkozik a kutatás, az elvi-módszertani feldolgozás feladataival is. Az ezzel kapcsolatos konkrét tendők már eléggé ismertek. Van azonban néhány kérdés, ami szintén kapcsolódik a témához és a gyakorlat szemszögéből nézve figyelmet érdemel.

A koncepció leszögezi és elismeri az őrszolgálati, felügyeleti munka fontosságát, ugyanakkor szükségesnek tartja, hogy tagjai az eddigiéknél nagyobb mértékben vegyék ki részüket az elítéltek neveléséből. Ennek elősegítése érdekében történtek — a már említett — szervezeti intézkedések is. E felfogással csak egyet lehet érteni, mert ha akarjuk, ha nem, ez a hatás eddig is létezett. Az őrszolgálat, létszámát tekintve, a legnagyobb olyan szolgálati ág, amely a legközvetlenebb kapcsolatban van az elítéltekkel. Az már viszont más kérdés, hogy az őrök által kiváltott nevelőhatás egybeesik-e a nevelési szolgálat, vagy tovább megyek, a nevelésfejlesztési koncepció elképzeléseivel. Az egybeesés igénye felvetődött más szolgálati területek vonatkozásában is. Hiszen most folyik a munkáltatásfejlesztési koncepció kidolgozása és szerepel a közeljövő terveiben a szervezetfejlesztési koncepció elkészítése is. Véleményem szerint a nevelésfejlesztési koncepció őrszolgálatra vonatkozó feladatainak minőségi végrehajtása érdekében ki kellene adni egy egységes módszertani útmutatót.

A nevelési koncepció sokat tett a büntetésvégrehajtás fogalmi rendszerének, szakmai nyelvezetének fejlesztéséért is. Valamennyien keressük a szavakat, körülírjuk a fogalmakat. Börtön-e az általános fogalom, vagy a bv. intézet, illik-e még az elítéltek konyhájára a rabkonyha kifejezés? Nem beszélve a társadalom

elavult és szegényes fogalmi apparátusáról¹⁰ a büntetésvégrehajtást illetően. Tegyük mindjárt hozzá, hogy erről mi is tehetünk. Újságokban és folyóiratokban olvashatjuk, rádióban és televízióban hallhatjuk, hogy: a „rabok” darócruhában járnak, „cellában” laknak és „fegyőr” vagy „börtönőr” vigyáz rájuk. Nincs olyan szakma, amelyik nélkülözni tudná a maga nyelvezetét. A büntetésvégrehajtás sem mulaszthatja el sokáig fogalmainak egységes rendszerbe foglalását. Megoldási módokat kölcsönözhetünk más szakmáktól, illetve tudományoktól, de valamilyen megoldást választanunk kell mielőbb.

Dr. Vörös Ferenc

¹⁰ apparátus: magyarázó jegyzetek egy tudományos munkához

| Gondolatok a szervezetről

Nagyszabású tervezőmunka félidejénél tart a büntetésvégrehajtás. Az előttünk álló feladatok, a nehéz gazdasági feltételek és a fogvatartottak magas létszáma céltudatos, minden részletében átgondolt büntetésvégrehajtási tevékenységet követel. E minden részletre kiterjedő tervezőmunka három eleme a nevelési, a munkáltatási és a szervezetfejlesztési koncepció.

A büntetésvégrehajtási nevelés — a bv. egyik alaptevékenysége — az a feladatkomplexum, amelynek a tevékenységben célként, meghatározó komponensként jelen kell lennie. A bv. előtt álló feladatokat — a joghátrány alkalmazását, a fogvatartottak elszigetelését a társadalomtól, biztonságos megőrzésüket, foglalkoztatásukat stb. — átszövi, mintegy összegzi az a követelmény, hogy a bűnelkövető személyiségét formálni, fejleszteni, azaz a szabadságvesztésre ítéltet nevelni kell. Nevelni, méghozzá a felsorolt sajátosságok érvényesítésével, a bíróság által megszabott időtartamban, a büntetésvégrehajtásnak jelenleg meglévő feltételei között.

A munkáltatás — a fogvatartottak társadalmilag hasznos tevékenysége — a büntetésvégrehajtási nevelés fontos eszköze. A benne rejlő lehetőség nemcsak a rendszeres munka szokássá válását, az alapvető munkafogások elsajátítását jelenti, de a munkamegosztásban emberi kapcsolatok és ezeken keresztül fontos tulajdonságok formálódnak, értékes egyéni és társadalmi szükségletek alakulnak ki. Ha csak ennyit mondhatnánk a munkáltatásról, már az is elegendő indok lenne, hogy hosszú távú fejlesztéséről előre gondolkozzunk. A fogvatartottak termelő tevékenysége azonban a büntetésvégrehajtás jelentős gazdasági bázisa, s mint ilyen, a feltételrendszer javításának lényeges eleme. Így közvetve is visszahat a nevelés eredményességére.

A szervezet, amely a komplex tevékenységi rendszer keretét adja, eddig a koncepciók kidolgozása során ritkábban került szóba, s akkor is úgy, mint azoknak a kérdéseknek a gyűjtőhelye, amelyek megválaszolására még nem volt lehetőség. A nevelési és munkáltatásfejlesztési koncepció vitái során többször is megfogalmazódott a gondolat: „Majd döntünk a szervezetfejlesztési koncepcióban”. A nevelésfejlesztési koncepció megvalósítási programja a végrehajtás kezdetén tart. A munkáltatás fejlesztésének ezredfordulóig írt programja ez év végére elkészül, körvonalai már kirajzolódnak. Az érdeklődés olyan arányban fordul a szervezetfejlesztési koncepció felé, ahogy sokasodnak a megválaszolatlan kérdések, megoldatlan problémák.

Mi az, amire a szervezetfejlesztési koncepcióban végleges választ kell adni? A kérdés kapcsán csak egyetlen problémakörre szeretnék kitérni, nevezetesen az őrszolgálat és a nevelési szolgálat viszonyára, a szervezetben elfoglalt helyzetére. Különösen a belső őrség, a főfelügyelői állomány irányításának kérdése.

A belső őrség szervezetén belül betöltött helyzete a nevelési szolgálatok létrejötté, tehát a hatvanas évek közepe óta egyre gyorsuló ütemben változik. A két szolgálati ág — mint különálló szervezeti egység — között a fejlődésből eredő konfliktusok, konfrontációk sorozata zajlik. Ezt a szervezet katonai jellege soká-

ig nem engedte felszínre kerülni, napjainkban azonban már elengedhetetlen, hogy a struktúrát a feladatoknak megfelelően átalakítsuk.

A büntetésvégrehajtás társadalmi megítélése, a végrehajtás egyre differenciáltabb és magasabb színvonalú teljesítése miatt ma már nem elegendő a szabadságvesztésre ítélt megőrzése, elszigetelése. A bűnelkövető személyiség társadalmi komponenseinek¹ mérhető javítását várja a közvélemény a büntetésvégrehajtástól. Ez pedig az eddigi gyakorlat és a meglévő struktúra keretei között aligha teljesíthető maradéktalanul.

Az előttünk álló feladatok oldaláról közelítve, a belső őrség és a nevelés egységes szervezetbe kívánkozik. A végrehajtás során a két egység csak taktikai kérdésekben osztható, amit a szervezeten belül elfoglalt helyük, vagy méginkább az eltérő egyéni képesség, képzettség indokol. Közös a feladat a biztonság és a rend fenntartásában. Ezek a nevelőmunkának is feltételei. Ugyanígy közös feladat a megkívánt viselkedési formák megismertetése, gyakoroltatása, helyes meggyőződés, társadalmilag hasznos szükségletek kialakítása a fogvatartottakban, ami egyúttal a rend, fegyelem biztosítója.

Az Országos Parancsnokság vezetése felismerve és megértve a helyzetet, 1979-ben kísérletet indított, amely a „belső élet egységes irányítása” nevet kapta. Ennek célja olyan új struktúra létrehozása volt, amely érvényre juttatja az egységes pedagógiai ráhatás elvét. A kísérlet eredményeként bizonyítottá vált, hogy a két szolgálat egységes szervezetbe tömörítése helyes, s választ kaptunk arra is, hogy az elitéltkörletek szintjén az eredményesség érdekében egyszemélyi, vagy legalábbis egy felsőbb szervezeti szinten koordinált irányítást kell megvalósítani.

Az irányító egység vagy személy kijelölése — elvben nem vitatható. A struktúrának ezen a szintjén pedagógiai jellegű feladatok vannak túlsúlyban, tehát indokolt, hogy a nevelői szakterület irányítson. Ez volt az indoka a kísérlet tapasztalatai alapján létrehozott egyik szervezeti módosításnak, a csoportvezető-nevelői rendszer kialakításának is.

Ahol a csoportvezető-nevelő lett az alegység (körlet vagy körletrész) vezetője, ott a főfelügyelők, felügyelők is az ő irányítása alá tartoznak. Feladataikat, napi munkaprogramjukat a csoportvezető-nevelő határozza meg. Ugyanakkor biztonsági kérdésekben (márpedig a büntetésvégrehajtás keretein belül minden összefüggésbe hozható a biztonsággal) az őrszolgálat vezetőinek alárendeltségébe kerülnek. Gyakorlatilag tehát a belső őrség kettős irányítás alatt áll, ami az eredményesség, a szervezet sikeres működése szempontjából kedvezőtlen.

Eredményes nevelői tevékenység csak kiegyensúlyozott, megfelelően rendezett és biztonságos körülmények között lehetséges. A fogvatartottak körletén tehát a biztonság megteremtése, fenntartása, őrzésbiztonsági szempontból optimális helyzet kialakítása a nevelőnek pedagógiai tevékenységéből eredően egyik legfontosabb feladata. Ezért az adott terület őrzésbiztonsággal összefüggő kérdéseit a körlet felelős vezetőjének, a csoportvezető-nevelőnek ismernie kell. Ez egyébként az eddigi gyakorlathoz képest jelentős eredmény. A nevelők nem mindig ismerték és intézkedéseik, tevékenységük során sok esetben figyelmen kívül hagyták ezeket a feladatokat.

Ha tehát ez az elvárás megfogalmazódik a nevelőkkel szemben, és a gyakorlatban ennek a követelménynek érvényt tudunk szerezni, akkor a büntetésvégrehajtás egészén belül jelentősen megszilárdul a biztonság. Ez olyan pozitívum, amely igazolhatja ennek a szervezeti megoldásnak az életrevalóságát.

Az őrszolgálat vezetésének funkcionális hatalma és ezzel a csoportvezető-nevelő fölötti intézkedés lehetősége indokolatlanná válik. Kérdés, hogy egy ilyen változás megfelel-e a büntetésvégrehajtás jelenlegi színvonalának, javítja-e az

¹ komponens: összetevő

eredményességet? Tény, hogy a körletek életének irányítását áttekinthetőbbé teszi, s mivel a feladat, a hatáskör és a felelősség egy személy kezében összpontosul, az esetleges hiányosságok feltárása, a felelős megállapítása, a körleten folyó munka irányítása egyszerűbbé válik. Az órparancsnok szempontjából a közvetlen intézkedés, beavatkozás lehetőségének megszűnése hatáskörének bizonyos fokú beszűkülését eredményezi. Ezt kompenzálja az a lehetőség, hogy az intézet egészét érintő, átfogó biztonsági kérdésekkel foglalkozik, nem az egyes egységeken belüli részletfeladatokkal. Ezt a körleten szolgálatot teljesítők — jobb helyi és személyi ismereteik alapján — megoldják.

A tevékenység színvonalának és az egységes struktúra elvének megfelelően tehát mindenképpen indokolt a körletek önállóságának, valamint a csoportvezető-nevelő hatáskörének biztosítása, kimondva, hogy az irányítása alá tartozó terület ügyeiben csak rajta keresztül lehet intézkedni. Ellenkező esetben az indokolt, és elvben sehol sem kifogásolt egységes irányítás nem valósul meg, hanem továbbra is keresztezik egymást a feladatok, hatáskörök, s a tevékenység színvonala a szubjektív emberi-munkatársi kapcsolatok függvényében változik.

Az egyes szervezeti elemeknek a funkció alapján történő elemzése és elhatárolása, a feladat és a felelősségi körök pontos meghatározása nemcsak a körletek már elemzett irányítása vonatkozásában szükséges, hanem a büntetésvégrehajtás más területein is. Például az egészségügyi jellegű intézeteknél az orvos-pszichológus-pedagógus szakmailag egyébként nagyon is összefonódó hatáskörének meghatározása, a szakmai kompetencia² tisztázása érdekében. E kérdésekben tehát a végleges döntés legfeljebb a szervezetfejlesztési koncepció elkészültéig várathat magára. A struktúra már felvázolható, kérdés azonban, hogy ez a végső soron alapos előkészítésen és elemzésen átesett elképzelés mennyire általánosítható a büntetésvégrehajtási intézmények mindegyikére?

A felső szakmai irányítás — az Országos Parancsnokság szakosztályai — oldaláról a büntetésvégrehajtási intézetek szabványosított szervezete tenné a leg-egyszerűbbé az irányítást és ellenőrzést. Ha azonban következetesek kívánunk maradni az elvhez, mely szerint a funkció az elsődleges és az predesztinálja³ a struktúra létrejöttét, és tudomásul vesszük, hogy a végrehajtás sokirányú feladatát csak differenciált eljárás- és intézményrendszer létrehozásával teljesítheti, akkor be kell látni, hogy az egységes, minden bv. intézetre érvényes szervezet létrehozása irreális.⁴ A különböző intézetek feladata eltérő, más és más a végrehajtás módja, tehát különböző szervezeti megoldásokat kell keresni.

Mélyebb elemzés nélkül három olyan alapvető intézettípust lehet felsorolni, ahol a feladatok eltérőek, és ennek megfelelően a szervezeti megoldások sem azonosak. Eszerint az *országos végrehajtó intézetek* alapvetően nevelési feladattal, az előbbieken részletesen elemzett struktúrával képzelhetők el. Az *egészségügyi profilú intézetek* — számuk várhatóan nő az ezredfordulóig — nyilvánvalóan egy kórházhoz hasonló szervezeti felépítéssel működhetnek eredményesen. A *megyei intézetek* struktúrájában alapvető változás nem várható, de a feladatok eredményes megoldása a jelenleginél magasabb színvonalú koordinációt⁵ igényel.

Természetesen az itt megfogalmazott gondolatok nem jelentenek megfélembeszégetlen ítéletet, s az sem biztos, hogy a büntetésvégrehajtás szervezetfejlesztési koncepciójának elvi alapját fogják képezni. Az azonban biztos, hogy az érintetteket foglalkoztatják a szervezet reformjával kapcsolatos elképzelések.

Módos Tamás

² kompetencia: illetékesség, jogosultság

³ predesztinál: eleve kijelöl

⁴ irreális: megvalósíthatatlan

⁵ koordináció: mellérendelés, összehangolás

Az ismeretterjesztő előadások szerepe az elítéltek nevelésében

A közművelődés fogalma nem újkeletű a büntetésvégrehajtási nevelés terminológiájában. A szigorú intézeti kereteken belül több jogszabály is igen tág kereteket biztosít az elítéltek közművelődési tevékenységének.

Elsődleges közművelődési forma az elítéltek szervezett iskolai oktatása. Az elért eredmények széles körben ismertek, közművelődési érdemei elvitathatatlanok.

A rendszeres olvasás, hasonlóképpen a tudatosan megalapozott könyvtári tevékenység olyan tényező, melynek műveltségkövetítő hatásán túl csoportképző funkciója van (önképzőkörök, irodalmi estek stb.), így az elítéltek közösségi nevelésében betöltött szerepe igen jelentős.

Szólnunk kell a tömegkommunikációs eszközökről is. Intézeteink a hat évvel korábbi állapotokhoz képest lényegesen nyitottabbak; korábban elképzelhetetlen mértékű információáradat zúdul most az elítéltekre.

A tömegkommunikációs eszközökön belül a tévé rendkívül nagy szerepet játszik. Igen népszerűek az elítéltek körében a televízió tudományos (jobbára természettudományos) műsorai.

Az ismeretek iránti érdeklődés még a viszonylag alacsonyabb iskolai végzettségű elítélteknél is megfigyelhető. Közművelődési céljainknak találkozniuk kell az elítéltek igényeivel, érdeklődésével, ám ezeket az érintkezési pontokat nekünk kell megkeresnünk.

Az említettek mellett van a közművelődésnek egy olyan színtere, amely meglehetősen háttérbe szorult, hatásában nem kellően kihasznált; ezek az ismeretterjesztő előadások.

Felhasználásuk nem újkeletű és az érvényben lévő jogszabályok (lásd a Bv. Szabályzat 36. §-át és a Szakutasítás 146. §-át) is kellő súllyal foglalkoznak vele.

Az ismeretterjesztő előadásokat figyelemmel kísérve gyakorlati munkám során nem egy esetben igen pozitív tapasztalatokat szereztem. A hallgatóság aktívan bekapcsolódott az előadás témájába, gondolatmenetébe, egy hullámhosszon volt az előadóval: volt visszacsatolás.

Nem hallgathatom el azonban számos negatív élményemet sem; amikor a hallgatóság unottan, fásultan ült (volt úgy, hogy renitens módon viselkedett), és ez akarva-akaratlan kedvezőtlenül hatott az előadóra is.

A kudarcnak természetesen megvan a maga háttere. Ha a hallgatóságot nem érdekli a téma, ha a közönség alszik, beszélget, unatkozik, akkor a legnagyobb

zavarban van az előadó, valamint a néhány érdeklődő hallgató. Ezért súlyos szervezési hiba a hallgatóság ötletszerű összeállítása.

Az előadásnak be kell illeszkednie a napirendbe. Az elítéltek nem szívesen hagynak fel egy már megkezdett, általuk kedvelt programmal.

Egy másik tényező: a bv. intézetekben az ismeretterjesztő előadások szervezői és gyakran maguk az előadók sem számolnak kellően a körülménnyel, hogy az átlagosnál alacsonyabb műveltségű, meglehetősen beszűkült érdeklődési körű emberekkel van dolguk, akiknek a család sem nyújt megfelelő támaszt, jövőjük pedig enyhén fogalmazva bizonytalan.

A hallgatóság tudásszintje, érdeklődése alapvetően meghatározza a témaválasztást és az előadás módját. Az alacsony műveltségű, egyszerű gondolkodású embereknek is vannak azonban olyan kérdéseik, amelyek megválaszolása elősegítheti a világban való eligazodásukat. Ezért nem kezelhetjük mechanikusan, adminisztratív módon ezt a kérdést.

Szervezési kérdések

A tematika jó megválasztása alapvető. Olyan előadás-sorozatot szervezzünk, amely várhatóan érdeklődést vált ki a hallgatóságból. Ennek érdekében a korábbi tapasztalatok értékelése mellett ajánlatos bizonyos felméréseket végezni. Természetesen ez nem zárja ki a hallgatóság meghatározott témakörök felé orientálását. Javasoljuk egy előzetes tematika összeállítását. (Lásd az 1. függelékét!) A felmérést építhetjük a már kialakított tematikára. Célszerű bevonni a munkába az elítéltek öntevékeny szervezeteit. Az eredményről tájékoztassuk a helyi TIT-szervezetet, és aztán határozzuk meg a végleges tematikát.

Az előadást megelőzően ajánlatos plakátot készíteni az eseményről, melyet olyan helyre kell kifüggeszteni, ahol mindenki számára szembeötlő. Ha lehet, illusztráljuk a felhívást, szövegezése pedig legyen lényegretörő, frappáns.

Gyülekezéskor a rendezvény színhelyén hangulatkeltő zenét lehet játszani magnetofonról. Nem hangos rockzenét, hanem kellemes hangvételű, lágy muzsikát. Ez is segítheti az előadás jó hangulatú indítását.

Előfordulhat, hogy a meghirdetett rendezvényre nem érkezik meg az előadó. Ilyen esetben ne engedjük el anélkül a hallgatóságot, hogy megértésüket ne kérnénk. Ezt az alkalmat fel lehet használni arra is, hogy mondják el az eddigi rendezvényekről kialakult véleményüket; hallgassuk meg igényeiket, javasolataikat a továbbiakat illetően.

A legtöbb előadáson élnek a szemléltetés módszerével, melynek leggyakrabban a dia- vagy mozgófilmvetítés. A sikeres vetítéshez nélkülözhetetlen a jó minőségű vetítővászon. Semmiképpen ne vetítsünk piszkos, bevert szegekkel tarkított falra, szakadozott falikép hátuljára, csak megfelelő állapotban lévő vetítővászonra vagy tiszta, fehér falra. Fontos a tökéletes sötétítés is.

Nagy jelentősége van annak is, hogy az előadást külső ingerek ne zavarják. A terem úgy legyen berendezve, hogy a várható létszámnak megfelelő székek sorba legyenek rakva, lehetőleg a terem elején. Egy nagyméretű teremben a kis létszámú hallgatóság óhatatlanul szanaszét ül, és ez igencsak rontja az előadás hangulatát.

A szemléltetéshez alkalmazott technikai eszközök legyenek kifogástalan műszaki állapotban. Bosszantó dolog, ha az egyébként nívós szemléltetőanyag az eszközök jóvoltából élvezhetetlen.

Az intézet részéről minden esetben, a kezdettől a befejezésig álljon rendelkezésre az előadás színhelyén egy olyan személy — lehetőleg nevelő —, akinek joga van előre nem látható esetekben intézkedni. Az ő feladata legyen a szükséges

kellékek beszerzése, és intézze el, hogy azokat tényleg fel lehessen használni.

Jó, ha ez a személy néhány szóval bevezeti az előadást. Ezt azonban ne értetlenül elmormolva, papírról felolvasva tegye, hanem jó fellépésével mintegy alapozza meg az előadást.

Az eredményes szervezés, előkészítés és lebonyolítás érdekében a bv. intézetek, a helyi TIT-szervezet, művelődési ház és könyvtár között elmélyült, tartalmas munkakapcsolatot kell kialakítani.

Az előkészítő, szervező munka során támaszkodjunk az említett intézmények szakembereinek véleményére. Ne szégyelljünk tanácsot kérni tőlük módszertani kérdésekben, ugyanakkor mi is tájékoztassuk őket a körülményekről, a bv. intézet jellegéből adódó sajátos nevelési — ezen belül közművelődési — feladatokról. Az állami és társadalmi szervekkel való szorosabb együttműködés ezen a területen is a továbblépés egyik rendkívül fontos tényezője.

Az előadó kiválasztása

A TIT-szervezet, a művelődési ház és egyéb kulturális intézmények biztosítják az igényeinknek megfelelő előadót, de korlátozott anyagi lehetőségeink azt diktálják, hogy ebbe a tevékenységbe vonjuk be az intézetek szakembereit és az arra alkalmas elítélteket is. A meglévő gondok és a személyi állomány kétségtelen túlterheltségének ismeretében sem mondhatunk le arról a szellemi kapacitásról, amellyel testületünk rendelkezik. A hivatásos állományban lévő orvosok, pszichológusok, pedagógusok, műszaki szakemberek eddiginél szélesebb körű bekapcsolása a közművelődési tevékenységbe további perspektívákat jelent büntetésvégrehajtási céljaink elérésében.

A foglalkozás sikerének igen lényeges összetevője az előadó személyisége, ezért indokolt kitérni erre a kérdésre.

Az előadó megjelenése legyen kulturált, fellépése legyen magabiztos. Az elhanyagolt külső, a félszeg, bizonytalan fellépés a legnagyobb szakmai tudás mellett is olyan hátrányt jelent, amely negatív irányba befolyásolhatja a foglalkozás sikerét. Legyen az előadó művelt, olvasott, érezze a hallgatóság, hogy sokat tud.

Ne becsülje le az előadó a hallgatóságot, ne kezelje őket fölényesen, a témát értelmi szintjüknek megfelelő előadásmódban fejtsse ki. Lehetőleg szabadon adjon elő, még papírlap se legyen a kezében, legfeljebb akkor, ha azokra dátumokat, számadatokat jegyzett fel. Így a hallgatóság azonnal megérzi, hogy készült az előadásra, biztos magában, és ők kapnak valamit. Felolvasás esetén a hallgatósággal nem alakul ki kapcsolat, az előadás nem válik élővé, nem nyújt élményt.

Ha van kontaktus az előadó és hallgatói között, akkor előfordul, hogy közbeszól valaki. Nagy hiba ilyenkor leinteni a kérdezőt, türelmesen válaszolni kell. Lehetőleg már az első percekben meg kell teremteni a jó kapcsolatot a hallgatósággal. Nem mindenki született jó előadó, ezért sokaknak erősen fel kell készülni.

Nagyon fontos, hogy az előadó ne használjon idegen szavakat, de ha elkerülhetetlen, magyarázza el jelentésüket. Az öncélú műveltségfitogtatás csak hátrányára lehet az előadásnak.

Az előadás lehetőleg ne tartson tovább egy óránál. A munkában kifáradt emberek képtelenek hosszabb ideig odafigyelni. Az előadás befejezése után — ha a téma megengedi — az előadó foglalja össze röviden a lényeget, és ezt követően kerüljön sor a hallgatóság kérdéseinek tisztázására.

Az ismeretterjesztő magatartása ne legyen kioktató jellegű, tárgyilagosan, egyszerűen adja elő a témát, s a kor tudományos színvonalán állva keltse fel a hallgatók tudásvágyát.

Lényeges követelmény az előadóval szemben a helyes beszédtechnika. Nem kell színművésznek lennie, megelőzően retorikai gyakorlatokat végeznie, de gondoljon arra, hogy hangja a távolabb ülőkhöz is eljusson. Alkalmazhatja az élő beszéd által nyújtott, jó értelemben vett „hatásvadászatot” gesztusaival, mimikájával.

Az előadásmód legyen színes és érdekes. Az előadó tartsa szem előtt: a hallgatóságot nem szakemberekké akarjuk képezni, hanem minden különösebb előképzettség nélkül megérthető ismereteket akarunk terjeszteni oly módon, hogy azok, beépülve a meglévő ismeretanyagba, elősegítsék a tudományos világkép kialakulását.

Az előadások többségében 15-20 perc múlva a közönség figyelme minimálisra csökken, bekövetkezik az első elfáradás. Úgy kell megszerkeszteni az előadást, hogy ilyenkor valamilyen újszerű dolog történjék (például kép- vagy hanganyag bemutatása, a szemléltetés céljából hozott anyag közös elemzése stb.), amely felélnéki a közönséget.

A hallgatóság aktivizálása

Közművelődési munkánk során az extenzív szakasról át kívánunk térni az intenzív szakaszra.

Olyan módszerekre van szükség, amelyek segítik a visszacsatolást. Jó, ha a felvetett problémák többféle megvilágítást kapnak, ha a résztvevők nem passzív befogadók, hanem aktív, cselekvő részesei az ismeretterjesztő folyamatnak.

Ismeretterjesztő előadások esetében az aktivitást a hallgatóság által feltett kérdések, vélemények, esetleg bírálatok jelzik. Némely irodalmi mű vagy filmalkotás feldolgozása meglepően éles vitára készíten sokakat, de előfordul ez politikai és természettudományos előadásokon is. A tapasztalat azt mutatja, hogy nincs könnyű kérdés. Az előadó gondolja át választát, és az sem árt, ha előzőleg alaposan felkészül a várható kérdésekre. Célszerű méltatni a kérdező tájékozottságát, aktivitását. Tényszerű válaszadásra akkor érdemes vállalkoznia az előadónak, ha tökéletesen biztos memóriájában vagy éppen rendelkezésére áll a megfelelő kézikönyv, netán jegyzet. Ha csak megközelítően helyes választ tud adni, vagy csak egy részlet kifejtésére vállalkozik, ezt feltétlenül jelezze. Ha vita kezdődik, melynek során az előadó fenntartja korábbi véleményét, fogalmazzon nagyon körültekintően. Érvelése legyen tényszerű, tömör, jól követhető, támaszkodjon a szakirodalomra. A hosszadalmas, nehezen követhető válasz többnyire elejét veszi a további kérdésnek és egyáltalán nem biztos, hogy meggyőzi a hallgatóságot. Célirányos, ha az előadó a hallgatóság ismeretanyagához igazodó bibliográfiai tájékoztatást is ad.

A feltett kérdésekből ritkán lehet lemérni az elsajátítás fokát. A játszva tanulás a modern pedagógia egyik hatásos módszere. Csaknem valamennyi tárgykör számos játék lehetőséget kínál. Ennek egyik kedvelt formája a szellemi totó. (Lásd a 2. függelékét!) A hallgatóság számára a szelvényeket előre el kell készíteni. A kérdéseket pedig ajánlatos az előadás főbb gondolatai köré csoportosítani. Így képet alkothatunk a előadás hatásfokáról, arról, hogy mennyit jegyzett meg az elhangzottakból a közönség.

A különböző vetélkedők nagyon népszerűek a büntetésvégrehajtási nevelésben. Ezt az érdeklődést kis szervező munkával — együttműködve a helyi TIT-szervezettel és művelődési otthonnal — felhasználhatjuk az ismeretterjesztő előadások sikeresebbé tételében. Ne felejtsük el, hogy a vetélkedő csupán eszköz arra, hogy egy adott témakörrel foglalkozó előadássorozaton élő ismeretanyagot szerezzen a közönség, hogy önálló művelődési tevékenységre, önművelődésre

ösztönözzenek az ismeretterjesztő előadások. Ehhez az is kell, hogy az előadásokon többé-kevésbé állandó hallgatóság vegyen részt. A közönség kreativitása csak így fokozható.

A TIT eddigi tapasztalatai kedvezőek. A hallgatók rendszeresen megjelennek, figyelnek, jegyzetelnek, olvasmányokat keresnek, kérdeznak.

A vetélkedőre való felkészülés során — az előadások anyagához kapcsolódva — alkalmazzunk bátran játékfilmeket, irodalmi alkotásokat, és kapcsoljuk be a körbe a képzőművészetet is. A vetélkedők színvonalát a korabeli dokumentumok feldolgozása is emeli. Ez idő tájt nincsenek kiaknázva a kép- és hangdokumentumokban rejlő lehetőségek.

A vetélkedőt — mint a hallgatóságot megmozgató módszert — természetesen ne abszolutizáljuk, de állítsuk egyre tökéletesebb formában az ismeretterjesztés szolgálatába.

Nagy Lajos

1. FÜGGELÉK

Zene: 1. J. S. Bach: Parasztkantáta; Magnificat; Brandenburgi verseny. 2. J. Haydn: Esz-dúr szimfónia; Teremtés. 3. W. A. Mozart: Egy kis éji zene; C-moll mise; D-moll zongoraverseny; Requiem. 4. Vivaldi: A négy évszak. 5. Schubert: Pisztrángötös; Dalok. 6. Brahms: Magyar táncok; Dalok. 7. Liszt: Rapszódia; Szimfónikus költemények. 8. Kodály: Psalmus Hungaricus; Főlszállott a páva. 9. Bartók: Cantata profana; Concerto; Magyar képek.

Képzőművészet — diasorozattal: 1. Párizs és a Louvre. 2. London, a National Gallery és a British Museum. 3. Leningrád és az Ermitázs. 4. Bécs és a Kunsthistorisches Museum. 5. Drezda és a Képtár. 6. Firenze és az Uffizi Képtár. 7. Krakó és a Wawel Múzeum. 8. Madrid és a Prado. 9. Isztambul és múzeumi (Topkapi Szépművészeti Múzeum). 10. Athén és múzeumi. 11. Budapest és a Szépművészeti Múzeum. 12. Esztergom és a Keresztény Múzeum.

2. FÜGGELÉK

Ha pl. a XX. század eleje, az I. világháború a téma, az alábbi kérdéssor állítható össze:

1. Mennyi idő telt el a sarajevói merénylet és Ausztria — Magyarország Szerbia elleni hadüzenete között?

1 — egy nap; 2 — egy hét; x — egy hónap.

2. Kit neveztek a múlt század végén Európa nagyanyjának?

1 — Viktória királynő; 2 — Alekszandra cárné; x — Ferenc József felesége.

3. Oroszországban 1905-ben volt a „véres vasárnap”. Hét évvel később nálunk a hét egyik napját „vérvörös” jelzővel látták el. Melyiket?

1 — hétfő; 2 — csütörtök; x — szombat.

4. Ki repülte át először a La Manche csatornát?

1 — Wright testvérek; 2 — Blériot; x — Zepelin.

5. Melyik festőművész menekült a vad Európából a szelíd vadak közé?

1 — Van Gogh; 2 — Cézanne; x — Gauguin.

6. Mi volt Európa lőporos hordója a század elején?

1 — Balkán; 2 — Monarchia; x — Oroszország.

7. Melyik országnak volt a legnagyobb gyarmatbirodalma a század elején?

1 — Franciaország; 2 — Hollandia; x — Anglia.

8. Melyik területre vonatkozott II. Vilmos német császár utasítása: „Kegyelmet ne adjatok, foglyot ne ejtsetek!”?

1 — Kína; 2 — Délnyugat-Afrika; x — Új-Guinea.

9. A nemzetközi megállapodásokat megszegve a németek hajtottak végre először gáztámadást. Melyik városnál?

1 — Przemysl; 2 — Sedan; x — Ypern.

10. Hogyan halt meg José Martí költő, a kubai függetlenségi harc legendás vezére?

1 — börtönben; 2 — spanyolok elleni harcban; x — kivégezték.

11. Három tragikus sorsú hajó. Az egyik a századelő legnagyobb és leggyorsabb hajója volt. Jéghegynek ütközve süllyedt el. Melyik?

1 — Maine; 2 — Titanic; x — Lousitania.

12. Melyik találmány fűződik Graham Bell nevéhez?

1 — távbeszélő; 2 — mozgófilm; x — villany.

13. Hol folytatott a szovjet kormány fegyverszüneti tárgyalásokat a központi hatalmakkal?

1 — Compiègne; 2 — Versailles; x — Breszt-Litovszk.

14. Mi volt az első, korszerű, ipari mértékben előállított műanyag, amely nevét belga származású feltalálójáról kapta?

1 — bakelit; 2 — plexiüveg; x — teflon.

A feladat megoldása: $x - 1 - 2 / 2 - x - 1 / x - 1 - x / 2 - 2 - 1 / x - 1$.

A befogadás problémái Nagyfán

A nagyfai Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézetbe az 1982. évi 41. számú tvr. értelmében az alkoholbetegek polgári és büntetőbírósi határozat alapján kerülnek. Az intézetnek az a feladata, hogy orvosi, pszichológiai, pedagógiai és szociális ráhatással, illetőleg terápiás munkavégzéssel a beutaltakat alkalmassá tegye új viszonyok létesítésére a családban, a munkahelyen és a társadalomban.

Ezen speciális feladatok ellátása szükségessé tette, hogy az egyes szakterületek egységbe fonódjanak, és mint vegyes összetételű munkacsoportok funkcionáljanak. A Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézetben tehát az orvosi, pszichológiai, pedagógiai tevékenység egyfajta specializálódott változata működik, melynek középpontjában a torzult személyiség lehetséges korrekciója, a beutaltak reszocializációja áll.

Az intézeti kezelésnek két alapvető szakasza van: a 28 napos kórházi időszak, majd az ezt követő, minimálisan 11 hónapos munkaterápia. Egy év elteltével lehetőség van — az alkoholfüggőség oldódása esetén — az intézeti kezelés hátralevő részének felfüggesztésére, hosszabb időtartamú adaptációra.

Kórházi szakcsoportjaink együttműködésének fő célja, hogy kialakítsuk a betegségtudatot, azt a motiváltságot, mely szerint a beteg szükségesnek, és lehetségesnek tartja a gyógyulást, az életmódváltozást, tehát létrejön az úgynevezett készletési állapot, amelynek leglényegesebb eleme a kooperációra való hajlam. Célunk továbbá, hogy a beteg megismerje betegségé alapproblémáit, az intézmény céljait, elvárásait, a terápia színtereit, valamint az AE-klubmozgalom nagyfai modelljét és az ügyintézési lehetőségeket.

Munkacsoportunk a befogadási időszak végén az átvevő osztályok számára tesz javaslatot. Ebben meghatározza a betegek személyre szabott terápiás programját, vagyis a szomatikus és pszichoterápiás programot, a terápiás munkáltatás színterét és a szabad idő eltöltésének ajánlott lehetőségeit.

Munkamódszerünk leginkább egy nyílt rendszerű pszichiátriai osztály munkamódszeréhez hasonlít. A terápiás közösség kialakítását szolgálják egyrészt a személyzeti megbeszélések, az esetmegbeszélések, a közös vizitek, a munkahelyi látogatások, másrészt a betegekkel való közvetlen foglalkozások (pl. a csoportfoglalkozások). Egy terápiás közösség létrehozása után a kórház már nem csupán a gyógyítási folyamat lokális színtere, hanem közösség, amely együtt vállalja a gyógyítás feladatát. Szakszemélyzetünk nem zárkózhat el a betegekkel való kontaktustól, sőt, segítenünk kell a beutaltakat konfliktusaik megoldásában is.

Az új betegek felvétele belgyógyászati és ideggyógyászati vizsgálatból, valamint az aktuális pszichés állapot felméréséből áll.

Ha szükséges, a gyógyszeres kezelést azonnal megkezdjük. A későbbiek során folytatódik a kivizsgálás és kiegészül a megállapított egészségkárosodás korrekciójával, a járulékos betegségek gyógyításával és a munkavégző-képesség felmérésével.

A kórházi orvos egyik fontos feladata a beteg pszichés explorációja¹. Az anamnézis² alapján feltérképezhető az alkoholizmus személyiség háttere is. A személyiséget nemcsak statikus állapotában, hanem fejlődésében is megvizsgáljuk. Az autoanamnézis³ kapcsán felvetődik a szubjektív torzítások lehetősége. Általános tapasztalat ugyanis, hogy az alkoholbeteg nem szívesen nyilatkozik őszintén, élettörténetét szépítve, torzítva adja elő. Ezt kivédendő, lehetőségeinkhez mérten heteroanamnézist⁴ is felvesszünk. Az általános kivizsgálással a kórházi program első szakasza lezárul. Ezután következik az elvonókúra, melyet a beteg általános állapotától teszünk függővé.

A következőkben a gyógyszeres elvonókúra nálunk leggyakrabban alkalmazott formáit ismertetjük röviden. Az úgynevezett averziós⁵ kezelés a klasszikus feltételesreflex-elméletre épül. Apomorfinnal vagy emetinnel végezzük, mindkettő hányást keltő gyógyszer. Az injekció beadása, illetve a gyógyszer bevétele után a beteg elfogyaszt egy pohárral kedvelt italából, és mivel ezt hányás, illetve általában rossz közérzet kíséri, néhány kezelés után kialakul a feltételes reflex. Az esetek egy részében olyan erősen, hogy a beteg már az ital szagától is rosszul lesz. Intolerancia⁶ szerként anticol, antaethyl tablettát alkalmazunk, ellenjavallat esetén pedig klion tablettát szedésére állítjuk be a beteget. Ezek a gyógyszerek gátolják a szervezetben az alkoholelbontó enzimek tevékenységét, minek következtében heves rosszulletet idéznek elő alkoholfogyasztás esetén. Mesterségesen hozzuk létre a hányási reakciót és azt az állapotot, melyben a beteg átéli a fulladás, kipirulás, az erős szívdobogás, a légszomj érzését. A kezeléseket befejezése után a betegek továbbra is szedik az intolerancia szerként használt gyógyszereket.

A szomatikus kezeléssel párhuzamosan pszichoterápiás tevékenységet is folytatunk. Ezen a ponton kapcsolódnak a kórház pszichológusai a gyógyító tevékenységhez. Munkánk célja a személyiség részletes megvizsgálása, úgynevezett pszichodiagnosztikai tesztekkel, explorációval, auto- és heteroanamnézissel. A vizsgálatok során többek között felszínre kerül a beutalt pszichés feszültségmegoldási módja, motivációs bázisa, viselkedésének standard formái és a kezeléshez viszonyuló attitűdje. Személyiségstruktúrájának feltérképezésére az alábbi teszteket (Rorschach, MAZI, MMPI, PFT, Szondy) használjuk. Ezekkel mérjük betegeink intellektuális színvonalát, mentális⁷ hanyatlásának mértékét. Segítségükkel vizsgáljuk az élményfeldolgozás jellegzetességeit, a szociabilitást,⁸ a kötődési, örömszerzési készséget, a feszültségtoleranciát, a viselkedés stratégiáit stb.

Betegeink rendezetlen pszichés állapotban, negatív affektív-emocionális⁹ töltéssel kerülnek intézetünkbe. Tapasztalatunk szerint ezt az állapotot a betegség tudat teljes hiánya vagy csökkent mértéke, a beteg mögött hagyott zilált szociális háttér, a beutalás kényszer jellege, a relatíve hosszú ideig tartó intézeti kezelés váltja ki. Természetesen nem feledkezhetünk meg arról, hogy olyan alkoholbetegekről van szó, akik helyzetüket nagyrészt maguk okozták, illetve provokálták ki, és akik önerőből már nem képesek konfliktusaikat feloldani.

A kórházi betegforgalom, a rövid tartózkodási idő, a heterogén betegösszetétel, valamint az a cél, hogy egy személyreszabott komplex, terápiás programot indítsunk be, meghatározza számunkra az egyéni és a csoportterápiák célját, tematikáját.

¹ explorál: a beteget megvizsgálja és kikérdezi

² anamnézis: a betegség előzményeinek, okainak feltárása

³ auto: szóösszetétel elötagjaként az utótagnak valamilyen önmagától való képességét jelöli

⁴ hetero: szóösszetétel elötagjaként a vele összetett fogalom különféle elemekből való voltát jelöli

⁵ averzió: idegenkedés, undor

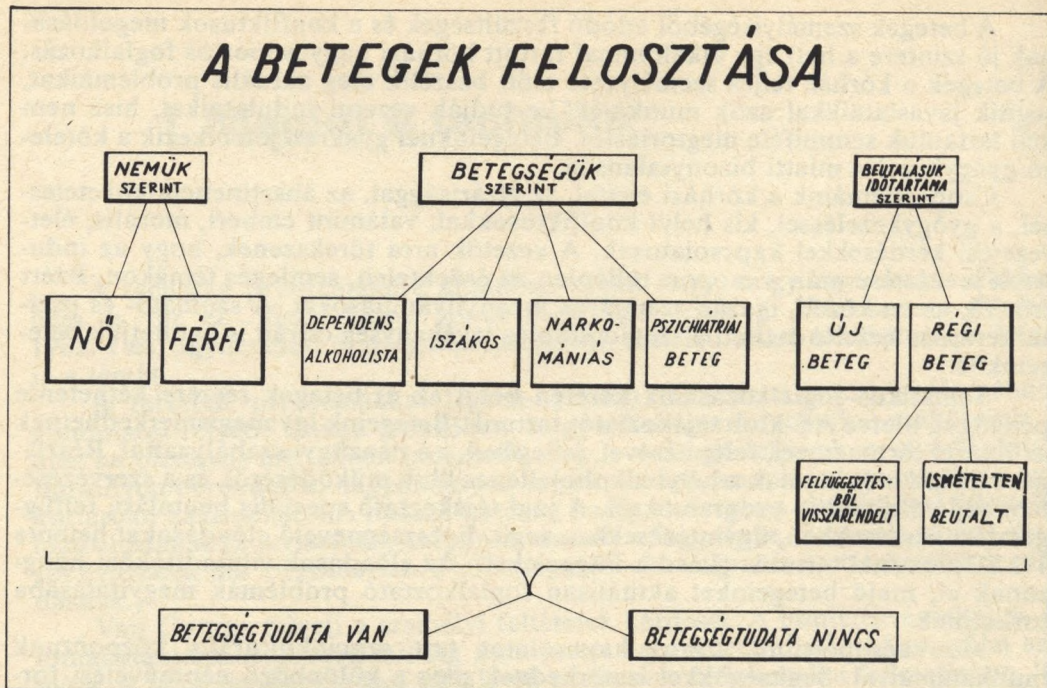
⁶ intolerancia: valaminek, főleg gyógyszernek a nem tűrése

⁷ mentális: értelmi

⁸ szociabilitás: társas érintkezésre való hajlam

⁹ affektív-emocionális: indulati-érzelmi

A BETEGEK FELOSZTÁSA

A heterogén betegösszetétel talán részletesebb magyarázatra szorul. Noha betegeinkben közös a mértéktelen alkoholfogyasztás ténye, mégis jól elkülöníthető csoportokba sorolhatjuk őket. (Lásd az ábrát!) A csoportfoglalkozásokkal a minimálisra próbáljuk csökkenteni a spontán csoportosulásokat, mivel betegeink helyzetükből és személyiségükből adódóan gyakran csapódnak agresszív társaikhoz. Célunk megismertetni és elfogadtatni, valamint gyakoroltatni az általános társadalmi normatívákat. A kics csoportos foglalkozások pedig feszültséget oldanak fel, öngyógyító tevékenységre mozgósítanak, s így a beteg aktív részesévé válik a kezelésnek. Célunk az alkalmazkodás elősegítése és elérése. Hetente kétszer egyórás foglalkozásokkal indítjuk be a csoportokat, melyeket később a befogadó osztály pszichológusa, orvosa, nevelője visz tovább.

A 10–15 fővel működő csoportok heterogén összetétele a nem, az életkor, az IQ-eredmények, a bekerülési körülmények különbségéből adódik. A felmerülő problémák széles skálát ölelnek fel: így az alkoholizálás kialakulásának, az italozási szokásoknak, a kórházba kerülés körülményeinek, a gyógyulás lehetőségének, a családi—munkahelyi konfliktusoknak, a kezeléshez való hozzáállásnak, a kezelés utáni terveknek a kérdéseit. Természetesen az általunk kitűzött minimális célok mellett már ebben a kezdeti időszakban is beindulhat egyfajta intrapszichés¹⁰ változás, mely alapját képezheti a végső célként kitűzött személyiségkorrekciónak.

Ahogy a beteg „tisztulni” kezd, úgy válik számára egyre traumatizálóbba¹¹ az intézmény, a kórház. Deprimált¹² lesz, hisz nem tartja magát betegnek, mégis gyógyításra van kötelezve.

¹⁰ intra: szóösszetételekben jelentése — belüli

¹¹ trauma: hirtelen bekövetkező, testi-lelki károsodást okozó behatás

¹² deprimált: lehangol, lever, elcsüggeszt

A betegek személyiségéből adódó feszültségek és a konfliktusok megoldásának jó színtere a heti egy alkalommal tartott kórházi nagycsoportos foglalkozás. A betegek a kórház teljes személyzete előtt beszélnek meg aktuális problémáikat, segítik javaslataikkal azok munkáját. Le tudják vezetni indulataikat, hisz nem kell tartaniuk semmiféle megtorlástól. Betegeinknél gyakran jelentkeznek a kötelező gyógykezelés miatti bizonytalanság.

Csoporttémáink a kórházi étellel, az elzárttsággal, az absztinencia-követeléssel, a gyógykezeléssel, kis helyi konfliktusokkal, valamint emberi, morális, életvezetési kérdésekkel kapcsolatosak. A vezetők arra törekszenek, hogy az indulatok levezetése után a csoport túllépjen az érdektelen, semleges témákon. Ezért erősítik az én-közeli, igazán személyes megnyilvánulásokat. A szomato- és pszichoterápiás kezelés mellett a szocioterápiás tevékenység csíráit is beültetjük betegeinkbe.

Tematikus foglalkozásaink keretén belül az új betegek részére kéthetente pénzügyi, illetve AE-klub tájékoztatót tartunk. Betegeink így megismerkedhetnek az intézet történetével, felépítésével, jellegével, s a pénzügyi szabályzattal. Részleges tájékoztatót kapnak a helyi alkoholelles klub működéséről, és a szervezésben zajló szabadidő-programokról. A jogi tájékoztató speciális beutalási, felfüggesztési kérdésekben, ügyintézésekben segít. Egészségnevelő előadásokat hetente 1-2 alkalommal tartunk. (Lásd a Függelék.) Az előadások vitaindítóként hangzanak el, majd betegeinket aktuálisan foglalkoztató problémák megvitatásába torkollnak.

Munkacsoportunk szoros kapcsolatot tart szociokulturális központunk munkatársaival. Segítségükkel ismerkednek meg a különböző népművelési formákkal és kulturális szolgáltatásokkal. A betegek választásait figyelembe véve fogalmazzuk meg a legmegfelelőbb szabadidő-eltöltési lehetőségeket. A kreatív és művészeti foglalkozások mellett a gyógyfoglalkoztatás keretén belül történik a kötelező munkaterápiára való fokozatos előkészítés is. Ez igen fontos, mert betegeinknek csupán 40 %-a volt munkaviszonyban, a többiek alkalmi munkát végeztek rendszertelen életritmusban. A gyógyfoglalkoztatás tehát a rendszeres munkára való szoktatás első fokozata. A kórházi program végső állomása a beteg munkába állítása, lehetőség szerint a szakmájába. Munkacsoportunk az egyhónapos kórházi kezelés végén a fogadó terápiás osztály vezetésével egyetértésben körvonalazza a beteg személyre szabott szomato-, pszicho-, és szocioterápiás programját, és küldi el a beteget minimálisan 11 hónapos munkaterápiás fokozatra.

Greminger Zsuzsanna—dr. Rudisch Tibor—dr. Vasadi Anna

FÜGGELÉK

- Egészséges életmódra nevelés, káros szenvedélyek
- Alkohol—alkoholizmus, alapfogalmak, ártalmak
- Az emberi szervezet felépítése, élettani alapismeretek
- A munka és az ember
- Az egészséges személyiség (jellem, temperamentum, intellektus)
- Alkoholos magatartászavarok, jellemfajulások
- A túlzott gyógyszerfogyasztás, narkómánia
- Alkohol, alkoholbeteg, alkoholista
- Tisztálkodás, tisztaság
- A dohányzás káros hatásai
- A kávé és a tea hatása
- Alkohol, család, munkahely
- Egészséges táplálkozás, helyes táplálkozási szokások
- Alkoholizmus a jogalkalmazás területén, orvosi szemmel

| Megint a technika

A technika problémaköre általában olyan nagy, hogy egy kisebb cikkben nem is fér el. Vicze Lajos gondolatébresztő írása a Módszertani füzetek 1982/1-es, úgynevezett őrszolgálati számában elméleti oldalról tökéletesen átfogja a témát.

A felvetett problémákkal lépten-nyomon találkozunk. Szeretnék néhány gondolatot felvetni annak érdekében, hogy alkalmazott technikai eszközeink — még ha bizonyos mértékben korszerűtlenek is — megfeleljenek az elvárásoknak. Bármilyen berendezés, hagyományos vagy korszerű, annyit ér, amennyire a gyakorlatban használható. A használhatóság pedig elsősorban a működési feltételek biztosításának (a javításnak, karbantartásnak) a függvénye. Ez pedig sajnos évek, sőt évtizedek óta megoldatlan. (A félmegoldásokat ugyanis nem tekintem megoldásnak.)

Vati György felveti a személyi feltételek kérdését. A büntetésvégrehajtás államanyttáblázatában még mindig nem jutott hely a technikai szakszolgálat számára. A büntetésvégrehajtási vállalatok pedig nem érdekeltek a fejlesztésben, létszám- és bérgazdálkodási okokból. A nevelés irányelveinek hatékony megvalósításakor nagyon sok ilyen probléma vetődhet fel, mert a nevelés kelléktárában máris előkelő helyet kapott a technika, és a továbbiakban az ilyen irányú fejlődés szinte törvényszerű.

Előbb-utóbb szükség lesz egy olyan magas szintű szabályozó intézkedésre, amely figyelembe véve a realitásokat és a fejlesztési perspektívákat, nem csupán az őrszolgálatra, hanem a büntetésvégrehajtás egészére vonatkozóan kiépíti a technikai szakszolgálat rendszerét, kijelöli működési területét, meghatározza működésének módját és eszközeit. Ugyanakkor szabályozza, hogy a fogvatartottak hol, milyen mennyiségig vonhatók be a feladatok végrehajtásába.

Jelenleg az említett feladatok zömét kényszermegoldásként fogva tartottak látják el, szakmai ellenőrzés nélkül. Holott ideálisnak a tökéli szervezés nevezhető, ahol a fogvatartottakat távol tartják a technikai berendezésektől. Másutt ennek megvalósítása nehéz, de nem is indokolt minden technikai eszközre nézve ez a merevség.

A gazdasági szempontok is vizsgálandók. Adatokkal sajnos nem rendelkezem, de érdemes lenne összehasonlítani a külső vállalatok éves szintű igénybevételét. Becslésem szerint ebből az összegből fedezni lehetne a belső szervizhálózat, illetőleg a technikai szakszolgálat költségeit, beleértve néhány közepesen felszerelt speciális szakműhelyt.

Nézzük meg közelebbről az URH-készülékek szerviz-problémáit! A fokozott igénybevétel miatt minden készülék évi egy-két javítást igényel. A BRG javítószolgálatának leterheltsége nagy, a javítások átfutási ideje esetenként több hónap. A javítás és szállítás költségei viszont egyre magasabbak. Ezzel szemben a javítások 20%-a egyáltalán nem igényel javítóanyagot, másik 20%-a pedig könnyen előállítható vagy beszerezhető anyagra tart számot. A javítások 50%-a a közepes- és nagyjavítások kategóriájába tartozik, amelyekhez van javítóanyagunk.

10% csupán az a mennyiség, ahol a gyári szerviz vagy a selejtezés jelent megoldást. Az összes javítás 50 %-a a helyszínen elvégezhető, a másik fele egy közepesen felszerelt műhelyt és egy-két személyt igényel. A várható eredmény: a biztonsági helyzet stabilizálása, tetemes költségmegtakarítás és a gyári javítószolgálat tehermentesítése.

Ha tovább vizsgálánk alkalmazott technikai eszközeink javítási hátterét, a stúdióberendezésektől a biztonsági világítástechnikáig, hasonló eredményhez jutnánk. De egyetlen területi műszerésztől sem várható el, hogy ezen a széles skálán azonos intenzitással tudjon tevékenykedni, örökös harcban a munkafeltételek biztosításáért. A fluktuációnak ez az egyik oka.

Nem vitatom, hogy szükséges a Vicze Lajos által ismertetett kis létszámú csoport beindítása, de úgy vélem, hogy sokkal fontosabb a már meglévő technikai eszközeink, berendezéseink működését megnyugtató módon biztosítani. Bármilyen új technika bevezetése javítószolgálat nélkül kétes értékű beruházás.

A technikai őrseg képzése remélhetőleg megoldja a szakszerű üzemeltetés problémáját. Ennél nívósabb feladat ellátására — a rövid kiképzési idő miatt — alkalmatlanok. A híradástechnikai üzem kapacitása egy országos szervizszolgálat számára kicsi. Szervezni kellene néhány kis létszámú speciális egységet, amely kellően mozgósítható, és nemcsak a javítószolgálatot, hanem a megelőző feladatok végrehajtását is elbírná. A javasolt megoldás személyi és tárgyi feltételei szét-szórtnan ugyan, de adottak.

Ha az országos szolgálat kiépülne, akkor a helyi karbantartó erővel és a technikai őrseggel együtt szilárd alapja lehetne nemcsak a jelenlegi technikának, hanem a fejlesztés távlatának is.

Nagy István

| A pedagógus szemével

A Módszertani füzetek 1983/1-es számában közreadott vitacikkben a bv. pszichológiáról, egy sor olyan problémáról olvashattunk, amely a hozzáértők és a szakmán kívüliek vitáját egyaránt kiváltja. Garami Lajos írása helyenként igen bizonytalan. A sok feltételes mód, a napjainkban sem egységes szakirodalomra való utalás, a nem annyira figyelmeztető, mintsem mentegetőző felsorolások — elbizonytalanítják az olvasót. Most csak néhány, ellenvéleményre készítő felvetésre reagálok.

A cikk sérelmezi, hogy „semmiféle intézményesített eszköz nem áll rendelkezésre a pszichológusnak ahhoz, hogy az elítéltre hatni tudjon”. Kérdezem: mi-ben hátráltatja ez a pszichológus, diagnosztikus funkciójában, terápiás tevékenységében, elméleti munkájában vagy tudománya valamilyen alkalmazásában?

Bizonyára több szubjektív indíttatású igénynél, hogy a pszichológus feladatköre ne korlátozódjon az elítéltekkel való foglalkozásra és a nevelői munka segítésére. De nem lenne-e legalább ilyen szükséges a pedagógia? A tavaszi továbbképzés tapasztalatai azt mutatták, hogy a testületi tagok szervezett, folyamatos nevelése éppen annyira fontos, mint alkalmasságuk megállapítása.

Ellentmondást érzek abban, hogy a pszichológia felajánlja az állomány pszichés problémáinak megoldását, ugyanakkor furcsállja, ha egy elbizonytalanodott pszichológus olyan, „nem rá tartozó” funkciót vállal, mint az elítéltek problémáinak elintézése. Holott sem a pályát elhagyó, sem a magát környezetéből kivonó tudós-pszichológus, aki minden kézzelfogható haszon nélkül tölti munkaidejét, nem kelt bizalmat, tiszteletet.

Jogos az az igény, hogy önálló kutatási feladatok meghatározásánál nagyobb mértékben kell figyelembe venni az egyén felkészültségét, érdeklődési körét. Sőt, úgynevezett kutatónapot is kellene e célra biztosítani. Határozottan megérné. De mikor ötlük fel a kutatás gondolata a pedagógiával kapcsolatban?

Aránytalannak, ellentmondásosnak és szubjektívnek érzem a pszichológia elvárásait, nevelőként pedig folyamatosan tapasztalok egyfajta magasabbrendűségi érzést a pszichológusok részéről. Ugyanakkor az elítéltek jelentős hányadánál a pszichés problémák zöme magánügy marad.

Véleményem szerint a pedagógia is van akkora hatásrendszerű tudományág, mint a pszichológia. A kettő csak közös elméleti és gyakorlati erőfeszítésekkel fogja elvárt hatását érvényesíteni a büntetésvégrehajtási nevelésben.

Ahol önálló szakszolgálattá válhat a pszichológiai csoport, ott nem kellene-e a pedagógia elméletére jobban odafigyelni, a nevelési tapasztalatokat feldolgozni, tudományosan irányítani?

Juhász Andrásné

| Még egyszer a bv. pszichológiáról

A Módszertani füzetek vitacikkére összesen két hozzászólás érkezett. Zserba értékesen és szervesen egészítette ki a leírtakat azzal az elképzeléssel és gyakorlattal, amelyet egy megyei intézetben követnek. Juhász Andrásné reflexiói megerősítettek abban, hogy érdemes volt vitát nyitni, hiszen a megjegyzésekből ismételtén visszacsengenek azok a problémák, félreértések, amelyeket tisztázni kívánunk. Ez a dicséretes lelkesedésből fakadó, de szubjektív írás tükröz egyfajta rivalizálást, mely nagyon könnyen megakadályozhatja a zárszóban ajánlott együttműködést.

Az a körülmény, hogy a vitacikkre összesen ketten reagáltak, azt jelenti számunkra, hogy az olvasók többsége egyetért a cikkben vázolt problémák megoldási javaslatával, és várakozással tekint az ebből következő gyakorlati következményekre. Kötelességünknek érezzük, hogy az azóta bekövetkező változásokról tájékoztassuk az olvasókat, illusztrálva, hogy a vitacikkben felvetett elméleti kérdésekre hogyan születtek konkrét, gyakorlati válaszok.

A Fiatalokorúk Börtöne és Fogháza az átlagosnál jobb személyi és tárgyi feltételeket nyújt a pszichológiai laboratórium működéséhez. Ezért volt indokolt itt egy újszerű modell bevezetése és kipróbálása. Természetesen nem ajánljuk ezt feltétlen követésre, csak jelezni szeretnénk vele, miként segítheti a pszichológia a komplex büntetésvégrehajtási tevékenységet. Első lépésként kidolgoztuk a pszichológiai szakcsoport működési rendjét, mely az egész tevékenység alapja. Erre épülnek a munkaköri leírások, a munkaterv, ez tartalmazza az illetékességi terület sajátosságát, valamint a különböző szakszolgálati ágakkal való együttműködés formáit. Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül ismertetjük a *működési rend* legfontosabb pontjait és az ezekkel kapcsolatos gyakorlatot.

A pszichológiai szakcsoport fő feladatát a működési rend a következőképpen fogalmazza meg: „A szakcsoport az intézetben folyó büntetésvégrehajtási tevékenységet segíti, annak pszichológiai szempontú elemzésével, diagnosztikai, terápiás és tanácsadó feladatok ellátásával.”

A konkrét feladatokat a fenti célkitűzésnek megfelelően úgy szerveztük, hogy minden olyan intézkedésnél, eseménynél, amikor a fogvatartottal valami történik, érvényesüljön a döntésben a pszichológiai nézőpont is.

— Minden intézetbe kerülő fiatalokorúnál elvégezzük a befogadási szűrővizsgálatokat, és az erről készült véleményt megmutatjuk a nevelőnek.

— Az alapismereti, illetve betanított- és szakmunkásképzésre kijelölteknel a beiskolázást megelőzően vizsgálatot végzünk, amelynek alapján esetleg javaslatot teszünk a beiskolázás alóli felmentésre.

— A bv. bíró felkérésére speciálisan pszichés probléma esetén — szükség szerint — célzott vizsgálatokat végzünk, és írásos véleményünket a bíróság rendelkezésére bocsátjuk. Ebben a véleményben válaszolunk a bíróság által feltett konkrét kérdésekre, ami a pszichés állapotot, meg annak hátterét illeti, de nem foglalunk állást a várható visszaesés tekintetében.

— Nevelési szempontból problematikus esetekben — a fogvatartott jelent-

kezése vagy a felügyelet jelzése alapján — további vizsgálatokat végzünk, amelyek eredményét az illetékes nevelővel megbeszéljük.

— Súlyosabb fegyelmi vétség, szándékos egészségrontás, bűncselekmény esetében mindig megvizsgáljuk az elkövető pszichés állapotát. A vizsgálat eredményéről a büntetés kiszabását megelőzően tájékoztatjuk az eljáró parancsnokot.

— Kóros elmeállapotra utaló tünetek esetén mellékeljük véleményünket az IMEI-be való beutaláshoz.

— A pszichológus részt vesz a gyógyító-nevelő csoport munkájában is. Irányítja, illetve végzi a pszihoterápiás tevékenységet.

— Egyedi, sürgős esetekben egyre eredményesebbé és módszertanilag meg-alapozottabbá válik a krízisintervenció terápia forma alkalmazása.

— Indokolt esetben, nevelői kérés alapján családterápiás foglalkozást is tartunk.

— A munkáltatással külön munkapszichológus foglalkozik, aki minden esetben véleményezi az alkalmatlansággal indokolt leváltást vagy áthelyezést.

— Folyamatban van a vállalat minden munkahelyére úgynevezett kritériumrendszer kidolgozása, amely tartalmazza az adott munkahely részletes elemzését, a betanulási feltételeket, és az ehhez szükséges pszichés követelményeket.

— A munkapszichológus a munkafeltételeket is megvizsgálja, és javaslatokat tesz az optimális változtatásokra. Azokat a munkahelyeket, ahol a fizikai környezet káros hatással lehet az egészségre, rendszeresen figyelemmel kísérjük (szűrővizsgálatokkal, audiometriával stb.).

Ismeretes, hogy a bv. szolgálat a fizikai megterhelésen túl igen erős pszichés igénybevételt is jelent azoknak, akik közvetlenül foglalkoznak a fogvatartottakkal. Ezért tettük lehetővé intézetünkben, hogy a személyi állomány tagjai a szakcsoport bármely tagjához fordulva megfelelő ellátásban részesüljenek. A gyakorlat azt mutatja, hogy élnek is ezzel a lehetőséggel.

A személyzet mentális állapotának megóvása céljából az újonnan felvettek úgynevezett alkalmasságvizsgálaton esnek át, hogy kiderüljön, hol alkalmazhatók legelőnyösebben. Folyamatban van az alkalmassági kritériumok és munkaprofilok kidolgozása. Részt veszünk a szakmai továbbképzéseken, mivel ezek igen jó lehetőséget nyújtanak arra, hogy az állomány pszichológiai ismeretszintjét növeljük, módszertani repertoárját bővítsük. Keressük a lehetőségeket a nevelőtisztek terápia alapismeretének fokozására. A nevelő az, aki a leghamarabb és a legközvetlenebbül érzékeli a problémákat, és bizonyos esetekben terápia alapismeret birtokában intuitív módon, hatékonyan be is tud avatkozni. A fent említett képzés személyiségfejlesztő hatása hozzájárul a konfliktushelyzetek türelmesebb elviseléséhez.

Az ismertetett feladatok végrehajtása szervezeti konzekvenciákkal is járt. Hogy a pszichológiai munka magasabb szinten integrálódjék a büntetésvégrehajtási tevékenységbe, csoportunk kikerült a nevelési szolgálat állományából és közvetlenül, önálló szakcsoportként a parancsoknak alárendelten működik.*

Egy cikk keretében nem lehet részletesen beszámolni arról a sokirányú tevékenységről (például a nevelésfejlesztési koncepció megvalósítási tervéhez kapcsolódó kutatásról, a hasonló laboratóriumok működéséhez nyújtott módszertani segítségről, külső kapcsolataink alakításáról stb.), amelyet szakcsoportunk véggez. Úgy véljük, ez a rövid összefoglaló is meggyőzi az olvasókat arról, hogy indokolt volt a vitaindítóban megnyilvánuló bizonytalanság, mivel felülvizsgálatra, önkritikára, a lehetőségek kiaknázására, az optimális megoldás keresésére ösztönzött. A felvetett kérdésekre pedig létezik gyakorlati válasz.

Garami Lajos

* Noha Tökölön megérték a feltételek arra, hogy a pszichológiai munka kikerüljön a nevelési szolgálat fennhatósága alól, másutt ez idő tájt ugyanezt a megoldást nem tartjuk helyesnek. (A szerk.)

Semmelweis—nap '84

Az IM. Bv. Országos Parancsnokság Egészségügyi Szolgálatának Semmelweis-napi ünnepségét ebben az évben az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet rendezte meg.

A június 28-án tartott emlékülés fővédnökségét dr. Najzer Alajos, az Egészségügyi Minisztérium főcsoportfőnöke, Zarnóczy József, az MSZMP X. kerületi Bizottságának első titkára, valamint Nagy Tibor bv. vezérőrnagy, az IM Bv. országos parancsnoka vállalták. A fővédnökök mellett az elnökségben foglalt helyet dr. Földes István rendőrorvos ezredes, a BM Egészségügyi Csoportjának főnöke, dr. Kovács Máté orvos ezredes, a Magyar Néphadsereg

Egészségügyi Szolgálatának képviselője, dr. Tóth Kovács János orvos alezredes, a Bv. Országos Parancsnokság Egészségügyi Osztályának vezetője, dr. Banka Lajos bv. orvos ezredes a Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet igazgató főorvosa, dr. Káplár Zoltán orvos alezredes, a Bv. Központi Kórház igazgató főorvosa, dr. Ilovsky Vladimir ezredes, a Budapesti Fegyház és Börtön parancsnoka és dr. Csicsay Iván bv. orvos őrnagy, az IMEI főigazgató főorvosa.

A közel százötven főnyi résztvevő soraiban jelen voltak a bv. egészségügyi intézményeinek dolgozói, az alapellátás orvosai, a büntetésvégrehajtás munkáját segítő állami egészségügyi intézmények képviselői, a szakértői intézetek munkatársai és a felügyeleti szervek — így a Legfőbb Ügyészség —, valamint a társfegyveres testületek képviselői.

Az emlékülés megnyitójában dr. Tóth Kovács János az alkalom ünnepélyességét méltatta, emlékeztetett arra, hogy a Semmelweis-nap közös megünneplése a Büntetésvégrehajtás Egészségügyi Szolgálatánál immár hagyománnyá vált, melyet a jövőben is ápolni kell. Az ünnepi beszédben dr. Csicsay Iván elsősorban a semmelweisi tanítás jelentőségéről, továbbéléséről szólt. Kiemelte, hogy nem csupán az évenkénti megemlékezés néhány órájában, hanem a szakszerű, áldozatkész mindennapos munkában kell Semmelweis szellemét megőrizni.

Az ünnepi beszéd után került sor a kitüntetések, jutalmak, elismerések átadására.

Először dr. Najzer Alajos adta át az egészségügy területén végzett kiemelkedő tevékenységért az egészségügyi miniszter által adományozott Kiváló Munkáért kitüntető jelvényt: dr. Káplár Zoltán orvos alezredesnek, a Bv. Központi Kórház igazgató főorvosának, dr. Németh Mihály bv. orvos alezredesnek, az Egész-

ségügyi Osztály közegészségügyi-járványügyi alosztályvezetőjének, *Vékony Sándorné* bv. főtörzsőrmesternek, a Debreceni Bv. Intézet ápolójának és *Wagner Sámuelné* polgári alkalmazottnak, az IMEI ápolójának.

Majd Nagy Tibor bv. vezérőrnagy nyújtotta át az Igazságügy-miniszter által adományozott Kiváló Munkáért kitüntető jelvényt *dr. Barna Ildikó* orvos őrnagynak, a Bv. Központi Kórház megbízott osztályvezető főorvosának, a Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozatát *dr. Banka Lajos* bv. orvos ezredesnek, a Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet igazgató főorvosának, *dr. Csicsay Iván* bv. orvos őrnagynak, az IMEI főigazgató főorvosának, a Közbiztonsági Érem aranyfokozatát *Dubovszky Józsefné* bv. főtörzsőrmesternek, az IMEI osztályvezető ápolójának, azután országos parancsnoki pénzjutalomban részesítette Mundi József bv. főtörzsőrmestert, az IMEI ápolóját, Pozsonyi Györgyné bv. törzsőrmestert, a Bv. Központi Kórház vezető szülésznőjét és Schádné Zsámföldi Judit polgári alkalmazottat, a MAI pszichológusát.

Befejezőként dr. Csicsay Iván adta át a főigazgató főorvosi jutalmakat az IMEI dolgozóinak.

A szakmai program megkezdése előtt Nagyné Bánffy Anna tartott rövid ismertetőt az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet történetéről, múltjáról, elmekórházzá fejlődésének állomásairól.

A tudományos ülés központi témája a kóros elmeállapotú bűnelkövetők elmegyógyászati megítélése, ellátása, rehabilitációja volt. Az elhangzott előadások ennek különféle vetületeit elemezték, illetve mutatták be. A szimpozion díszelnöke dr. Kun Miklós címzetes egyetemi tanár, az IMEI szaktanácsadója volt, míg a tudományos program szervezési feladatait, mint az IMEI elmeügyi és tudományos főigazgató-helyettese, magam láttam el.

A konferencia elnöksége

A nyitó előadásban (függelék: 1) megkísérletem a bűnelkövető elmebetegek gyógyításának útjait és útvesztőit felvázolni. Az útvesztőként minősített jelenségek némelyikét talán nem felesleges e helyütt is felidézni.

Az igazságügyi szemlélet révén az IMEI munkájának megítélésekor, az elvárások megfogalmazódásakor a jogszabályokban előírt adminisztratív jellegű feladatok aránytalanul nagy hangsúlyt, fontosságot kapnak a szakszerű és korszerű betegellátás tartalmi kérdéseivel szemben.

A jelen elhelyezési szituációban feloldhatatlan az a hátrány, amely a Budapesti Fegyház és Börtön elítélteinek és az IMEI betegeinek együttéléséből, nemkívánatos, illegális kapcsolattartásából ered. Az IMEI működéséről kiadott 106/1980 IM számú utasítást a végrehajtásban érintettek közül sokan nem ismerik, a renDELETEZ egyetértésüket adó tárcák — úgy tűnik — nem tudták megoldani a jogszabály ismertetését saját területükön.

Aggasztó, hogy az állami egészségügyi szolgálat elmeosztályainak egy részében a bűnelkövető elmebetegek rájuk nézve kötelező ellátásától elzárkóznak, sőt, ezt kétes értékű ideológiával támasztják alá. A bűnelkövető elmebetegeket a magas szintű elmegyógyítás zavaró tényezőjévé alacsonyítják, akik alkalmatlanok és méltatlanok a „nyílt ajtós” ellátásra.

Az alkoholisták kényszergyógyításának elrendeléséhez készült orvosszakértői vélemények arra engednek következtetni, hogy a szakértők közt még nem eléggé ismertek a büntetésvégrehajtás alatti kényszergyógyítás jelenleg alkalmazott eszközei.

Nyugtalanító, hogy a kényszergyógykezelt betegek adaptációs szabadságának gyakorlatát és a jogintézményt is alig ismerő szakemberek nyilvános fórumokon keltenek hangulatot az IMEI ellen. Egyesek próbaszabadságnak vélik az adaptációs szabadságot, mások az adaptációs szabadságra bocsátást megkísérlik a kényszergyógykezelés feltételeként alkalmazni. Pedig az adaptációs szabadság statisztikai adatainak feldolgozása azt mutatja, hogy a kockázat így hat-nyolcszorta kisebb, mint az adaptációs szabadság nélküli kényszergyógykezelés megszüntetésének, vagy a korábbi háziápolásos elbocsátási formának.

Az IMEI-ben több olyan kényszergyógykezelt beteg van, aki polgári elmeosztályokról történt szabadságra bocsátása napján vagy másnapján követett el emberölést vagy emberölési kísérletet. Az IMEI ezt a tényt a váratlan és hirtelen állapotváltozások lehetősége miatt a maga részéről érthetőnek tartja, s a történetek magyarázatakor nem feltételez szakmai hibát a betegeket kibocsátó elmeosztályok működésében.

Gondokat okoz az IMEI-nek az a sajátos jogi és részben szakértői gyakorlat, amely szerint a kényszergyógykezelt beteg csak akkor tekinthető újabb bűncselekmény esetén beszámíthatónak, ha a bíróság a kényszergyógykezelést már megszüntette. Emiatt a javult állapotú, esetleg gyógyult betegeink szinte bármit elkövethetnek. Azt is helytelenítjük, hogy aki egyszer már kényszergyógykezelt volt, az újabb bűncselekmény után is az lesz. Ez a szemlélet azon az előítéleten alapul, hogy az elmebetegek gyógyíthatatlanok. Megoldatlan dilemma elé állítja ez a hozzáállás az IMEI személyzetét. Ha a betegnek minősített személyt nem tartja betegnek, akkor megsérti a magasabb szakmai fórumok tekintélyét, ha viszont ugyanezt a nem beteg egyént nyugtató gyógyszerekkel vagy netán elektrosokkal kezeli, akkor megengedhetetlen módon elmeorvosi eszközöket használ büntetésre. Az ilyen „betegek” a visszaélés lehetőségét hamar felismerik, és ki is használják. Az ostor az IMEI dolgozóin csattan, akik a hivatásukból eredő kockázatot vállalták, de ezt a mesterségesen teremtett pátthelyzetet jogos ellenérzéssel fogadják.

A ma is kísértő leegyszerűsítő alapelvvel szemben, mely szerint a kóros elmeállapotú bűnelkövető esetében a „betegség bűnözik”, a szerző a személyiség

prioritását¹ vallja. A betegséggel társuló bűnelkövetés is csak a személyiség szű-
rőjén át juthat kifejezésre, és ez — egyéni mérlegelés alapján — a felelősség meg-
állapításának is alapja lehet.

A felismert útvesztők elkerülése, a problémák megoldása érdekében inten-
zíven és tartósan fel kell lépni, ám az intézet feladatai még hosszú ideig csak
kompromisszumosan láthatók el az IMEI jelenlegi körülményei közt. Ezért van
különösen nagy jelentősége annak, hogy a feladatban érintett jogi és egészség-
ügyi intézmények, fórumok, valamint az egyes szakemberek a kölcsönös megbec-
sülés és segítőkészség jegyében működjenek együtt az IMEI szakembereivel.

*

A következő beszámolóban (függelék: 2) az előadó egyéni élményei alapján,
nagy átéléssel és ugyanakkor józan mérlegeléssel csoportosította az elmeápolás-
sal kapcsolatos tapasztalatokat, elvárásokat, pozitív és negatív jelenségeket. Ab-
ból a felismerésből indult ki, hogy az elmeosztályon különösen sok múlik azon,
hogy az ápolók tartalmasan, szakszerűen és maradéktalanul végrehajtják-e a ka-
pott feladatokat, ismerik-e, megértik-e a betegeket, higgadtságuk, emberségük ki-
állja-e a próbát abban a sajátos hatalmi helyzetben, mely a nekik kiszolgáltatót,
hitelüket vesztett betegek felett a kezükben van.

Az elmebetegeknek már a testi ápolása is eltér más betegektől. Előfordul,
hogy nem jeleznek lázat, fájdalmat, táplálkozási, illetve emésztési zavart, ugyan-
akkor amit jeleznek, az nem mindig helytálló, ki kell belőle szűrni a kóros meg-
nyilvánulásokat. Kapcsolatot kell teremteni a betegekkel, de ez csak akkor lehet-
séges, ha az ápoló jóindulattal, segítőkészséggel, józansággal, tűrőképességgel
megnyerte bizalmukat. Ugyanakkor nem szabad önállótlaná, tartástalanná ten-
ni túlzásba vitt segítséggel a betegeket, hisz nem a kórházi létehez, hanem eredeti,
otthoni környezetükhöz kell őket hozzászoktatnunk.

Noha a beteg iránt minden ápoló érez szimpátiát vagy antipátiát, ám ennek
az érzésnek nem szabad befolyásolnia az ápolás szakszerűségét. A bizalmasko-
dást, az előítéleteket, a részrehajlást egyaránt el kell kerülni. Az ápoló—beteg
kapcsolat nem lehet személytelen, de nem lehet szertelen sem. Az őszinteség,
nyíltság, emberség, figyelemesség, higgadtság, nyugalom, gondoskodás, szaksze-
rűség, önkontroll a legjobb adottságok az ápolói munkához. A beteg emberi méltó-
ságát tiszteletben kell tartani. Tilos a beteget tegezni, sértegetni, megalázni és
bántalmazni. El kell kerülni a „felügyelői hozzáállás”-t, mely csak zsványt, bű-
nözőt, alacsonyabb rendű embert lát a bűnelkövető elmebetegekben. Az ápoló-
kat nem befolyásolhatja az, hogy az adott beteg milyen bűncselekményt követett
el, mert ez akaratlanul is hatalmának éreztetéséhez vezet, s a betegben a kiszol-
gáltatottság érzetét kelti. Ha emiatt a beteg feszültebbé, szorongóbbá válik, akkor
az ápoló viselkedésével etikai vétséget követ el.

Az IMEI-ben az ápolónak az elmeállapot megfigyeléséhez, az adaptációs
szabadságra bocsátáshoz, a kényszergyógykezelés megszüntetéséhez vagy fenn-
tartásához adott véleménye révén nagy felelőssége van. Ennek ellenére nem sza-
bad túllépnie illetékességi körét. Noha az ápoló csak egyik tagja a munkacso-
portnak, mégis a gyógykezelés kulcsembere. Rajta áll vagy bukik a többi szakem-
ber munkájának eredményessége, a közös cél, a gyógyítás sikere.

*

Az IMEI II. számú Férfi Pszichiátriai Rehabilitációs Osztályán szerzett
gesztusterápiás csoportfoglalkozás tapasztalatairól szolt a következő előadás

¹ prioritás: elsőbbség

(függelék: 3). Az előadó először a gesztusterápia módszeréről beszélt. Elmondta, hogy a 10—12 főből álló csoporttagok kényelmes, tág helyiségben ülve eszközök és beszéd nélkül, pusztán mindennapi gesztusaikat felhasználva mondanak történeteket egymásnak. A megjelenített helyszínt, történetet, tárgyakat a nézők megpróbálják szavakba önteni (ezt a csoportvezető aktívan irányítja). A félreértések tisztázására a mesélő vagy a néző egyes részleteket újrarájázhatnak. A játék közben a képzelet aktívvá válik, s a játékos a nézőket a teremtés illúziójával ajándékozta meg. A gesztusterápia a csoporttagok között kialakuló érzelmi kapcsolódás létrejöttén, a mozgáskoordináció javításán, a mozgásgátoltság oldásán, a szóbeli kifejezőkészség gátoltságának megkerülésén, a játék általi élményszerzés lehetőségén keresztül előnyösen hat a depressziós,² autiztikus,³ valamint a katonias⁴ betegekre. Sajátos módon a mozgásos megnyilvánulások a szóbeli kifejezőkészség felerősödésének irányában hatnak.

Az előadó a továbbiakban ismertette a 12 főnyi kényszergyógykezelt csoport körisme szerinti összetételét és a 12 héten át hetente egyszer tartott foglalkozások megjelenített témáit. Hangsúlyozta a csoportfoglalkozásokat záró, irányító közösségi játékok (pl. képzelt labdázás, csukott szemű partner vezetése, szemmozgatással irányítás stb.) feszültségoldó és összetartozást erősítő hatását. A szerzett tapasztalatok — ha általánosításra nem is elegendők — azt mutatták, hogy a kommunikatív mozgásterápia révén az egyhangú ingerszegény környezetben élő kényszergyógykezelt betegek a terápia után jobban ki tudták magukat fejezni, életképesebbé váltak egy olyan módszer segítségével, mely nem igényelt tőlük túlzott erőfeszítést, mégis egyfajta szellemi és testi aktivitással járt. A bezártság miatt elérhetetlen, vágyott és valaha átélt élmények a csoportterápia által pótolhatóak. Az önkifejezés öröme énerősítő hatású, különösen, ha a szociális együttműködés feletti örömmel társul. Erősödik a saját test feletti önkontroll, az egyén gyakorolja a környezetére való odafigyelést, megtudja, mit fejeznek ki gesztusai mások számára, megtanulja környezetének közléseit reálisabban értelmezni. Mindezek miatt úgy tűnik, hogy prizonális⁵ viszonyok között is ajánlható módszer a gesztusterápia a pszichotikus betegek számára.

*

A délelőtti szakmai program záró előadása (függelék: 4) a munkatevékenység általános jellemzőinek felidézése után a munkavégzésnek az elmebetegek rehabilitációjában elfoglalt előkelő helyéről szólt.

A munka az emberré válás történetének fordulópontja, de ugyanígy a bűnelkövetők és az elmebetegek társadalmi visszailleszkedésének is kulcsa lehet. A rendszeresség, a munka eredményességének, hasznosságának tudata, a munkavégzés révén az ügyesség, a szakértelem visszanyerése, az együttes feladatokban az emberi kapcsolatok erősödése, az egymásrautaltság felismerése mind erősíti a személyiséget. A terápiás céllal alkalmazott foglalkoztatás, munkáltatás segíti az egyént abban, hogy tudását és kötelezettségeit meg- és felismerje, kifejleszti az egyénben a sikertelenségen való túljutás képességét, megtanítja arra, hogy stresszhatás alatt is tudjon dolgozni. Az előadó a munkaterápia veszélyének azt tartja, ha a terápiás munkáltatás nem valós körülmények közt folyik. A nem valós elvárások azt eredményezik, hogy a foglalkoztatáson jól beilleszkedő beteg csak a kórházi környezethez adaptálódik, a valódi kinti élethez nem.

² depresszió: levert lelkiállapot, nyomott hangulat, búskomorság

³ autizmus: a külvilág elhanyagolásával az énré korlátozott magatartás

⁴ katonias: hasadásos elmezavart kísérő mozgási zavar, meredség

⁵ prizonális viszonyok: börtönviszonyok

Egyébiránt 1968 óta folyik az IMEI-ben szervezett munkáltatás. A munkalehetőségek száma ha lassan is, de fokozatosan bővül. A terápiás munkáltatásért jelentős összegű munkajutalmat tud fizetni az intézet.

A munkaterápiás tevékenység hatékonyságának növeléséhez differenciáltabb munkalehetőségekre, a rehabilitációra alkalmas betegek jobb csoportosítására, szebb foglalkoztató helyiségekre, szakképzettebb foglalkoztató személyzetre lenne szükség. Jelenleg a kényszergyógykezelt betegeknek éves átlagban mintegy 40%-a dolgozik, ezt körülbelül még 20%-kal lehetne növelni.

Az IMEI kis kertészete és a főként faipari munkákra felszerelt barkácsműhelye az ott foglalkoztatottakra igen jó hatással van. De például a barkácsműhelynek az intézet karbantartásában is jelentős szerepe van, hisz beépített szekrényeket, polcokat, berendezési tárgyakat készít. A női betegek kézimunkáznak, subaszőnyeget készítenek, mosnak, vasalnak és kisegítő munkát végeznek a konyhán. Leszögezhető, hogy a munkaterápiásan foglalkoztatott betegek az adaptációs szabadság során, de a kényszergyógykezelés megszüntetését követően is könnyebben illeszkednek vissza — sokszor előítéletektől terhes — környezetükbe, mint a terápiában részt nem vevők.

*

Az emlékülés második részének első előadója (függelék: 5) öt bűnelkövető elmebeteg férfi kényszergyógykezelt esetét mutatta be. A betegekkel családrajzot készíttetett. A grafikus ábrázolás a meg nem fogalmazódó feszültségek, elfojtott tudattartalmak megjelenítésére mindig kitűnő lehetőséget ad. Az elkészült rajzok közvetlen és közvetett értelmezése magyarázattal szolgálhat a vizsgálónak, jelést adhat a betegségről, a beteg problémáiról, a beteg gondolat- és érzelmvilágáról.

Egy beutalt rajzai

A felnőtt elmebetegeknél nagy létjogosultsága van ennek az eljárásnak, mert az elmekegés állapotokat az elfojtott, meg nem fogalmazódó lelki sérülések, a kórosan feldolgozott konfliktusok okozzák, kísérik és tartják fenn. Ezek pedig a személyiségnyíró csökkenését, a regresszió⁶ enyhébb vagy súlyosabb állapotait idézhetik elő. A tudattalan konfliktusok és a személyiségváltozás egyaránt kifejezésre juthatnak a grafikus ábrázolás során. A gyermekek családrajzai feltárják a család valódi interperszonális⁷ viszonyait és fényt derítenek a gyermek nem tudatos érzelmi viszonyulására. Mivel a felnőttkori kapcsolatok alakulásában a gyermekkor interperszonális családi mintái jól követhetőek, feltételezhetjük, hogy a felnőtt pszichotikus betegek családrajzaiban megjelennek ezek a minták, és így értelmezhetővé válnak a kóros érzelmi-indulati történéseket tükröző tartalmak.

Az ismertetett esetek azt bizonyították, hogy ezzel a vizsgálati módszerrel kapcsolatos előfeltételezések helytállóak és a felnőtt pszichotikus betegeknek a családrajz értékelése támpontokat nyújthat a beteg cselekménymotivációinak megértéséhez. Például a féltékenységi téveszmékben szenvedő beteg az el nem ismert gyermeke helyét a családrajzon alig körvonalazta, míg a többi négy gyermek rajzát alaposan kidolgozta. A családrajz mint projektív⁸ teszt, csak egy a projektív módszerek sorában, nem helyettesíti, csupán kiegészíti a rendelkezésre álló eszköztárat. Mint mélyebb emberi kapcsolatokat modelláló eljárás, az IMEI bűnelkövető elmebetegeinél jól használható segédeszköznek tűnik a kapcsolatazavarok nem tudatos motívumainak feltárásában, és támpontokat szolgáltat a motívatlannak tűnő, elmekegés történésként értékelhető cselekmények lélektani hátterének tisztázásához.

*

Az IMEI tevékenysége során is tapasztalt, de a büntetésvégrehajtás egészében is komoly feladatot jelentő kérdésről, az értelmi fogyatékosok problémáiról tartott előadásban (függelék: 6) Székely Mária gyógypedagógus hangsúlyozta, hogy a társadalom fejlődése egyre szélesebb körben teszi észrevehetővé az értelmi fogyatékoság tényét. Az oktatás, a munkáltatás, a társadalmi beilleszkedés egyre összetettebb feladatok elé állítja az értelmi fogyatékosokat. Ami tehát társadalmi vonatkozásban jó, az az értelmi fogyatékos számára egyfajta hátrány. Változatlanul káros a társadalmi előítéletek hatása, hisz megnehezítik a csökkent alkalmazkodóképességű egyének beilleszkedését.

A mentálisan retardált⁹ beteget gyakran sorolják a gyengeelméjűek közé, pedig értelmük ép. Szellemi visszamaradottságukat az ingerszegény környezet okozza. Azért fontos elkülöníteni őket a gyengeelméjűektől, mert visszamaradottságuk fiatal korban néhány év alatt szinte teljesen megszüntethető. Ha állapotuk felismerése a büntetésvégrehajtás időszakában történik, haladéktalanul foglalkozni kell velük, nem várhatjuk meg szabadulásukat.

Az előadó az értelmi fogyatékosok és az értelmi fogyatékosok által elkövetett leggyakoribb bűncselekmények összefüggéseit elemezve elmondta, hogy a csavargás, a szökés, az iskola- és munkakerülés, a lopás, a betörés, a rablás, valamint a szexuális bűncselekmények milyen lélektani mechanizmusok alapján jönnek létre, milyen személyiségbeli zavarokra épülnek, s hogyan magyarázható az egyéni, illetve a csoportos elkövetési mód. Az illúziómentességben, a szakszerűségben, valamint a komplexitásban jelölte meg az előadó az értelmi fogyatékosokkal kapcsolatos tevékenység alapelveit. Az illúziómentesség nem jelenthet le-

⁶ regresszió: visszaesés, hanyatlás, visszafejlődés

⁷ interperszonális: személyek közötti

⁸ projektív: vetítő, vetítésen alapuló

⁹ mentálisan retardált: értelmileg visszamaradt

mondást, terápiás nihilizmust,¹⁰ csupán annyit, hogy a gyengeelméjűek számára reális életcélokat kell kitűzni és fel kell őket készíteni a társadalom előítéleteire is. A szakszerűség pedig nem jelent egyebet, mint önállóságra, önfegyelmre nevelést, következetességet az elvárásokban, a szabályok gyakorlásában, a börtönmények lereagáltatását, a nem kívánt feszültségek feloldását.

Ha a gyengeelméjűek napi programját, oktatását és munkáltatását összekapcsoljuk egymással, majd kiegészítjük testi-lelki gyógymódokkal, akkor kimerítettük a komplexitás követelményét. Amit a természet — szeszélyessége révén — elvett ezektől az emberektől, és amit a környezet sem igyekezett pótolni, azt nem lehet megadni természetesen a prizonális szituációban sem, de az adott határon belül mégis meg kell kísérelni, hogy képessé váljanak az emberhez méltó életre.

Az előadás záró gondolata megérdemli, hogy szó szerint idézzük: „Sérült emberekkel foglalkozni nemcsak a sérült fél számára hasznos. Megértésre nevel az emberi fogyatékoságok iránt, megóv az elbizakodottságtól és szerénységre int.”

A kényszergyógyításra kötelezett alkoholista elítéltek társadalmi helyzetének felméréséről szóló előadás (függelék: 7) bevezetésként áttekintést adott az alkoholizmus és a bűnözés összefüggésének sokrétűségéről, az alkoholisták kor és nem szerinti megoszlásáról, az alkoholista életvitelből adódó személyiségkárosodás, jellemtorzulás következményeiről.

Az előadók az 1983-as év anyagából 975 kórrajzot dolgoztak fel. Mintájuk kényszergyógyításra utalt alkoholista nőket kis létszámban tartalmaz, noha a női alkoholizmus országosan növekvő tendenciát mutat. Ezt a tényt a szerzőpáros azal magyarázza, hogy a nők szenvedélyük kieléseeor jobban kerülík a nyilvánoságot, mint a férfiak, alkoholizmusuk relatíve ritkábban kapcsolódik bűncselekményekhez. A fiatalkorúak és a fiatal felnőttek száma ugyanakkor aggasztóan magas és bűncselekményük döntően személy elleni erőszak. A 60 és 70 év feletiek száma elenyészően csekély, ennek első hallásra talán furcsa, de egyszerű magyarázata egyfelől az, hogy idült alkoholista ritkán éli meg ezt az életkort, másfelől ebben az életkorban a szakértők — az eljárás hatástalansága miatt — már nem javasolják a kényszergyógyítás elrendelését.

Az iskolázottság elemzéséből kiderül, hogy úgy az alkoholizmus, mint a bűnözés létrejöttében jelentős szerepet játszik az alacsony műveltségi szint. Nagy az analfabéták és az 1—4 általános iskolát vagy gyogyepedagógiai osztályt végzettek száma a mintában. A 8 általánost végzettek zöme bukott, ismételt, esetleg börtönbent egészítette ki hiányos iskoláit.

A vizsgált személyek közül csak 23% volt képes harmonikus családot alapítani és abban megmaradni. Igen nagy a válások száma. Ellentétben az átlag magyar családdal, a kényszergyógyításra ítélt alkoholbetegek családjában a 2—4 gyermek az általános, de nem ritka a 4—6 gyermek sem, miközben ezek a gyermekek egyértelműen a veszélyeztetett gyermekek számát szaporítják.

A beutaltak büntetés-végrehajtási fokozat szerinti megoszlása szintén tanulságos. A kényszergyógyításra utaltak kétharmadát fegyház fokozatúak teszik ki, ami azt jelenti, hogy az alkoholizmus jelentős szerepet játszik a súlyosabb bűncselekményt elkövetők, illetve a visszaeső bűnözők életében.

A felmérés tanulsága az, hogy a jelzett társadalmi tényezőknek kiemelkedő szerepe van mind az alkoholizmus, mind a bűnözés létrejöttében, és ezért mindkettőt csupán összetársadalmi erőfeszítésekkel lehet megoldani.

¹⁰ nihilizmus: a lét értelmetlenségét, a cselekvés hiábavalóságát hirdető, az emberi haladást tagadó felfogás, magatartás

Egy gyógyító-nevelő csoportos elítelt katamnesztikus¹¹ vizsgálatának tapasztalatairól tartott előadásban (függelék: 8) a szerzők azt állítják, hogy a börtönszituáció ártalmait a rendszeresen működő gyógyító-nevelő csoport hatékonyan tudja ellensúlyozni. El tudja érni, hogy a sorozatosan megfenyített, személyiségzavaros elítelt néhány hónap alatt beilleszkedjen, jó munkássá, esetleg csoportvezetővé váljon. A történet befejezése sem tanulság nélküli, ugyanis a bv. intézetek fokozatainak megváltoztatásakor az említett elítéltet el kellett küldeni a Budapesti Fegyház és Börtön gyógyító-nevelő csoportjából, vissza abba az intézetbe, ahol konfliktusainak döntő többsége lezajlott, és ahonnan azóta felborult lelki egyensúlyi állapota miatt már több ízben be kellett utalni az IMEI-be elmeorvoskivizsgálásra, illetve gyógykezelésre.

*

A továbbiakban a nagyfai Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet által bejelentett előadások hangzottak el. Az első szerzőpáros az egészségnevelés nagyfai tapasztalatairól számolt be (függelék: 9). Ismertették a nagyfai egészségnevelési tevékenység felépítését a kórházi és a terápiás osztályokon, valamint a Szabadidő Központban végzett munkát, elemezték az egészségnevelési koncepció alaptéziseit, céljait. Majd részletezték a szociokulturális szintekhez igazodó, különféle alkalmazott egészségnevelési módszereket, a felvilágosító előadások témaköreit, a nagyfai beutalt-populáció problémafelvetéseit. Az előadást a továbbfejlesztés irányainak kijelölésével zárták.

A következő előadás (függelék: 10) a közösségi terápiák hatását elemezte a terápiás közösség és a betegek önkormányzati formáinak működésén keresztül. A beszámoló hangsúlyozta a pozíciók és szerepek világosságának fontosságát, valamint azt, hogy az informális struktúrát a betegek befolyásolásának, pontosabban a terápiás cél érdekében történő befolyásolásnak eszközévé kell tenni. Eddigi eredményeik szerint ez lehetséges.

*

A tudományos program utolsó két előadását a Büntetésvégrehajtás Központi Kórházának orvosai tartották. Az első előadás a kényszergyógykezelték anaesthesiológiai¹² és intenzív betegellátásának kérdéseiről és jellegzetességeiről szólt (függelék: 11). Az előadó kifejtette, hogy altatott, operált, illetve az intenzív részlegen kezelt betegekkel kapcsolatos tapasztalataikat összevetették az IMEI-ből beutalt betegek sajátosságaival. Megfigyelésük szerint a szedatívumok¹³ tartós alkalmazása mellett megkülönböztetett figyelemmel kell kísérni a máj- és vese-funkciót, a beteg folyadék- és elektrolit háztartását, mert a betegek együttműködésének hiánya miatt ezek sokkal könnyebben károsodnak. Két konkrét esettel szemléltette, hogy a sebészetben intenzív ellátást igénylő vagy altatásra kerülő elmebetegeknél a beküldő elmeosztály részletes, időben érkező információi nélkülözhetetlenek. A tájékoztatás hiányossága hátráltathatja a sebészi döntést, bizonytalanná teheti az altatást, fokozhatja az elmebetegek esetében amúgy is nagyobb kockázatot.

Az elmebetegek belbetegségeinek kivizsgálása és gyógykezelése témakörben (függelék: 12) az intézetek és az orvosok közti együttműködés egy másik vetületéről beszélt az utolsó előadó. Ha közvetve is, de kifejezte azt az igényt, hogy minden magát orvosnak érző elmeorvos érezzen fokozottabb felelősséget a bete-

¹¹ katamnezis: kezelés utáni kórtörténet

¹² anaesthesiológiai: érzéstelenítő szerekkel való

¹³ szedatívumok: nyugtatók

gek szomatikus¹⁴ ellátásáért, különösen akkor, ha az IMEI-nek saját belgyógyász szakorvosa van, és adottak a laboratóriumi vizsgálatok, illetve a röntgenfelvételek eredményei.

A Központi Kórház belosztályai is igénylik a fokozottabb információcserét és azt, hogy javaslataikat érdemi vezérfonalként használja az IMEI a betegek további kezelésében. Mindkét előadás a szolid és kollégiális kritika mellett alapvetően az együttműködés érdekét, a közös cél, a betegek szakszerű, korszerű gyógyítását tartotta szem előtt.

*

Az emlékülést dr. Kun Miklós professzor zárta be. Rövid értékelésben elismeréssel szólt az előadások szakmai színvonaláról és arról a gyakorlati tevékenységről, melyet a büntetésvégrehajtás egészségügyi szolgálata végez.

Az 1984. évi Semmelweis-napi szimpozium befejezéseként dr. Csicsay Iván főigazgató köszönetét fejezte ki dr. Ilovszky Vladimírnak, hogy elősegítette a rendezvény lebonyolítását, majd megköszönte a közreműködők és hallgatók érdeklődését. Abban a reményben búcsúzott el a résztvevőktől, hogy 1985-ben Vácott újból találkoznak egymással, és megvitatják az egészségügyi alapellátás problémáit.

Dr. Magyar Miklós

FÜGGELÉK

A cikkben érintett Semmelweis-napi előadások jegyzéke:

1. *Dr. Magyar Miklós* (bv. orvos őrnagy, elmeügyi és tudományos főigazgató-helyettes, IMEI): Utak és útvesztők a bűnelkövető elmebetegek gyógyításában.

2. *Brandt Józsefné* (bv. főtörzsőrmester, megbízott osztályvezető, ápoló, IMEI): Az elmeápolói magatartás és szemlélet mint a gyógyítás segítője vagy hátráltatója.

3. *Tornyosy Mária* (klinikai szakpszichológus, IMEI): A kényszergyógykezelt betegek gesztusterápiás csoportfoglalkozásainak tapasztalatai.

4. *Dubovszky Józsefné* (bv. főtörzsőrmester, osztályvezető ápoló, IMEI): A munkaterápia szerepe a kényszergyógykezelt betegek rehabilitációjában.

5. *Dr. Krasznovszky Sándorné* (pszichológus, IMEI): Az akut konfliktus megjelenése a családrészben — felnőtt pszichotikus betegeknél.

6. *Székely Mária* (gyógypedagógus, IMEI): Az értelmi fogyatékos elítélt helyzete a büntetésvégrehajtásban.

7. *Dr. Simonyi János* (osztályvezető főorvos, IMEI) és *dr. Rabstein Margit* (bv. orvos őrnagy, adjunktus, IMEI): A kényszergyógyításra kötelezett alkoholisták elítéltek társadalmi helyzetének felmérése.

8. *Dr. Rabstein Margit* (bv. orvos őrnagy, adjunktus, IMEI) és *Takács Péter* (bv. hadnagy, nevelő, Budapesti Fegyház és Börtön): Egy gyógyító-nevelő csoportos elítélt katamnesztikus vizsgálatának tapasztalatai.

9. *Dr. Rudisich Tibor* (egészségnevelő) és *dr. Soós István* (belgyógyász alorvos, MAI): Az egészségnevelés nagyfai tapasztalatai.

10. *Varga Mátyásné* (nevelő, megbízott munkacsoport-vezető) és *Mocsai Zoltán* (bv. százados, kulturális nevelési főmunkatárs, MAI): A formális és informális szerkezet szerepe terápiás rendszerű intézményben.

11. *Dr. Kollár László* (főorvos, Bv. Központi Kórház): Kényszergyógykezelt anaesthesiológiai és intenzív betegellátásának kérdései és jellegzetessége.

12. *Dr. Cseke Béla* (bv. orvos alezredes, Bv. Központi Kórház): Elmebetegek belbetegségeinek kivizsgálása és gyógykezelése az IMEI-ben a Bv. Központi Kórház ajánlása alapján.

¹⁴ szomatikus: testi

| A fiatalok szakmai konferenciája

Ma már hagyománynak tekinthető a KISZ Központi Bizottságának kezdeményezésére az államigazgatási és igazságügyi napok keretében megrendezésre kerülő szakmai konferenciák rendezvénysorozata. Ezeken az államigazgatás és az igazságügy területén dolgozó fiatalok — a szakmai vezetés támogatásával — megismertethetik tapasztalataikat, munkájuk eredményeit és véleményt cserélhetnek. 1984. október 15—16-án *negyedik alkalommal* került megrendezésre Piliszentkereszten a büntetésvégrehajtásnál dolgozó fiatalok szakmai konferenciája.

A plenáris ülést Nagy Tibor vezérőrnagy nyitotta meg. Beszélt a büntetésvégrehajtás intézményrendszerének fiatalodásáról és jelezte, hogy a konferencia legjobb előadásai ismét bekerülhetnek a Módszertani füzetek című kiadványba.

Végh József (Pálhalmi Börtön és Fogház) a nevelő nézőpontjából vizsgálta az őrszolgálati tevékenység szerepét az elítéltek nevelésében. A biztonság, véleménye szerint a nevelési folyamat végeredménye.

Varga Géza (Sátoraljaújhelyi Fegyház) őrparancsnok ugyanezt a témát dolgozta fel. Szólt a négyváltásos szolgálati rendszer bevezetésének hatékonyságáról, valamint arról, hogy a továbbképzéseken az örök számára nem elméleti előadásokat kellene tartani, hanem a szolgálat napi problémáit kellene pedagógiai aspektusból elemezni.

A konferencián részt vevők egy csoportja

Dr. Bikádi János (Állampusztai Börtön) a munkáltató őrség és a belső őrseg pedagógiai tevékenységéről szólva fejtette ki, hogy a szolgálati ágak elsőbbségét mindig az adott situáció határozza meg. Fontos, hogy az elítéltek szabadidős tevékenységét a jelenleginél sokkal rugalmasabbá tegyék.

Gál László (MAI—Nagyfa) a biztonsági szolgálat tevékenységét és kooperációs lehetőségeit ismertette a beutaltak nevelésében. Bevezetőjében említette, hogy az intézet első hat évében egymás mellett éltek a beutaltak és elítéltek. A biztonsági szolgálat megbirkózott ezzel a kettős feladattal, ugyanakkor az elítéltek elszállításából adódó új feladatokhoz az állomány egy része nehezen tudott alkalmazkodni.

Zászlós Tibor (Baracskai Fogház) a nevelés-munkáltatás komplexitásáról beszélve hangsúlyozta a munkáltató és a nevelő szoros együttműködésének jelentőségét a napirenden levő problémák megvalósításában. Büszkén ismertette eddig elért eredményeiket (sertéstelepük jövedelmezősége meghaladja az országos átlagot, tejhozamuk minősége elsőosztályú stb.), valamint a továbbfejlesztés lehetőségeit.

Békés Imre (Pálhalmi Börtön és Fogház) a munkáltatás színvonal-emelésének módszereit elemezte gyakorlati tapasztalatai alapján.

Sörös András (IM Bv. OP) ellentmondások és dilemmák a bv. gazdálkodásában címmel tartott előadását Kornai János közgazdász téziseinek ismertetésével kezdte, majd a bv. területén jelentkező ellentmondások megoldására különböző alternatívákat javasolt. Abban — többek szerint — nincs igaza, hogy az elítéltek teljes körű munkáltatását megkérdőjelezi.

A konferencia további munkáját két szekcióban végezte. Az első szekció alapvetően a plenáris ülésen elhangzottak folytatása volt, a második szekció a gyógyító-nevelés és az alkoholbetegekkel való foglalkozás problémáit járta körül. Kitűnt, hogy a büntetés-végrehajtáson belül ez utóbbi területen folyik a legtöbb kísérlet.

Az első szekció első előadását *Ánosi Péter* (Baracskai Fogház) tartotta. Témája a büntetés-végrehajtás nevelésfejlesztési koncepciójának gyakorlati megvalósítása volt. *Horváth József* (Sopronkőhidai Fegyház) a személyi lapok vezetésé-

Dr. Lőrincz József az első szekció előadásait értékeli

vel kapcsolatos észrevételeit elemezte. Úgy véli, a hiányosan, sablonosan kitöltött személyi lapok különösen akkor okoznak problémát, ha az elítéltek más nevelőhöz kerülnek. Így az új nevelő sok felesleges munkát kénytelen végezni.

Pantali Zoltán (Sopronkőhidai Fegyház) az információ szerepét emelte ki a nevelési feladatok ellátásában. Az információrendszer mindig kétirányú, bejövő adatokból és visszacsatolásból áll. Amennyiben a kettő közül valamelyik hiányzik, az egész rendszer működése kétséges. Végezetül példákat sorolt fel a szolgálati ágak közötti optimális és kevésbé optimális információáramlásról.

Takács Péter (Budapesti Fegyház és Börtön) a nehezen nevelhető és a nem nehezen nevelhető elítéltek viselkedésének jellemzőit tárgyalta. Ha megvizsgáljuk — mondta — az elítéltet abból a szempontból, hogy miképp viszonyul a konformitáshoz, az agresszivitáshoz és az auktoritáshoz, akkor e három paraméter előre jelzi nekünk, hogy ki fog normasértően viselkedni, illetve visszaesni közülük.

Hegedűs Imre (Sopronkőhidai Fegyház) az első alkalommal szabadságvesztés-büntetést töltő elítéltek nevelési problémáival foglalkozott, azzal, hogy milyen módszerekkel lehetne meggátolni a kriminális fertőzést. *Ambrus Gyula* (Fiatalkorúak Börtöne és Fogháza) a fiatalkorú elítéltek jutalmazásának és büntetésének kérdéseit feszegette.

A második szekció bevezető előadását *Berauer Éva* (Kalocsai Fegyház és Börtön) tartotta. A bv. nevelést jellemző ellentmondások gyógyító-nevelő csoportban való kiéléződésével foglalkozott. Az alkoholisták és személyiségzavarosok életkori megoszlásáról érdekes megállapítást tett: fiatalok és 50 éven felüliek találhatóak csoportjában, középkorúak szinte nincsenek.

Mocsai Zoltán — *Varga Gézáné* (MAI—Nagyfa) előadásukban a nagycsoport hatását és lehetőségeit elemezték az osztályos gyógyító-nevelő munkában. *Greminger Zsuzsanna* — *dr. Kassai Zsuzsanna* — *dr. Rudis Tibor* (MAI—Nagyfa) előadása tulajdonképpen a tavalyi szakmai konferencián elhangzottak folytatása volt, a terápiás közösség megvalósításának lehetőségeiről.

Farkas Mihály (MAI—Nagyfa) az adaptációs szabadság helyét és szerepét taglalta az alkoholbetegek gyógyításában. Példákkal támasztotta alá az adaptációs szabadság kétarcúságát, amely segítheti, de vissza is vetheti a beteget. Ezért nagyon fontos megfelelő előkészítése.

Schádné Zámolyi Judit (MAI—Nagyfa) egy alkoholbetegeken végzett pszichológiai teszt vizsgálatának eredményeit tárta fel.

*

Dr. Sereg Pál (IM Bv. OP) a jogszabályok és belső rendelkezések szerepét ismertette a büntetésvégrehajtás tevékenységében. Két problémára hívta fel a figyelmet. Helytelen ha funkcionális zavarokat jogszabályokkal vagy belső rendelkezésekkel próbálunk kiegyenlíteni. S az is anomáliákat szül, ha a meglévő jogszabályokat és belső rendelkezéseket ritkán vizsgáljuk felül. *Sisák Péterné* (MAI—Nagyfa) az alsófokú egészségügyi képzés eredményeit ismertette. Ezt a segédpolói képzésfajtát 1982-ben vezették be először a betegek részére. Sikere miatt 1983-ban beindították a gyógyfoglalkoztatói segédasszisztensi tanfolyamot is.

Az elhangzott előadásokat az Országos Parancsnokság munkatársai (Ullmann György, dr. Golts Mátyás, dr. Lőrincz József és dr. Boros János) foglalták össze. A zárzóban elhangzott az a javaslat, hogy jövőre még a konferencia előtt érdemes lenne sokszorosítani az előadások vázát (esetleg teljes anyagát), hogy érdemibb vita alakuljon ki.

Révész Mária

Néhány szó a szovjet büntetésvégrehajtásról

Abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy a magyar büntetésvégrehajtás delegációjának tagjaként 1984. június 4—8-a között tanulmányozhattam (Dr. Kiszely Pál ezredes és Kovács Géza őrnagy társaságában) a szovjet büntetésvégrehajtást, a szovjet büntetésvégrehajtási vezetők képzési rendszerét. Borisz Ivanovics Konovalov altábornagy a Szovjetunió Belügyminisztériumának főcsoportfőnöke tájékoztatott bennünket eredményeikről, gondjaikról és azokról az elképzelésekről, amelyeket meg kell oldaniuk a párt- és az állami határozatok alapján.

Az 1977-ben hatályba lépett új büntetésvégrehajtási jogszabályok alapján kevésbé súlyos bűncselekmények esetén nem a szabadságvesztés-büntetést tartják a legcélravezetőbbnek. Azt tapasztalták, hogy a rövid időtartamú szabadságvesztés az átnevelés, valamint a visszatartó hatás tekintetében általában nem hozta meg a kívánt eredményt. Ezért alkalmazzák a három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűnelkövetők esetében a meghatározott munkahelyen leöltendő javító-nevelő munkát. Az elítéltek a kijelölt munkahelyen — például népgazdaságilag fontos építkezéseken — dolgoznak, civil ruhában járnak, családjukat magukkal vihetik, önálló háztartást vezethetnek.

Konovalov elvtárs elmondta, hogy a Szovjetunióban is nehézséget jelent a visszaesők átnevelése. A büntetésvégrehajtási rezsimet illetően közölte, hogy a fokozatok között határozottabb differenciálást valósítottak meg és szigorították őket. A súlyosabb bűnelkövetők, veszélyességi fokuktól függően munkatelepeken, úgynevezett kolóniákon és börtönben, a fiatalkorúak pedig nevelőtelepeken töltik büntetésüket. A kolóniáknak négy (általános, szigorított, szigorú és különleges) fokozatuk van. Emellett működnek az átmeneti telepek mint a szovjet büntetésvégrehajtás új jogintézményei. Ezek alapvetően nem térnek el a magyar átmeneti intézettől.

A nők és fiatalkorúak számára a kolóniákon csak két (általános és szigorú) fokozat van. A börtönben azok töltik büntetésüket, akik különösen súlyos bűncselekményt követtek el, vagy veszélyes visszaesők, vagy azok, akiket a kolóniákból fegyelmetlen magatartásuk miatt fegyelmileg helyeztek át. A fokozatok közötti differenciálás kiszélesítésével párhuzamosan a visszaesőknél és a többszörösen visszaesőknél az életrend megszigorítása mellett kialakították a fegyelmező-részleget, a szigorított őrizeteseknél pedig a szigorúbb rezsimet. Az elítélt magatartásától függően az intézet parancsnokának is joga van öt fokozaton belül szigorúbb környezetbe helyezni.

Differenciált az őrzés is. A veszélyesebb elítélteket szigorúbban őrzik, náluk az őrzésbiztonsági berendezés infrariasztóból és elektromos jelzőrendszerből áll.

Kedvező a nevelői apparátus létszáma és iskolázottsága, habár 80—100 elítélre jut egy nevelő. A nevelőknek tiszthelyettes segédnevelők, általános iskolai pedagógusok, szakoktatók, művezetők segítenek. A politikai felvilágosítás mellett széleskörűen igénybe veszik a tömegkommunikációs eszközöket. Az elítéltek olvashatnak újságot, nézhetnek televíziót, részt vehetnek filmvetítéseken és egyéb kulturális foglalkozásokon.

A szovjet büntetésvégrehajtás igen nagy súlyt helyez a munkáltatásra. A munkát a nevelés egyik legfontosabb eszközének tartják. Ezért igyekeznek a fogvatartottakat a közönségtől végzett hasznos termelőtevékenység irányába befolyásolni. A munkáltatás fő formája az ipari termelés. Az elítéltek 75%-át a büntetésvégrehajtás vállalatai, 25%-át pedig külső vállalatok foglalkoztatják. Az utóbbi években — részben a Magyarországon szerzett pozitív tapasztalatok alapján — kibővítették a mezőgazdasági munkáltatás lehetőségeit.

Utunk során a Litván SZSZK-ban találkoztunk Mihajlov Vasziljevics Gracsukaszov vezérőrnaggyal, a köztársaság miniszterhelyettesével. Kiderült, hogy a Litván SZSZK-ban jobb a bűnözés helyzete, mint a többi köztársaságban, mégis fontos feladatnak tartják a bűnmegelőzést, s bevonják ebbe a munkába a különböző társadalmi szerveket is. Az elítéltek itt különböző vasipari termékeket, elektromos berendezéseket és alkatrészeket, bútort és egyéb faipari termékeket gyártanak. Részt vesznek a lakásépítési gondok megoldásában is.

Érdekességként megemlítem, hogy a házassági kötelékben levő elítélt fél-évenként úgy fogadhatja a feleségét, hogy három napig együtt lehet vele, külön, egy erre a célra kialakított szobában. A köztársaságban két börtönt látogattunk meg. Azt tapasztaltuk, hogy a büntetésvégrehajtási munka tárgyi, technikai feltételei magas színvonalon biztosítottak. Szembetűnő volt, hogy az elítéltek elhelyezésére az épületeknek csak egyharmadát használják fel, a többi épület oktatási, kulturális és sportcélokra szolgál. A körletek tágasak, tiszták, egészségesek, világosak.

A körletben 15—100 főből álló nevelési és munkáltatási csoportokat hoztak létre. Ezek jól elkülönítetten dolgoznak. A nevelési csoportokhoz szakképzett nevelők és belső őrök tartoznak. Abban az intézetben, ahol jártunk, például egy 60—70 fős csoporthoz 4-5 nevelőtiszt és 15 őr tartozik. Következtesen törekednek annak az elvnek a megvalósítására, hogy a kolóniákban minden és mindenki a nevelést segíti. A csoportparancsnok nevelőnek beosztottja a termelésért felelős nevelő. Bármilyen elfoglaltsága van a csoportnak (például ha az üzemben dolgozik), egy nevelőnek mindig a csoporttal kell lennie.

A zárkában csak ágyak, székek és (az elítéltek tisztálkodási szereinek elhelyezésére szolgáló) kis méretű szekrények vannak. Egyéb tárgyaikat és ruháikat az elítéltek külön helyezik el, így a zárkák biztonság szempontjából is jól áttekinthetőek.

A fegyelmezőrészlegbe utaltak számára négy személyt befogadó zárkákat alakítottak ki. A fekvőhelyek itt felhajthatók a falra, az asztal és az ülések pedig a padozathoz vannak rögzítve. A zárkákban más nincsen. Szükség szerint ezeket a zárkákat egyszemélyes fegyelmi zárkának is használják.

A biztonsági kérdésekre nagy gondot fordítanak a kolóniákon. Az őrparancsnoki irodát például oly módon helyezték el, hogy az őrparancsnok személyesen is ellenőrizni tudja az elítéltek mozgását. Az útvonalak drótkerítéssel vannak elválasztva egymástól, hogy az egyes nevelési csoportok ne érintkezhessenek közvetlenül. Természetesen ez az elítéltek számára kényszerhaladási irányt jelent. Az őrparancsnoki blokk földszinti részében kialakított technikai blokkból nyitják a zsilipelt átjárókat. A kolónia külső őrzési rendszere sajátos. A szökést megakadályozó hagyományos rendszer mellett — kőfal, drótkerítés — megtalálható az

elektromos jelzőrendszer, az infratechnikával kombinált riasztó és külső palánk. A technikai és műszaki építmények kialakítása 15—20 méteres sávot vett igénybe.

A külső őrzés rendszerébe épül be a járőrszolgálat és a szolgálati kutya. A kolónia sajátosságához tartozik, hogy a külső őrzést nem a büntetésvégrehajtási testülethez tartozó őri állomány látja el, hanem a belügyminisztériumhoz tartozó külső karhatalmi egységek sorkatonai állományú tagjai. Ők végzik el ugyanakkor a szállítási előállítás őri feladatait is. Az 500-600 főt fogva tartó kolónia őri létszáma 100—120 fő.

Vilniusban a köztársaság fővárosában némi tapasztalatot szereztünk a fiatalok börtönében is, ahol 14—18 éves elítéltek élnek. A nevelés, őrzés és munkáltatás szigorú rezsimen belül történik. Egy nevelési csoportba 15 fiatalkorú tartozik, akiknek tevékenységét egy nevelőtiszt irányítja. Az intézeten belül általános iskolai, szakközépiskolai oktatás, valamint szervezett testnevelés folyik. A fiatalokkal szembeni fegyverhasználat szabályai megegyeznek a magyar szabályokkal. Az elítéltek munkaideje 16 éves korig napi 4, 18 éves korig napi 6 óra.

Működik a köztársaságban egy minden tekintetben jól felszerelt, céljának megfelelő építészeti tulajdonsággal rendelkező alkoholelvonó intézet, amelyben a bíróságok által beutaltakat gyógyítják. A kényszergyógykezelték hét hónaptól két évig terjedően tartózkodnak az intézetben. Szembetűnő az orvosi műszerek magas színvonala és az, hogy a beutaltak sem a munkaviszonya, sem a szakszervezeti tagsága nem szünetel a bent eltöltött idő alatt.

Tapasztaltuk azt is, hogy milyen személyi és tárgyi feltételek közepette történik a büntetésvégrehajtási vezetők továbbképzése. Domogyedovóban megtudtuk, hogy a BM Központi Továbbképző Intézet 1972-ben alakult. Jelenleg 7 tanszék

Balról dr. Kiszely Pál ezredes, jobbról Borisz Ivanovics Konovalov altábornagy, a tárgyaló felek vezetői

működik, s van saját nyomdájuk is. Kéthónapos tanfolyam keretében itt képzik tovább ötvenként a büntetésvégrehajtási intézetek parancsnokait és parancsnok-helyetteseit, a büntetésvégrehajtási vállalatok igazgatóit és a bv-kórházak vezetőit. Amikor ott voltunk, bolgár, mongol és vietnami büntetésvégrehajtási vezetők is részt vettek a tanfolyamon.

A tanári kar létszáma 60 fő. Mindannyian kiváló gyakorlati szakemberek, és közel 50 százalékuk tudományos fokozattal rendelkezik. Az oktatásba minisztériumi vezetőket és más külső szakembereket is bevonnak. A továbbképzés célja, hogy a tudomány és a gyakorlat legújabb eredményeivel ismertesse meg a hallgatókat, ehhez a feltételek magas színvonalon biztosítottak. Az intézeti kabinetek korszerű oktatástechnikai eszközök (televízió, videórendszer, külön számítástechnikai központ) felett diszponálnak. Nagy gondot fordítanak arra, hogy a gyakorlatban használatos modern technikai eszközökkel megismerkedjenek a hallgatók. A továbbképzés alatt megtanítják őket az önvédelmi fogások elsajátítására, és sort kerítenek a tapasztalatok sokoldalú cseréjére is.

Az intézetben látható egy állandó kiállítás, amely bemutatja a szovjet büntetésvégrehajtási munkáltatás keresztmetszetét és termékstruktúráját. Megtekinthetők a büntetésvégrehajtási vállalatok által előállított termékek, illetve azok modelljei. A termékek zöme közszükségleti cikk, bútorok, szerszámok, alkatrészek, mezőgazdasági gépek, konfekcióipari áruk és játékok.

A szovjet büntetésvégrehajtást tanulmányozó küldöttségek tapasztalatai nagyban hozzásegítenek benünket a büntetésvégrehajtási munka korszerűsítéséhez.

Filemon Tivadar

Nemzetközi tapasztalatok

Az alábbi szemelvények a Magyar Távirati Iroda által havonta kiadott Jogi Tudósító című kiadványból valók.

Régebben az Országos Parancsnokság nevelési osztálya szemlélte ezt a sajtóterméket. Most a Módszertani füzetek veszi át a hagyományt.

A kivonatos közlések természetesen nem hivatalos véleményt tükröznek, csupán arra valók, hogy a nyugati országok büntetésvégrehajtást érintő tapasztalatait olvasóink megismerhessék.

Az igazságszolgáltatás és a sajtó viszonya

A sajtónak és az igazságszolgáltatásnak egyaránt megvan a maga sajátos funkciója a demokratikus közéletben. A politika számára a sajtó nélkülözhetetlen eszköz. A politikus számára a sajtó lehetőséget ad arra, hogy véleményét és tevékenységét lehetőleg nagyszámú potenciális választóval ismertesse. Gyakran a sajtó útján kifejtett propagandát fontosabbnak fogja tartani, mint a csendes és szolid tevékenységet. Az igazságszolgáltatás számára az ilyen munka idegen. A bíró feladata, hogy az érvényes jogot az eldöntendő esetre helyesen alkalmazza. Ha lehetséges, győzze meg a vitatkozó feleket határozatának helyes voltáról, de az, hogy a közvélemény egyezik-e az ítélettel vagy egyáltalában tudomást vesz-e arról, a bírót nem érdekkelheti, és nem is befolyásolhatja ítékezésében.

Másrészt a bírósági ítéletek nincsenek kivonva a nyilvános kritika, tehát a sajtó tudósítása és kommentálása alól. A bírósági eljárás általában nyilvános. A nyilvánosság elve nemcsak a vádlottat védi az önkény ellen, hanem a demokratikus rend fenntartását is szolgálja.

A törvények, amelyeket a bíró alkalmaz, a politikai processzus eredményei, tehát kötelező erővel felruházott követelmények. A politika és a jog közötti sokat vitatott ellentét esetében arról van szó, hogy a jogrend olyan politika, ami a politikai vélemény- és akaratképzés folyamatában törvénné erősödött. Miután a törvény nem végleges állapot, hanem csak a változtatás fenntartása mellett adott probléma megoldása, a bírói ítéletben kifejezésre jutó konkrét következmények megindíthatnak újabb politikai folyamatot, mert esetleg a bíró törvényalkalmazása nem felel meg az igazságosságra vonatkozó elvárásnak.

A sajtó viszonya a politikához mégis más, mint az igazságszolgáltatáshoz. A politikai sajtó nem elégszik meg a tájékoztatással, hanem a politikai folyamatban maga is részt akar venni és arra befolyást akar gyakorolni. A politikusok esetleg túlbecsülik a sajtó befolyását a választási elhatározásra. De politikától független sajtó nem létezhet, és ez demokratikus rendben nem is volna kívánatos.

A bíró nem teheti ki magát ilyen befolyásnak. Ő független, csak a törvényeknek van alávetve, és belső függetlenségét is meg kell őriznie. Hogy mi a

jog, az az alkotmányból és a törvényekből következik. Az a néha hallott felfogás, hogy a vélemények és ideológiák napi harcában változó közvéleményt a jog részének kell tekinteni, megszüntetné a jog fogalmát, és azt a napi politikának szolgáltatná ki. A bíró nem űzhet politikát, nem alkalmazhatja ítékezésében saját, a törvénytől eltérő véleményét. De a bíró gondolja át ítéletének következményeit, amennyiben a törvény erre lehetőséget ad. A törvényt nem önmagáért, hanem egy helyes társadalmi rend érdekében kell alkalmazni, de hogy mi a helyes rend, azt nem a bíró, hanem az alkotmány által meghatározott rendben a politika határozza meg. (...)

Azok közé a kísértések közé, amelyeknek az újságíró ki van téve, tartozik az, hogy nyilatkozzék a motívumok felől, amelyek a tudósításának tárgyait mozgatták. Minthogy a belső folyamatok nem bizonyíthatók, nem kell fáradoznia erre nézve bizonyítékok beszerzéséért. Nemcsak egyes sajtótermékek színvonalára, hanem az egész politikai kultúrára jellemző, mennyiben engednek az újságírók ilyen kísértéseknek. (...)

Frankfurter Rundschau, 36. sz.

Új törvény a halálbüntetésről

Az USA-ban a halálbüntetés végrehajtása hosszú ideje állandó vita tárgya. Törvények keletkeznek és szűnnek meg ebben a tárgyban. Most a szenátus új törvényt fogadott el a halálbüntetésről.

Reagan elnök híve a halálbüntetésnek, azt igazságosnak és elrettentő hatásúnak tartja. Sokan oszjtják az USA-ban álláspontját. Ezért meglepéssel fogadták az USA szenátusának új törvényét, amely halállal rendeli büntetni a kémkedés súlyos eseteit, a véres terrorista cselekményeket és az államelleni merényletet.

De a törvénynek nem sok kilátása van a hatálybalépésre, és ezt a mellette

kiálló szenátorok is jól tudják. Ehhez ugyanis a képviselőházi elfogadás is szükséges, ez pedig előreláthatólag nem szereshető meg. A képviselőházi bizottsága máris kijelentette, hogy nem ért egyet a szenátus által elfogadott törvényvel.

A szenátorok feltehetően azért fogadták el a törvényt, mert ezt jó gesztusnak tartják a választás évében. Nagy jelentősége ennek a törvénynek nem volna. Az USA-ban évenként mintegy 20 000 gyilkosságot követnek el, de a halálbüntetést érdemlő kémkedések, a terrorakciók és az államelleni merényletek száma nagyon csekély.

Az USA-ban a büntető törvényhozás — néhány kivételtől eltekintve — nem a szövetség, hanem az 50 szövetségi állam hatáskörébe tartozik. Ezek büntető törvényei különbözőek. Jelenleg az 50 szövetségi állam közül 38-ban van érvényben egyes cselekményekre a halálbüntetés, míg 12-ben a halálbüntetést megszüntették. A hetvenes években a Legfelsőbb Szövetségi Bíróság egy döntése folytán a halálbüntetést fenntartó 38 államban is leállították a halálbüntetések végrehajtását. A Legfelsőbb Szövetségi Bíróság nem mondta ki ugyan a halálbüntetést önmagában alkotmányellenesnek, de alapelveket állapított meg, amelyeket a halálbüntetést kiszabó törvényekben figyelembe kell venni. Kifogásolta például a Legfelsőbb Szövetségi Bíróság, hogy egyes államok törvényei szerint vagy a szakbíró, vagy az esküdtbíró dőnt arról, hogy valamely cselekmény tettesére halálbüntetést vagy szabadságvesztés-büntetést kell-e kiszabni. Ez — a Legfelsőbb Bíróság szerint — sérti a bíróság előtti egyelőség elvét.

Egyes államokban módosították a törvényeket a Legfelsőbb Bíróság által meghatározott alapelveknek megfelelően. Ez időt igényelt, és időközben növekedett a siralomházban kivégzésre várók száma. Jelenleg is az USA büntetőintézketeiben 1300 halálraítelt van.

A halálbüntetés általános megszüntetésére nem lehet az USA-ban rövid

időn belül számítani. A választók többsége a halálbüntetés mellett van. A Legfelsőbb Szövetségi Bíróság kilenc tagja közül csak kettőnek a véleménye az, hogy a halálbüntetés „kegyetlen és szokatlan”, vagyis alkotmányellenes.

Die Welt, 1984. febr. 27.

A kábítószer-élvezők okozta problémák a büntetésvégrehajtásban

A büntetőintézetbe kerülő kábítószer-élvezők nemcsak a büntetésvégrehajtás normális menetét befolyásolják kedvezőtlenül, hanem az is bizonyított, hogy a kábítószer-terápia kényszerkörülmények között hatástalan marad. Egy szakkonferencián 250 jogász, orvos, büntetésvégrehajtási szakember, pszichológus és pedagógus foglalkozott a kábítószer-élvezők által a büntetésvégrehajtás során okozott problémákkal.

Az a nagy érdeklődés, amit a svájci kábítószer-szakemberek egyesülete által más testületekkel együtt tartott konferencia a büntetésvégrehajtás alatt álló kábítószer-élvezőkkel teendő intézkedésekről kiváltott, bizonyítja a tanácsstalanságot ezen a téren. A zürichi Igazságügyi Minisztérium referense a büntetőintézetekben külön osztályok felállítását javasolta, bár hangsúlyozta, hogy ez az intézkedés csak lokalizálja a problémát és tehermentesíti az intézet más osztályait, de a problémákat nem oldja meg.

Többen hangsúlyozták, hogy az intézetben belül alkalmazott kábítószer-terápia szükségszerűen eredménytelen marad, nem lehet egyszerre két úrnak szolgálni: az igazságszolgáltatásnak és a gyógyításnak. Felmerült a kábítószer-élvezőkkel szembeni büntetés mellőzésére irányuló javaslat, és pedig annak a jogállambeli elvnek az alapján, hogy az önmegkárosító cselekmény nem büntetendő. Ez nem jelent lemondást a kábítószer-élvezőkkel szembeni intézkedésekről, hanem csak azt, hogy

a büntetőeljárást felválthatná a kényszerkezeléssel kapcsolatos szabadságelvonás. Szabadságelvonásnak azonban csak akkor van értelme, ha az érintett testi vagy szellemi állapotának érdekében kívánatos, vagy ha felkelthető a kezelésre irányuló motiváció.

Felmerült, hogy a büntetésvégrehajtás alatt állóknak általában mintegy harmada kábítószer-élvező, de ezeknek csak kis része okoz súlyos problémákat. Az elkülönítést főleg ezekre kell korlátozni, azoknál, akiknél az elkülönítés nem feltétlen szükséges, kívánatos az elkülönítés mellőzése, mert előnyösebb, ha a kábítószer-élvező beleilleszkedik a büntetőintézet mindennapi életébe, mintha egy zárt kábítószeres milióbe kerül.

A konferencián keresték a szabadságelvonás alternatíváit, különösen a terápiára hajlamos kábítószer-élvezőkre nézve. Javasolták nyitott kábítószer-terápiával foglalkozó intézetek létesítését, és ezen belül a kábítószer-élvezők egyéniségének figyelembevételét. Foglalkoztak a fiatalokra nézve a megelőzés problematikájával is.

Alapvetően helyeselték a konferencia résztvevői az igazságügyi és a szociálpolitikai kérdések összekapcsolását, ennek a két szempontnak egymással összefüggésben való tárgyalását, és a problematikának mindkét szempontból való vizsgálatát.

Neue Zürcher Zeitung, 19. sz.

Az előzetes letartóztatás és az ember megbecsülése

A személyes szabadságtól való megfosztás anélkül, hogy tudná az illető, vajon bűnös-e vagy sem valamely bűncselekményben, elvontan és általánosságban nyilvánvalóan sérti mindenkinek a jogi érzékenységét. Ha ehhez hozzáfűzzük, hogy az elmúlt évezredekben és az utolsó évszázadokban is az előzetes letartóztatást eszközként használták fel — nem is ritkán — egyes személyek akár ideiglenes kiszorításához, olykor a legképtelenebb vá-

dakkal, az intézmény elleni ösztönös ellenérzés szinte radikálissá válik. Erre tekintettel mindinkább hangsúlyozzák, hogy optimálisnak csak azoknak a személyeknek a fogvatartása tekinthető, akik a büntetőeljárás szabályai szerint bűnösöknek bizonyulnak, illetve akiket jogerősen elítéltek. Ebben az esetben is fennmarad ugyan a bírói tévedés lehetősége, ami azonban sohasem lesz kiküszöbölhető, mert hozzátartozik az emberi viszonyok korlátozottságához.

Másfelől megállapítható, hogy az előzetes letartóztatás a világ valamennyi jogrendszerében megtalálható, ami tehát annyit jelent, hogy egy ország sem (beleértve a legliberálisabbnak tartott Angliát is) tartja lehetségesnek, hogy lemondjon az előzetes letartóztatás intézményéről. (. . .)

Az olasz, de — sajátos eltérésekkel — valamennyi más jogrendszerben is három olyan alapvető társadalmi követelmény van, amelyek az előzetes letartóztatás intézményének alapját képezik: a gyanúsított szökésének a veszélye, továbbá az az aggodalom, hogy szabadsága lehetővé teszi számára a bizonyítékok megsemmisítését, és végül a bűncselekmény ismétlésének a veszélye. A pontosítás érdekében azonban hangsúlyozni kell, hogy az angolszász formátumú jogrendszerekben magánjogi szemlélet érvényesül, amelynél fogva az előzetes letartóztatás megfelelő összegű óvadék pszichológiai kényszerével helyettesíthető. Ezt a szemléletet azonban a klasszikus európai jogrendszerek, beleértve az olaszt is, nem fogadják el. Nem értenek egyet ugyan is azzal, hogy egyrészt közjogi követelményt megszüntessenek vagy mellőzzenek magánjogi követelmény miatt, másrészt el akarják kerülni, hogy az előzetes letartóztatás a személyi gazdasági helyzet függvénye legyen, vagyis társadalmi egyenlőtlenséget juttasson kifejezésre.

Az olasz rendszer lehetővé teszi és olykor egyenesen kötelezi a bírót az előzetes letartóztatásra, amikor „a bűnösségre elegendő gyanújel” áll rendelkezésre. El kell ismerni, hogy széles

körben elterjedt nézet, hogy Olaszországban az előzetes letartóztatást túlzottan tág értelemben alkalmazzák. Amennyiben ez igaz, úgy a jelenség valószínűleg a bűnözés — éspedig elsősorban a szervezett bűnözés — erős növekedésével magyarázható. (. . .)

Úgy tűnik, hogy fokozottan hangsúlyozni kell az ember személyében rejlő értékeket, védelmüket és tiszteletüknek szükségességét. Különösen ott, ahol az előzetes letartóztatást indokló tényezők gyengék, vagyis amikor a szökés veszélye elenyésző, a bizonyítékok megsemmisítésének kockázata már túlhaladott, és amikor a veszélyesség erősen csökkenthető más intézkedés (pl. házi őrizet) által. (. . .)

L' Osservatore Romano, 68. sz.

Az igazságügyi politika 1981 májusa óta

Mit ígért az új kormány Franciaországban? Jobb védelmet a bűnözés ellen egy modern politika jótéteménye által, amely növeli a szabadságot és valóságos jogállamot valósít meg. Ebben az új hatalom azonban alaposan tévedett.

A francia nép tisztában van azzal, hogy az ígért védelem hogy áll. A betörések, erőszakosságok, gengszterizmus, elárasztja az országot és félelemben tartja a lakosságot.

Párizs rendőrprefektusa bevallotta, hogy a rendőrség tehetetlenné vált a bűnözéssel szemben. Az 1983-ban elkövetett 350 000 bűncselekménynek csak 16%-át nyomozták ki. A Rhones—Alpes régióban kommunista képviselők bírálták a kormány büntetőpolitikáját, a helyzetet tűrhetetlennek állították, és intézkedéseket sürgettek. A kormány azt állítja, hogy új, korszerű büntetőpolitikát alkalmaz. De ez a politika nem új, harmincéves múltra tekint vissza. Már 1954-ben megírta Marcel Ancel „La defense sociale nouvelle” (Új társadalmi védelem) című könyvében, hogy a büntetett beteg vagy a társadalom által hátrányban ré-

szesített személy, aki gondozást és nem büntetést igényel. Három helyes esz- közt jelöl meg velük szemben: a meg- előzést, az intézkedés egyéniesítését és a reszocializációt.

Ez a büntetőpolitika inspirálta az 1958. 1970. 1972. és 1975. évi javaslato- kat, valamint az 1978. évi büntetőtör- vény-javaslatot, amiből sok került át az 1983. évi javaslatba.

Az 1981-ben újnak mondott büntető- politikát már 40 évvel ezelőtt alkalmaz- ták az Egyesült Államokban és Skandi- náviában. Most tanúi vagyunk a visz- szatérésnek a régi büntetőpolitikára, a szigorú büntetések vonalára. A büntet- tes kezelése illuzórikus, tudományos orvosságot feltételezne, de ilyen orvos- ság egyelőre nem létezik. Ha betegség a bűnözés, nem ismerjük az okozóját, sem a gyógyítás módját.

Az 1981 februárjában kiadott loi Sé- curité-liberté (a biztonság és szabadság törvénye) levonta ennek a fejlődésnek a következményeit, és visszatért a bün- tettesek megfélemlítésének és szigorú büntetésének vonalára. Ezt a változást a baloldal uralomra jutásakor likvidál- ta, maradinak és visszafejlődőnek nyil- vánította. (...)

A szabadságnak a személyek és ja- vak biztonságát kellene szolgálnia. Az a rendszer, amely nem tartja szűk kor- látok között az erőszakot, kedvez az erőszaknak, az állampolgárok többsé- gét bünteti a büntetettek helyét.

Ami a jogállamot illeti, ez megkíván- ja az ártatlanság védelmének tisztelet- ben tartását. Ez azt jelenti, hogy az elő- zetes letartóztatásokat csökkentett mértékben kell alkalmazni. Márpedig a jelenleg letartóztatásban levők száma

igen magas, 52%-át teszi az összes fog- va tartottaknak. Vagyis a francia bün- tetőintézetek több olyan személyt tartá- nak fogva, akiket az ártatlanság vélel- me illet, mint bizonyított büntettest. (...)

Az igazságügyi kormányzat nemcsak ígéreteit szegte meg, nemcsak a lakos- ságot taszította a reménytelenség álla- potába, hanem saját elveit is megta- gadta. (...)

Le Figaro, 1984. április 3.

A gazdasági bűnözés elleni harc

A bonyolult gazdasági bűncselekmé- nyek ügyében való eligazodás nem könnyű feladat.

Milánóban most különböző ügyekre specializált bírói csoportokat hoztak létre, akiket komputer segít a munká- ban. A komputerprogram elnevezése: REFALSO (Reati Fallimentari e Socie- tari = Csőd és Társasági Bűncselekmé- nyek). Ehhez többek között el kellett sajátítaniuk a komputer kezeléséhez szükséges technikai ismereteket és a software-t. Ezenkívül pénzügyi, szám- viteli, könyvviteli és informatikai isme- retekkel is rendelkezniök kell. Mind- emellett közvetlen kapcsolatban állnak egyes kereskedőkkel és elméleti szak- emberekkel, közülük néhány tisztelet- díjat is kap az információért. A kom- puter bevonásától az ügyek egysze- rűbb, gyorsabb és szakszerűbb intézé- sét remélik.

Il Sole—24 Ore, 128. sz.

Összeállította: Bánki Erika

Életük jelentős állomásához érkeztek azok a fiatalok, akik rövidített sorkatonai szolgálat után a büntetés-végrehajtási hivatást választották életcélul.

A nyolchónapos Bv. Tiszthelyettesképző Iskolán megszerezték azt a politikai és szakmai képzettséget, amely szükséges ahhoz, hogy a bűnözés elleni küzdelem e sajátos és nem könnyű területén eredményesen el tudják végezni munkájukat.

Az ünnepélyes tanévzárón, amelyen részt vettek a hallgatók szülei, hozzátartozói Nagy Tibor bv. vezérőrnagy, a bv. országos parancsnoka az alábbiakat mondta. Bár munkájukat valamennyien az őrszolgálat területén kezdik meg, a későbbiekben elképzeléseiknek és képességeiknek jobban megfelelő szakterületre is kerülhetnek, ha megszerzett ismereteiket folyamatosan kibővítik, és magatartásukkal bizonyítják alkalmasságukat a büntetés-végrehajtási hivatásra.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Csermely Péter bv. főhadnagy, az IM tűzvédelmi vezetője; **Filemon Tivadar** bv. százados, az Országos Parancsnokság őrszolgálati osztályának alosztályvezetője; **Garami Lajos** bv. százados, a Fiatalkorúak Börtöne és Fogháza pszichológiai laboratóriumának vezetője; **Greminger Zsuzsanna** kipa, a Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet pszichológusa; **Juhász Andrásné** bv. főhadnagy, a Fiatalkorúak Börtöne és Fogháza nevelője; **dr. Magyar Miklós** bv. orvos őrnagy, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet főigazgató főorvosának a helyettese; **Maschl Géza** bv. százados, az IM munkavédelmi vezetője; **Módos Tamás** bv. százados, az Országos Parancsnokság nevelési osztályának helyettes vezetője; **Nagy István** bv. százados, a Pálhalmi Börtön és Fogház célgazdaságának csoportvezetője; **Nagy Lajos** bv. százados, az Országos Parancsnokság nevelési osztályának főelőadója; **dr. Raska László** kipa, a Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet igazgató főorvosának a helyettese; **Révész Mária** kipa, az Országos Parancsnokság egészségügyi osztályának főelőadója; **dr. Rudisch Tibor** kipa, a Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet egészségnevelője; **dr. Vasadi Anna** kipa, a Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet orvosa; **dr. Vörös Ferenc** bv. őrnagy, a Baracskai Fogház és Börtön parancsnoka

A Miskolci Bv. Intézet személyi állománya és családtagjai szeretettel fogadták Farkas Bertalan úrhajós alezredest, aki nagy érdeklődéssel kísért élménybeszámolót tartott számukra

ára: 10 Ft

